

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

Bc. Marie Minksová

Česká filologie

PRODUKTIVITA SLOVOTVORNÝCH SUFIXŮ VE STAROSLOVĚNŠTINĚ
(PRODUCTIVITY OF WORD-FORMING SUFFIXES IN OLD CHURCH SLAVONIC)

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce

doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškerou použitou literaturu i informační zdroje.

V Olomouci .....

.....

Datum

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Miroslavu Vepřkovi, Ph.D., bez kterého by tato práce nemohla nikdy vzniknout. Děkuji za veškerou spolupráci, trpělivost a ochotu a rovněž za cenné rady, nápady a připomínky a doporučení odborné literatury. Velké poděkování patří také Šimonovi Vršanskému za jeho morální podporu, trpělivost a technickou pomoc a Ing. Romanu Küršnerovi za poskytnutí podmínek k dokončení práce.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Charakteristika slovotvorných sufixů	8
2.1. Suffixy u maskulin	11
2.1.1. -telʹ (-ТЕЛЬ).....	11
2.1.2. -arʹ (-АРЬ)	11
2.1.3. -ʹsʹ (-ЬЦЬ)	13
2.1.4. -ʹsʹ (-ЬЦЬ) – deminutivní	13
2.1.5. -(ʹn)ikʹ (-ЬНИКЪ).....	14
2.1.6. -išʹʹ (-ИЦЬ)	15
2.1.7. -č(i) (-ЧИ(И)).....	16
2.1.8. -ʹ (-Ь)	16
2.1.9. -ʹsa, -jʹsa (-ЬСА, -ИЦА)	17
2.1.10. -ota (-ОТА)	17
2.1.11. -atai, -tai (-АТАИ, -ТАИ).....	17
2.2. Suffixy u feminin.....	18
2.2.1. -ostʹ (-ОСТЬ).....	18
2.2.2. -ʹba, -oba (-ЬБА, -ОБА).....	18
2.2.3. -ica (-ИЦА)	19
2.2.4. -ynʹi (-ЬНИ)	20
2.2.5. -ota (-ОТА)	21
2.2.6. -izna (-ИЗНА).....	21
2.3. Suffixy u neuter	22
2.3.1. -ije (-ИЕ)	22
2.3.2. -ʹstvo, -ʹstvije (-ЬСТВО, -ЬСТВИЕ)	23
2.3.3. -lo (-ЛО)	24
2.3.4. -e (-А)	25
2.3.5. -išʹe (-ИЩЕ).....	26
3. Metodologie excerptce a následné analýzy.....	27
4. Analýza vyhledávání jednotlivých sufixů.....	30
4.1. Maskulina.....	30
4.1.1. -telʹ	30
4.1.2. -arʹ.....	33

4.1.3. -ѡсь	35
4.1.4. -(ѡп)ікѡ	38
4.1.5. -іштѡ	40
4.1.6. -чі(і)	42
4.1.7. -ѡ	43
4.1.8. -ѡса (-јѡса)	44
4.1.9. -ота	46
4.1.10. -таі	47
4.2. Feminina	49
4.2.1. -остѡ	49
4.2.2. -ѡба (-оба)	51
4.2.3. -іса	53
4.2.4. -ѡн'у	55
4.2.5. -ота	57
4.2.6. -ізна	59
4.3. Neutra	61
4.3.1. -іје	61
4.3.2. -ѡство, -ѡствіје	63
4.3.3. -іо	65
4.3.4. -ѣ	67
4.3.5. -іште	69
5. Statistiky	71
6. Závěr	77
Bibliografie	80
Seznam zkratek	83
Seznam památek a jejich zkratek	86
Seznam tabulek a grafů	89
Přílohy	90
Kompletní seznam excerpovaných substantiv z e-SJS	90
Anotace	145

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá staroslověnskými slovotvornými sufixy, zejména jejich výskytem a produktivitou. Distribuce přípon je zkoumána na základě vyhledávání v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského*¹ (GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny*)², což je unikátní veřejná databáze, jejímž základem je čtyřdílný *Slovník jazyka staroslověnského*. Tato digitalizovaná verze slovníku, stejně jako verze tištěná, obsahuje úplnou staroslověnskou slovní zásobu. Vyhledávání v databázi je uskutečňováno prostřednictvím prezentačního prostředí „Gulliver“ a svými funkcemi a dostupnými filtry umožňuje využívat a realizovat různé vyhledávací metody.

Tematicky tato práce navazuje na monografii R. M. Cejtin – *Leksika staroslavjanskogo jazyka*³, která rovněž analyzuje staroslověnské lexikum z hlediska slovotvorných sufixů, vychází však přitom pouze ze *Slovníku nejstarších staroslověnských památek*, jež zachycuje omezenou slovní zásobou (zahrnuje pouze lexikum kanonických památek 10. – 11. století). Cílem práce je podat komparativní a zároveň rozšiřující pohled na tuto problematiku, jelikož vyexcerpovaný jazykový materiál se bude zakládat na *Slovníku jazyka staroslověnského*, respektive na jeho elektronické verzi, která, jak bylo výše zmíněno, pokrývá úplnou slovní zásobu staroslověnštiny.

Pokud zde hovoříme o omezené a úplné slovní zásobě staroslověnštiny, je nutné předejít sporným otázkám a blíže tuto problematiku objasnit hned v úvodu. Dalo by se říct, že i *Slovník nejstarších staroslověnských památek* shromažďuje úplnou slovní zásobu, avšak pouze z určitého a, oproti *Slovníku jazyka staroslověnského*, omezeného souboru textů. Na druhou stranu, vezmeme-li v úvahu množství památek i množství lexémů, se kterými nakládá *Slovník jazyka staroslověnského*, dala by se slovní zásoba *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* označit za omezenou. I přes to, že si uvědomujeme diskutabilnost označení „úplný“, budeme zmíněné adjektivum v této práci používat, a to s odkazem na autory portálu GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny*⁴, kde je *Elektronický slovník jazyka staroslověnského* tímto způsobem charakterizován.

---

¹ V této práci je užívána neoficiální zkratka „e-SJS“.

² GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny* [online]. ©2020 Dostupné z: <http://gorazd.org/?q=cs>

³ CEJTLIN, R. M.: *Leksika staroslavjanskogo jazyka*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1977.

⁴ GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny* [online]. ©2020 Dostupné z: <http://gorazd.org/?q=cs/node/20>

Teoretický oddíl práce se věnuje obecné charakteristice jednotlivých staroslověnských slovotvorných sufixů, zejména v komparaci se současnými českými variantami. Sledovány jsou především hláskové změny vzhledem k současné podobě, význam, rekonstrukce a etymologie přípon apod.

Praktická část se zaměřuje na samotnou excerpci jazykového materiálu z e-SJS. Popisována jsou vyhledávací kritéria, postupy zadávání dotazů, výsledky vyhledávání, konkrétní příklady vyexcerpovaných hesel i kupříkladu problémy, se kterými jsme se v průběhu setkali. Nakonec přistoupíme ke srovnání námi získaného materiálu s daty, která popisuje R. M. Cejtin a rovněž ke zhodnocení celkové produktivity staroslověnských slovotvorných sufixů. Součástí práce je i kompletní seznam vyexcerpovaných substantiv s jednotlivými sufixy, který se nachází na konci mezi přílohami.

2. Charakteristika slovotvorných sufixů

V této kapitole se budeme zabývat charakteristikou substantivních slovotvorných sufixů, jejichž výčet je primárně čerpán z monografie R. Večerky⁵. Zároveň však bylo využito komparace s publikací R. M. Cejtlin⁶, která se rozsáhle zabývala problematikou staroslověnského lexika. Ke zmíněné komparaci jsme přistoupili z toho důvodu, že Večerka popisuje pouze produktivní přípony, zatímco Cejtlin uvádí i ty méně frekventované. Oba autoři popisují přípony ze staroslověnských kanonických památek.

Při charakterizování sufixů jsme postupovali na základě několika zásad, které jsme si na začátku stanovili. V první řadě bylo klíčové určit český ekvivalent k danému staroslověnskému sufixu, vyskytoval-li se, a následně mohl být dále popisován z hlediska významu, vzniku, etymologie a hláskových změn. Etymologie přípon a jejich rekonstrukce je převzata z *Etymologického slovníku jazyka českého*⁷, který obsahuje etymologický přehled přípon a koncovek a pro doplnění je čerpáno i z Večerka *Uvedení do etymologie*⁸, v němž Večerka rekonstruuje indoevropské derivační sufixy, které jsou podloženy slovanským materiálem.

Předtím, než přejdeme k samotnému popisu přípon, je třeba odlišit tři nejčastěji se vyskytující způsoby sufixace, které jsou pro tuto práci relevantní – tvoření jmen ze substantiv, tvoření jmen z adjektiv a tvoření jmen z verb. Vznikají tak substantiva desubstantivní, deadjektivní a deverbativní.

Podle Dokulilovy onomaziologické slovotvorné teorie⁹ je nutné rozlišovat jména činitelská a konatelská.

„Jména činitelskými, jmény dějového činitele (*nomina agentis*) nazýváme obecně pojmenování bytosti, zpravidla osoby, řídčeji jiné živé bytosti, podle činnosti pro ni charakteristické. Jen okrajově přisuzujeme činnost i věcem neživým, v takovém případě bývá podkladem takového pojetí personifikace. (...) Ve shodě se svým významem jsou činitelská jména tvořena vždy z kmenů slovesných: opírají se častěji přímo o slovesa, řídčeji

---

⁵ VEČERKA, R.: Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 236–239.

⁶ CEJTLIN, R. M.: Leksika staroslavjanskogo jazyka. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1977.

⁷ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 449–479.

⁸ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

⁹ DOKULIL, M.: Tvoření slov v češtině. Teorie odvozování slov. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

o podstatná jména dějová. (...) Názvy odvozené od jmen dějových jsou činitelskými jmény jen tehdy, jestliže pojmenovaná osoba je sama skutečným vykonavatelem činnosti.¹⁰

Jména konatelská (*nomina actoris*) označují „živé bytosti (nejčastěji opět osoby) zabývající se určitou činností nikoli přímo podle této činnosti, nýbrž podle předmětu v širokém slova smyslu, k němuž se tato činnost vztahuje, který je do této činnosti nějak zapojen, ať již jde konkrétně o výtvar, materiál, nástroj apod., nebo o místo, zařízení, prostředí nebo vůbec okolnosti této činnosti. (...) Ve shodě s tímto vymezením tvoří se jména konatelská vždy jen od substantiv, a to především od konkrétních názvů předmětů (osob, zvířat, rostlin a neživých věcí), řidčeji též od abstraktních názvů vlastností a činností.“¹¹

Podle Dokulila¹² souvisí se jmény činitelskými i významová kategorie názvů prostředků/nástrojů činnosti. Jedná se o jména odvozená od slovesného kmene, která označují převážně neživé objekty, které jsou určeny k vykonávání určité činnosti.

Mezi níže popisovanými sufixy se taktéž nacházejí desubstantivní zástupci názvů míst, jména přechýlená, kolektiva, deminutiva a jména potomků/mláďat. Ze skupiny substantiv deadjektivních to jsou názvy nositelů vlastností a abstrakta, přičemž abstrakta se částečně mohou tvořit i deverbálnízací.

Jak již bylo zmíněno, výčet sufixů je čerpán ze dvou zdrojů, jimiž jsou: R. Večerka – *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků* a R. M. Cejtlin – *Leksika staroslavjanskogo jazyka*. Při excerpci sufixů jsme primárně vycházeli z Večerkovy monografie a poté jsme přistoupili ke srovnání s údaji R. M. Cejtlin, podle níž jsme do výčtu doplnili dosud nezmiňované přípony. V následujících podkapitolách budou všechny sufixy charakterizovány společně, rozděleny podle rodů. Pro lepší srovnání a ucelenost práce je však nutné uvést přehled přípon obou autorů. Níže jsou proto vyhotoveny dvě tabulky (Tabulka č. 1 a 2.), ve kterých jsou zanesena příslušná data.

---

¹⁰ DANĚŠ, F. a kol.: Tvoření slov v češtině. Odvozování podstatných jmen. Praha: Academia, 1967, s. 13.

¹¹ Tamtéž, s. 125.

¹² DOKULIL, M.: Některé typy názvů osob podle činnosti v českém jazyce. Naše řeč, 1956, roč. 39, č. 3–4, s. 59–75.

R. Večerka – Přehled přípon:

Tabulka č. 1

Maskulina	Feminina	Neutra
<i>-telb</i>	<i>-ostb</i>	<i>-ije</i>
<i>-arb</i>	<i>-bba, -oba</i>	<i>-bstvo, -bstvije</i>
<i>-bcb</i>	<i>-ica</i>	<i>-lo</i>
<i>-bcb (deminutivni)</i>		<i>-e</i>
<i>-(bn)ikb</i>		<i>-ište</i>
<i>-išt</i>		
<i>-či(i)</i>		
<i>-b</i>		

R. M. Cejtin – Přehled přípon:

Tabulka č. 2

Maskulina	Feminina	Neutra
<i>-bnikb, -jenikb</i>	<i>-ica, -bnica</i>	<i>-bstvo, -bstvije</i>
<i>-(i)telb</i>	<i>-yn'i</i>	
<i>-bcb</i>	<i>-ostb, -jestb</i>	
<i>-arb</i>	<i>-ota, -jeta</i>	
<i>-čii</i>	<i>-izna</i>	
<i>-bca, -jbca</i>		
<i>-ota</i>		
<i>-atai, -tai</i>		

2.1. Suffixy u maskulin

2.1.1. -тель (-ТЕЛЬ)

Česká varianta suffixu je *-tel*. Měkký jer na konci se nachází ve slabé pozici, proto podle Havlíkova jerového pravidla zaniká (10. – 13. století). Příponou *-tel* se tvoří jména činitelská, vzniklá deverbilizací, a pojí se k životným maskulinům měkkého vzoru „muž“.

„Činitelský význam je specifikován na činitele vykonávající práci především duševní, nikoliv fyzickou. Rozdíl vynikne srovnáním s jinými typy, zejména s názvy s příponou *-č*, výrazně pak u dvojic odvozenin od téhož slovesa: *sběratel* – *sběrač*, *nositel* – *nosič*, *ředitel* – *řidič*.“¹³

Slovotvorným základem, k němuž se přípona připojuje, je vokalicky zakončený infinitivní kmen převážně imperfektivních sloves většiny typů. Jedná se o velmi produktivní typ. V některých případech se substantiva na *-tel* mohou tvořit i od sloves perfektivních, v takovém případě pak jména označují činitele jednoho aktu (např. *osvoboditel*, *sjednotitel*).

Podle výkladu Holuba – Kopečného¹⁴ je suffix všeslovanský, vycházející z psl. základu **-te'jo-* (v sg.) a **-tel* (v pl.). Srovnání s csl. *prъjateljъ*: pl. *prъjatelj-e*, gen. *prъjateljъ*, zbytek toho jeh gen. *prъatel* a arch. instr. *prъately*. A dále stnem. *friu-dil* (*přítel*) a hetit. suffix *-taloš*. Významově srovnatelné s lat. *-or/-tor*, fr. *-eur*.

Podle Večerky je „původní konsonantická flexe zachována jen v nom. pl. (*-tel-e*), resp. ještě i v gen. pl. (*-tel-ъ*), v ostatních pádech je *-tel-* rozšířeno o suffix *-jo-*. Příbuzný suffix je ještě v hetitštině (*-talaš*), ostatní indoevropské jazyky tvoří činitelská jména pomocí paralelního suffixu *-ter-*.“¹⁵

2.1.2. -арь (-АРЬ)

Český ekvivalent je *-ař/-ář*, případně *-íř* (srov. např. stsl. *vinarъ* – *vinař*, ale i *grъньчаръ* – *hrnčíř*). Podle Havlíkova jerového pravidla jery v lichých pozicích od konce slova zanikají (od 10. stol.), následkem čehož zůstává na konci slova palatalizovaný

¹³ KOMÁREK, M. a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s. 236.

¹⁴ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 474.

¹⁵ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 129.

konsonant *-arь* > *-ar'*. Během 13. století dochází k asibilaci měkkého *r' > ř* a sufix se tak přibližuje současné podobě (stará čeština ještě rozlišovala znělé a neznělé ř, což mohlo být rozlišeno spřežkou *rz* nebo *rf*). Pro některé případy je relevantní taktéž přehláska *á > ie* a následná monoftongizace *ie > i* (např. *hrnč-ár* > *hrnč-ieř* > *hrnč-íř*).

Sufix *-ař/-ář* se připojuje k substantivům mužského rodu životného měkkého vzoru „muž“ a připojením této poměrně velmi produktivní přípony vznikají desubstantivní jména konatelská. Dvoji kvantita sufixu a jeho distribuce je následující: názvy jednoslabičné, trojslabičné a víceslabičné mají *-ář* (*sklář, zahrádkář, železničář*), názvy dvojslabičné mívají varianty obě – dlouhou i krátkou, přičemž jejich rozložení není snadno postižitelné. Podle Mluvnice češtiny¹⁶ by se dalo uvažovat o tom, že názvy starší s krátkou kořenovou samohláskou mají variantu *-ář* (*hvězdář, rybář*), jména s dlouhou kořenovou samohláskou a názvy nověji vzniklé mívají *-ař* (*houbař, lyžař, mlékař*).

Přípona *-ař/-ář* se uplatňuje i u jmen činitelských, tyto názvy jsou však málo produktivní. Fundujícím základem jsou častěji dějová substantiva než samotná slovesa. Kvantita je distribuována podobně jako u názvů konatelských: krátká varianta je u substantiv dvojslabičných (*tesař, písař*, výjimečně dlouhá varianta u *kovář, čtenář*), dlouhá se vyskytuje u jednoslabičných a trojslabičných slov (*lhář, opravář*).

Výklad Holuba – Kopečného:¹⁷ Sufix je všeslovanský: csl. *grъньчарь* (*hrnčíř*), r. *zvonár* (*zvoník*), st. *rybár* (vedle *rybák*), p. *piekarz*, srbochor. *pekar* atd. Vykládá se z latinského *-arius* (*molinarius - mlynář*) a do češtiny přešlo z germánských jazyků (got. *bokareis - písař*, stněm. *rihtári - rychtář*). Srovnání taktéž s gruzin. typem *-ari* (*meomari - bojovník*). Staročeská varianta *-íř: -ieř, éř* (*šenkěř, halěř, žertěř*) ze stněm. *-aere* (nyní *-er*) a to z původního *-ári* (got. *-areis*, lat. *-arius*).

Večerka¹⁸ ve shodě s výše uvedeným zmiňuje, že sufix *-arjь*, který je ve slovanštině cizího původu (v jiných jazycích vznikl z **-aryo-*) pochází z latinského *-arius* a prostřednictvím jazyků germánských přešel do slovanštiny (*pekarjь – pekař* od *pekъ – peču, zidarjь – zedník* od *zъdati, zidjъ – stavět*).

¹⁶ KOMÁREK, M. a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s. 261–262.

¹⁷ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 451.

¹⁸ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 134.

2.1.3. -ЬСЬ (-ЬЦЬ)

Do dnešní podoby *-ec* se přípona dostala v důsledku vývoje jerů. Slabý jer na konci sufixu zaniká a silná pozice jeru se vokalizuje jako *-e-*.

Sufix *-ec* se řadí ke všem třem derivačním typům (deverbalizace, desubstantivizace i deadjektivizace), jména s tímto sufixem se tvoří nejčastěji od verb a adjektiv a sporadicky od substantiv.

Jména konatelská jsou v tomto případě odvozována pouze od kompozit, řadí se sem názvy oborů jako např. *dějepisec, přírodopyscec, bohoslovec* apod. Dalším typem jsou názvy nositelů vlastností, které vznikají na základě pojmenování vztahů nebo vlastností vyjádřených adjektivem např. *světec < svatý, zbabělec < zbabělý, lakomec < lakomý, učenec < učený* atd. Poslední kategorií je tvoření ze sloves. „Základová slovesa jsou vesměs nedokonává. Slovo tvorným základem je jejich infinitivní kmen zavřený: *hud-ec, lez-ec*, nebo je jím primární kmen od sloves s infinitivní příponou *-i-*: *věšt-ec, -e/ě-*: *běžec, -a-*: *plavec, -ova-*: *kupec* nebo přítomný kmen sloves vzoru „*kryje*“: *bijec*.“¹⁹ Názvy označují činitele vykonávající nějakou obvyklou činnost např. zaměstnání, nebo pojmenování souvisí s pohybem např. *jezdec, letec, chodec* atd.

Sufix *-ьсь* je všeslovanský: csl. *borьсь, pьvьсь*, r. *starec*, s. *starac, pjevac*, p. *kupiec, dzwoniec*, bulh. *gorec (horák), graždanec (měšťan)*. Srovnání s lit. *jaunikis (ženich, jaunas - mladý), šventikas (světec)*, stprus. *maldenikis (mládenec)*.²⁰

Večerka²¹ rekonstruuje sufix *-ьсь* jako **-iko-* a do výčtu zahrnuje jména činitelská: stsl. *lovьсь (lovec), šьvьсь (švec), kupьсь (kupec)*, substantiva od adjektiv: *slěpьсь (slepec), studenьсь (studna – od studený)* a deminutiva, o kterých bude pojednáno níže.

2.1.4. -ЬСЬ (-ЬЦЬ) – deminutivní

Sufix *-ьсь* má ve staroslověnštině také deminutivní význam (např. *oblačьсь – obláček, kamenьсь – kamínek*, česky: *chlapec, sloupec* a zvláště ve staré češtině: *stolec*,

¹⁹ KOMÁREK, M. a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s. 239–240.

²⁰ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 454–455.

²¹ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 132.

mlýnec, měšec, telec, ščenec atd.) Ve staré češtině je sufix *-ec* poměrně produktivní, v současnosti jsou tyto výrazy buď archaické (*chlebec, koláčec, kolovratec*) a nebo přestávají být pocíťovány jako deminutiva – dochází u nich k sémantickému posunu (např. *vlas - vlasec/vlásek*).

Deminutiva obecně „jsou desubstantivní odvozeniny, jejichž formant je nositelem přídatného významového znaku menšího rozměru anebo pragmatického rysu hodnocení, častěji pozitivního než negativního. (...) Tvoří se častěji od konkrétní než od abstrakt. (...) Deminutivní význam lze velmi často zesilovat pomocí rozšířených (sekundárních) sufixů. Některé odvozeniny s deminutivními sufixy přídatný význam menších rozměrů nebo pragmatický význam nemají a plní funkci specifikující, např. *ručička (hodinek)*.“²²

Holub – Kopečný²³ vykládají sufix *-ec* jako všeslovanský. Jedná se podle nich o sufix indoevropský, především ve funkci příslušnosti (zpravidla u tvoření adjektiv, např. ř. *hippikos – koňský*, lat. *amicus – přátelský*), nikoliv ve funkci deminutivní.

2.1.5. -(ьн)ікъ (-ьн)икъ)

Sufix *-(ьн)ікъ*, varianta u R. M. Cejtin též *-jenikъ*, se v dnešní češtině objevuje v podobě *-ík/-ník*. Podle Havlíkova jerového pravidla oba jery zanikají, jelikož slabika *-ni-* narušuje souvislou jerovou řadu.

Pomocí této přípony se tvoří jména konatelská, činitelská, i názvy nositelů vlastností. Názvy konatelské, jimiž jsou především osoby (*pomocník, zahradník, zámečník*), ale zastoupena jsou i pojmenování zvířat a rostlin, mají koncovku mužského rodu vzor „*pán*“, případně „*hrad*“. U názvů rostlin a zvířat konatelský význam ustupuje a pojmenování je utvářeno spíše na základě vztahu k dané věci, např. *mravenečník, laločník, jahodník, kakaovník* apod. Dále se sufix *-ík/-ník* připojuje k adjektivům, jejichž základ je zakončen nejčastěji na dva konsonanty (*usedlík, smrtelník*, ale i od primárních adj. *mladík, vraník* atd.) U činitelských názvů se sufix připojuje především k infinitivnímu kmeni neprefigovaných sloves na *-ovat* (*pracovník, následovník, bojovník*). Méně často se odvozuje od dějových jmen se sufixem *-ba* (*služebník, hudebník, prosebník*). Jde o typ produktivní.

²² KARLÍK, P. a kol.: Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 125.

²³ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 454–455.

Jedná se o všeslovanský sufix z psl. **-ikъ*, csl. *učeníkъ*, srbochor. *pomoćnik*, r. *učeník*, p. *potocnik*. Indoevropský je *k-ový* prvek, který je velmi běžný morfologický prostředek. Přípona může mít taktéž deminutivní význam, zpravidla v podobě *-ek/-ik*, *-ka*, *-ko* (csl. *nožíkъ*, p. *měžyk*, r. *bratik*, *malčik* – *chlapec*). Deminutivizační formant *-k-* je v indoevropských jazycích neproduktivní, narozdíl od turko-mongolských a ugrofinských jazyků (fin. *peni-kka* – *psík*).²⁴

Večerka²⁵ rekonstruuje sufix jako *-ikъ* < **-iko-* a udává zástupce deminutiv: csl. *nožíkъ* (stsl. *nožъ*), č. *vozik*, *voziček*, *větrík*, *koník*, dále substantiva od adjektiv: stsl. *učeníkъ* – *žák* (*učení* – *učený*), *zlatíkъ* – *zlaták* (*zlatъ* – *zlatý*). U činitelských názvů předkládá rekonstrukci *-ьnikъ* < **-iniko-*, příklady pak: stsl. *grěšьnikъ* – *hříšník*, *dlъžьnikъ* – *dlužník*. Srovnat lze s lit. *úkininkas* – *hospodář*, *darbininkas* – *dělník*. Údajně existuje vedle spisovného výrazu *-ininkas* i nářeční varianta *-inykas*, jež přesně odpovídá slovanskému sufixu.

2.1.6. -ішь (-иць)

Sufix *-ištъ* má v současné češtině podobu *-ic*, ve svém původním významu se však již nepoužívá a tento typ tvoření je uzavřen. Jeho význam je patronymický, tvořily se jím názvy potomků: *dědic* – v původním významu *potomek dědiv*, archaické *kněžic*, *panic*, *sousedovic*, *Lobkovic* atd.

Své nynější podoby nabyl na základě změny, při které se praslovanské skupiny **tj* a **dj* mění v západoslovanských jazycích na *-c-* a *-dz-* (psl. **-tj-* > stsl. *-št-*, česká paralelní střídnice *-c-*). Koncový jer pak ve slabé pozici zaniká podle Havlíkova jerového pravidla.

Rekonstrukce Holuba – Kopečného:²⁶ csl. *robištъ* – *syn raba*, s. *pasić* – *štěně*, r. *carevič* a v osobních jménech *Petrovič*, *Nikolájevič* (označení po otci). Sufix je nejspíše původem deminutivní (**-itio-*), srovnání s lit. *vilkitis* – *vlček*. *T-ový* prvek s významem deminutivním není v indoevropských jazycích příliš produktivní. Tvoření patronymik je prastaré, nachází se již v řečtině (*Atreides* – *syn Atreův*) a je příznačné také pro širokou

²⁴ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 460–461.

²⁵ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 133.

²⁶ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 459.

evropskou oblast severovýchodní (norsky *Amund-sen*, dánsky *Ander-sen*, švédsky *Petersson* – syn *Petrův* atd.). V češtině se sufix nachází v místních jménech na *-ice* již od 13. století.

Podobně na sufix nahlíží i Večerka,²⁷ podle kterého má rekonstruovaný tvar podobu **-ityo-*. Příponou *-ištъ* se tvoří názvy potomků a také mláďat: stsl. *лъвиштъ* – *lviče*, *дѣтиштъ* – *dítě*, *члапец* (psl. *дѣтѣ*), česky *dědic* (od *děd*), archaické *kněžic* – *knížecí syn* (*kněz* – ve významu *kníže*), r. *popovič* – *popův syn*, *Ivanovič* apod. Srovnání také s litevským *vilkytis* – *vlče*, *žasytis* – *house*.

2.1.7. -či(i) (-чи(и))

Tento sufix nemá v současné češtině ekvivalent. Večerka²⁸ ho zmiňuje spíše okrajově jako projev teritoriálně nářeční diferenciaci pozdní praslovanštiny. Je to sufix, který byl protobulharského (turkotatarského) původu a užíval se v živém jazykovém úzu bulharských Slovanů. Z příkladů můžeme uvést: *sokači(i)* – *kuchař*, *korabъči(i)* – *lodník*, *námořník*, *крѣтъчи(i)* – *kormidelník*, *кѣнигъчи(i)* – *písmák*, *ученec*, *шаръчи(i)* – *malíř*.

2.1.8. -ъ (-ъ)

V češtině se tvrdý jer po svém zániku ve slabé pozici na konci slova realizuje v podobě nulové přípony, z morfologického hlediska v podobě koncovky (pádová koncovka nom. sg. m. *o-/u-* *kmenů*, ak. sg. m. *o-/u-* *kmenů*, gen. pl. *o-* a *a-* *kmenů*). Holub – Kopečný²⁹ podávají srovnání se stind. *vrkas* – *vlk*, ř. *theos* – *bůh*, lat. *equus* – *kůň*. Tvrdý jer je součástí i jiných formantů (csl. *zvъ-къ*, *dy-mъ*, *sta-nъ* i *nes-lъ*, *nes-enъ*). Dále např. stsl. *rabъ*, *šosědъ*, *godъ*, č. *prostor*, stč. *potvor*, s. *zavor* – *závora*, č. *provaz* (**po-vorzъ*), csl. *čimъ*, *gromъ*, *vozъ* (*vezti*), *grobъ* (**greb-*, **grob-*), č. *bod* (stč. *bósti*), *strom* (to, co *strmí*).

²⁷ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 132.

²⁸ VEČERKA, R.: Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 239.

²⁹ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s.478.

2.1.9. -ьса, -јьса (-ьца, -ица)

Český ekvivalent sufixu *-ьса* je *-ce*, přičemž dochází k zániku jeru v liché pozici a k přehlásce *a > e* na konci slova před měkkým konsonantem. Názvy s příponou *-ce* (vzor „*soudce*“) řadíme ke jménům činitelským, fundujícími slovy jsou tedy verba bez infinitivní kmenotvorné přípony nebo dějová substantiva. Sufix je všeslovanský: csl. *jadьca – jedlik*, p. *sprawca*, sl. *sudca*, č. *soudce* – od *souditi*, *strůjce*, *vládce*, *vůdce* atd. Jedná se o *jakmenovou* variantu k příponě *-ec*, s níž se někdy sblíží (*správce* – nespisovně *správec*, *tvůrce* – staročesky *tvořec*).³⁰

2.1.10. -ota (-ота)

V současné češtině se maskulinní sufix *-ota* nevyskytuje (jen u feminin), R. M. Cejtin jej zmiňuje pouze okrajově se dvěma příklady: *sirota – sirotek* a *junota – mladík, jinoch*.

2.1.11. -atai, -tai (-атаи, -таи)

V současném jazyce nemá sufix *-(a)tai* ekvivalent. Holub – Kopečný³¹ zmiňují neproduktivní příponu *-taj* s příklady: stč. *rataj – oráč* z **or-tajь*, *vozataj*, lit. *arto-jis*, srovnání se substantivem *ratejna* – ubytovna čeledínů a místním jménem *Rataje*. Večerka³² rekonstruuje sufix jako *-tajь < *-tóyo-* a podává příklady činitelských jmen: stsl. *ratai – oráč* (**or-tajь*, **or-ati*), psl. **chodatajь – posel, prostředník* (**choditi*) apod. Srovnání taktéž s lit. *artojas – oráč* (*arti – orat*), *mokytojas – učitel* (*mokyti – učít*).

³⁰ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 452.

³¹ Tamtéž, s. 474.

³² VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 131.

2.2. Suffixy u feminin

2.2.1. -ostь (-ость)

Sufix má v současném jazyce formu *-ost*, přičemž koncový měkký jer zaniká podle Havlíkova jerového pravidla. Varianta u R. M. Cejtlin je *-jestь* (z psl. **-estь*), kde proběhla praslovanská přehláska na **-ostь*. Přípona *-est* je v současném jazyce neproduktivní, ze zástupců můžeme uvést např. substantiva *svěžest*, *bolest*.

Pomocí této přípony se tvoří abstraktní substantiva vzoru „*kost*“, která pojmenovávají vlastnosti. Názvy vlastností „jsou pojmenování, která vlastnost či vztah vyjádřené fundujícím adjektivem, chápané jako příznak substance, převádějí do slovního druhu substantiv, přičemž se příznak pouze emancipuje od svého nositele a chápe jako nezávislý. Vznikají tak tedy pojmenování abstraktní.“³³

Fundujícími slovy jsou tedy adjektiva, a to především kvalitativní, řidčeji relační, nikdy však posesivní typu *-ív*, *-in*, *-í*, procesuální (např. *nesoucí*), účelová (např. *psací*), komparativy a superlativy. Příponu bychom mohli v dané kategorii zařadit k jedné z těch vůbec nejproduktivnějších.

Podle Holuba – Kopečného³⁴ jde o sufix všeslovanský (psl. **-ostь*). Srovnávají s lit. formantem *-estis* (*kalbestis* – řeč) a zvláště s hetit. *-ašti* (*dalug-ašti* – délka).

Tvoření deadjektivních abstrakt u Večerky:³⁵ stsl. *mōdrostь* od *mōdrь* (*moudrost* od *moudrý*), csl. *mladostь* od *mladь* (*mladost* od *mladý*), česky *milost*, *budoucnost*. Srovnání s lit. *amžinastis* – *věčnost* (*amžinas* – *věčný*) a podobně jako předchozí s hetit. *dalugašt-i-* (*délka* od *dlouhý* – *daluki-*).

2.2.2. -ьба, -oba (-ьба, -оба)

Po zániku jeru ve slabé (liché) pozici se přípona v současné češtině nachází v podobě *-ba* (*-oba*). Substantiva se sufixem *-(o)ba*, vzor „*žena*“, se odvozují od základů neprefigovaných sloves typu *prosit* bez infinitivní kmenotvorné přípony (např. *malba*,

³³ KARLÍK, P. a kol.: Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 138.

³⁴ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 469.

³⁵ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 132.

tvorba, prosba). Řidčeji se odvozují od sloves prefigovaných (např. *výsadba*) a verb jiných typů (např. *skladba, vazba, řezba*). Prostřednictvím této přípony se tvoří jména, která pojmenovávají děje. Od sloves se ovšem tato pojmenování liší tím, že ztrácejí dynamický příznak a děj je v tomto případě pojat jako předmět nebo stav.

Podle Holuba – Kopečného³⁶ jde o příponu všeslovanskou s významem dějovým z původního **-ьba*. Csl. *tatьba – krádež* (r. *tat'ba*), p. *služba, s. družba – společenství*. Lit. *kaba – řeč, gražibe – krása*, srovnání však i s gruzin. *mzrachveloba – řeč, mziđvel-oba – nesení*.

Večerka³⁷ popisuje indoevropský derivační sufix *-bha-*, z kterého pak vychází staroslověnské *-ьba, -oba* (*služьba – služiti, strěľьba – strěľiti, družьba – drugъ, zьloba – zьľbъ*). Příbuzné sufixy má i baltština: lit. *taryba – rada (tarti – mluvit, říkat), gerybe – dobro (geras – dobrý), baisybe – hrůza (baisus – hrozný)*. Foném *-b-* je údajně poměrně vzácný, původně šlo zřejmě o *-bh-*, a i v indoevropských jazycích je prvek s labiální hláskou ojedinělý.

2.2.3. -ica (-ица)

V češtině nacházíme variantu *-ice*. Během 13. století došlo v koncových slabikách po měkkém konsonantu k přehlásce *a > ä > ě* a následně ve století 14. ke ztrátě jotace³⁸ (*ica > icě > ice*).

Substantiva s příponou *-ice* vznikají z adjektiv a náleží do kategorie názvů nositelů vlastností, které „pojmenovávají živé bytosti i věci podle vnějšího znaku nebo vnitřních charakteristických rysů chápaných jako vlastnost.“³⁹ Adjektiva v tomto případě mohou být prvotní (např. *jalovice, bělice, vepřovice*) nebo odvozená od substantiv (*příponami -ový, -ný, -ní, -atý, -ěný, -í*: např. *borovice, makovice, okenice, plachetnice*) a verb (*příponami -ný, -ební, -ný*: např. *ornice, učebnice, dojnice*). Velká část feminin je pak také přechýlená z názvů mužských (např. *holubice, svěťice, mladice*).

³⁶ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 451–452.

³⁷ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 129.

³⁸ Taktéž depalatalizace.

³⁹ KOMÁREK, M. a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s. 266.

Holub – Kopečný⁴⁰ uvádějí u sufixu *-ice* kromě etymologie také význam deminutivní, který je ovšem neproduktivní a archaický, např. *hlavice*, stč. *rybicě*, r. *sestrica*, s. *matica*. Sufix je všeslovanský z psl **-ica* (staročesky *-icě*). Vychází z indoevropského femininního formantu na **-i* a pravděpodobně souvisí i s latinským *regina – královna*. Ve slovanštině je rozšířen dalším formantem **-ca* (vzniklý progresivní palatalizací z **-ka*).

Podle Večerky⁴¹ se pomocí sufixu *-ica* (< **-ika-*) tvoří feminina k substantivům zakončeným na *-ikъ* i k jiným typům: stsl. *grěšbnica – hřišnice* (od *grěšbnikъ*), *vlčica – vlčice* (od *vlčкъ*), *vladyčica – vládkyňe* (od *vladyka*), *golobica – holubice* (od *golobъ*). Dále substantiva různého významu: *děvica (děva)*, *lěvica (levá ruka)* od *lěvъ – levý* atd. Přechylující *-ica* lze chápat jako spojení starobylého femininního sufixu *-i-* se sufixem *-ká-* (podobně v latině *-i-* + *-k-* ve *victrix – vítězka*). Sufix *-i-* (*-ya/-ye*) obecně sloužil v indoevropském období k přechylování ženských protějšků k maskulinům (např. sti. *vrki – vlčice* od *vrka – vlk*).

2.2.4. *-yn'í* (-ЪНИ)

Sufix *-yn'í* se do dnešní podoby *-yně* dostal přechodem k jinému deklinačnímu typu, a to sblížením s deklinací *ja-kmenovou* (srov. *bogyňi > bogyňa > bohyně*). Pomocí této přípony se tvoří jména přechýlená, tedy femininní desubstantiva k mužským protějškům.

Výklad podle Holuba – Kopečného:⁴² csl. *bogyn'i, pustyn'i* (též staročesky *hospodyní*, p. *bogini, gospodyní* se starobylou koncovkou, srovnání s *pan-í* a stč. *knieni*), r. *knjaginja, pustynja*, s. *kneginja, pustinja* (též p. *pustynia, swietynia*). Zřejmě jde o variantu k maskulinnímu **unъ (-oun)* z dob už nejstarších, jak by dosvědčovalo r. expresivní *dev-unja – stará panna, bakunja – žvanil* nebo české *pel-un, pel-yn* (dnes *pelyněk*), ukr. *polyn, polun* atd. Dále je zde vztah, i když ne zcela jasný, k přivlastňovacímu sufixu **-inъ (matčín)*.

⁴⁰ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 460.

⁴¹ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 133.

⁴² HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 477.

Večerka⁴³ pod heslem *-yn'i* zmiňuje jména ženských bytostí: stsl. *bogyn'i* – *bohyně* (*bogъ* – *bůh*), *gospodyn'i* – *paní* (*gospodъ* – *pán*). Jde o spojení obsahující dva typické indoevropské sufixy feminin: *-ū-* a *-ī/yā*.

2.2.5. *-ota* (–отa)

Sufix *-ota* si zachoval touž podobu i v současném jazyce. Tvoří se jím abstrakta (vzor „žena“) od adjektiv, ojedinelé i od zájmen nebo číslovek (např. *jednota*, *nicota*, *samota*).

Holub – Kopečný⁴⁴ připomínají sémantickou podobu s příponou *-ost*. Jako zástupce jmen s tímto sufixem uvádějí např. *slepotá* (od *slepy*), *němota*, *jednota*, *dobrota*, *drahota*, metonymické *sirota* (*sirotek*), csl. *junota* – *jinoch*, s významem kolektivním *pěchota*, *holota* a zároveň zde zmiňují i stará příjmení jako *Mladota*, *Radota*, *Mirota*, *Janota* a odtud i místní jména *Mladotice*, *Mirotice*, *Radotín*. Sufix se nachází i v jiných slovanských jazycích: r. *krasotá*, *gramota* (*psaní a čtení*), s. *krasota*, *lepota*, p. *ślepotá*. Srovnávají i s lit. typem *pilnatis* – *plnost*, got. *hauhitha* (stněm. *hohida*) – *výška*, stind. *nagnata* – *nahota*, s významem kolektivním *devata* – *božstvo*, ale i *božství*.

Podle Večerky⁴⁵ se pomocí sufixu *-ota* tvoří jména od adjektiv i substantiv: psl. **gluchota* (**gluchъ*), stsl. *črnota* (*чрънь*), *rabota* – *otročtví* (*rabъ* – *otrok*), psl. **morkota* – *temnota* (stsl. *mrakъ*). Srovnává se sti. *kršnata* – *černota* (*kršna* – *černý*), lit. *sveikata* – *zdraví* (*sveikas* – *zdravý*).

2.2.6. *-izna* (–изна)

Přípona *-izna* si v dnešní češtině svou podobu zachovává, není však příliš produktivní (např. *divizna*, *podobizna*) a v některých případech má i expresivní příznak (např. *babizna*). Sufix můžeme najít i v jiných slovanských jazycích: csl. *glavizna* – *počátek* (srovnání i

---

⁴³ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 131.

⁴⁴ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 469.

⁴⁵ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 131.

s českým *hlava – kapitola*), p. *ojczyzna – otčina, vlast*, r. *novizna – novota, novina*, sl. *otcovizeň (otcovizňa)*, srovnání i se stč. *priekořizn – přiřkoři*. Příbuzný je sufix *-zeň*.⁴⁶

2.3. Suffixy u neuter

2.3.1. -ije (-ије)

V průběhu 10. století probíhá hlásková změna, kontrakce, která nastala důsledně u seskupení *vokál + j + vokál*, a to tím způsobem, že intervokální *-j-* zaniká a oba zbývající vokály splývají v jeden dlouhý. Pokud nebyly samohlásky stejné, došlo zpravidla nejdříve k jejich asimilaci, přičemž na výslednou kvantitu měl vliv vokál druhý. V našem případě vzniká dlouhé měkkící *-é-* s užší výslovností, u kterého se později rozvinula jotace a diftongizovalo se na *-ie-*. Během 15. století začala převažovat *i-ová* složka a došlo k monoftongizaci *ie > í*. V současné češtině má tedy sufix *-ije* podobu *-í*.

Pomocí sufixu *-í*, vzor „*stavení*“, se tvoří názvy hromadné, tzv. kolektiva, a odvozují se od neživotných jmen (často jsou to rostliny a jejich části, např. *listí, doubí, rákosí*). Kolektiva obecně označují soubor jednotlivin téhož druhu fundovaných jménem jedince. Do této kategorie patří taktéž velmi početná vrstva verbálních substantiv tvořených od trpných participií zakončených na *-nъ* a *-tъ* nebo od slovesných základů rozšířených *n-ovým* nebo *t-ovým* sufixem, např. *kolěbanije, pětiije, učeniije* atd.

K sufixu *-í* podávají Holub – Kopečný⁴⁷ následující výklad: význam je dějový a abstraktní: *čtení, psaní, pití* (od přičestí trpného), *zdraví, veselí*, csl. *milosrѣdъje, žitъje*, anebo kolektivní: *kamení*, hojně se tvoří od adjektiv na *-ový*: *stromoví, vrboví*, csl. *korenъje (kořeny), proutъje (proutí), trъnъje (trní)* a taktéž zmiňují význam místní: *přímoři, poříčí, údolí, Polabí*, csl. *potomъje, odolъje*. V ruštině je pak *zdoróvie, písanie* vedle kolektivního *korénja, kaménja, listъja*, p. *korzenie, czytanie, s. pogorje, čitanje*.

Indoevropská rekonstrukce podle Večerky⁴⁸ je *-(i)yo-* a tvoří se tak kolektiva a od přičestí minulého trpného abstrakta: *kamenije* (od *kamy – kámen*), *listije* (od *listъ*), *oglijje* –

⁴⁶ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 463.

⁴⁷ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 459.

⁴⁸ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 128.

uhlí (oĝľ – uhel), sьdravije – zdraví (sьdravь – zdráv), veselije – veseli (od veselь – veselý), čutъje – vnímání (od čutъ – vnímat), dviženije – pohyb (od dvižьnъ).

2.3.2. -ьstvo, -ьstvije (–ѣство, –ѣствиѣ)

Podle Večerky⁴⁹ jsou oba staroslověnské sufixy synonymní. Sufix *-ьstvije* měl údajně silnou oporu v místním jazykovém úzu staré Moravy a dávala se mu částečně přednost právě před synonymním *-ьstvo*. Jako příklad uvádí některé dublety z kanonických památek, např. *veličьstvo / veličьstvije – velikost, cěsarьstvo / cěsarьstvije – království, pijanьstvo / pijanьstvije – opilství*. Bez dublet tu jsou pak substantiva jako *prišьstvije – příchod, podobьstvije – podoba*, nebo naopak *děvьstvo – panenství, poslušьstvo – svědectví, ubiistvo – vražda*. V češtině mají podobu *-(s)tvo* a *-(s)tví*, liší se však svou sémantikou i způsobem tvoření derivovaných jmen.

Hlásková změna, která proběhla u obou sufixů je zánik jeru ve slabé pozici. U sufixu *-ьstvije* dochází ještě navíc ke kontrakci, stejným způsobem, jako u předchozího *-ije*, a to tak, že seskupení *vokál + j + vokál* se stahuje, intervokálnícké *-j-* zaniká a vokály splývají v jeden dlouhý. Vzniká dlouhé měkkící *-é-* s užší výslovností, u kterého se později rozvinula jotace a diftongizovalo se na *-ie-*. Následně probíhá monoftongizace *ie > í*.

Jak již bylo zmíněno, v dnešní češtině nemůžeme v žádném případě označit obě přípony za synonymní. Sufix *-stvo* řadíme ke kolektivům (skloňovací typ „*město*“) a uplatňuje se při tvoření názvů odvozených od jmen osob (např. *božstvo, lidstvo, družstvo*), okrajově i jiných entit (např. *vodstvo, loďstvo*, i zvířat – *ptactvo, včelstvo*). „Varianta *-tvo* se připojuje ke jménům zakončeným na *-k* a *-c*, koncové *-k* přitom ovšem pravidelně alternuje s *-c*, např. *dělnictvo*. Varianta *-stvo* se uplatňuje v ostatních případech (alternace *ch : š* nebo *h : ž*).“⁵⁰ Sufix *-ství* (vzor „*stavení*“) náleží do kategorie názvů vlastností. Odvozuje se především od adjektiv na *-ský/-cký* a vznikají abstraktní pojmenování (např. *božství, otroctví, kacířství*, i názvy živností – *knihkupectví, klempířství, natěračství*).

⁴⁹ VEČERKA, Radoslav: Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 239.

⁵⁰ KARLÍK, Petr a kol.: Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 124.

Podobné rozlišení najdeme i u Holuba – Kopečného⁵¹, podle kterých *-stvi* označuje zaměstnání (živnost) nebo vlastnost, *-stvo* má pak význam kolektivní. Varianty u obou sufixů jsou *-ctvi* a *-ctvo*. Csl. *nevěr̥stv̥je* – *nevira*, *bož̥stvo*, r. a s. *bratstvo*, p. *bogactwo*, *malarstwo*, *sasiedztwo*. Odvozeno od adjektiv na *-ský* dalším formantem **-tv̥je/-tvo*.

Rekonstrukce podle Večerky⁵²: kolektiva a abstrakta na *-bstvo* < **-ístvo-* (*bož̥stvo* – *bož̥stvo*, *ljud̥stvo* – *lidstvo*, *běž̥stvo* – *útěk*) a abstrakta na *-bstv̥je* < **-ístv̥jo-* (*cěsar̥stvi* – *císařstvi*).

2.3.3. -lo (–λo)

Ekvivalent staroslověnské přípony *-lo* najdeme v současné češtině ve formě *-dlo*. Původní praslovanská podoba měla pravděpodobnou formu **-dlo*, v různých jazykových větvích však dochází k diferenciaci. Západoslovanská větev, do které patří čeština, zachovává formu *-dlo*, jihoslovanské jazyky zjednodušují souhláskovou skupinu na *-lo*.

Pomocí sufixu *-dlo* se tvoří názvy prostředků činnosti (skloňovací typ „*město*“). Tyto názvy pojmenovávají neživotné objekty, které slouží k nějaké činnosti jako nástroj. Vyznačují se příznakem účelu. Jména derivovaná touto příponou se tvoří ze sloves, sufix se připojuje k infinitivnímu kmeni imperfektivních sloves všech typů kromě *tisknout*, *minout* a *tnout*.

Sufix je všeslovanský: csl. *ralo* (též r. a s. oproti p. *radlo*, psl. **or-dlo*), *čedilo* – *cednik*, r. *čerpalo*, bulh. *bilo* – *bidlo*. Spojuje se s indoevropským **-tlo/-tro*: lit. *arklas* – *pluh* (lat. *aratrum*, ř. *aratron*). Taktéž existuje varianta *-dro* (*pouzdro*, snad i *jádro*, *vedro*), která je však neproduktivní.⁵³

Večerka⁵⁴ srovnává stsl. *šilo* vs. č. *šídlo*, stsl. *mylo* vs. č. *mýdlo*, stsl. *ralo* vs. č. *rádlo* s lat. *stabulum* – *stáj* (od *stó* – *stojím*), *fabula* – *bajka* (od *farí* – *řící*). Zmiňuje taktéž paralelní

⁵¹ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 472.

⁵² VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 131.

⁵³ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 453.

⁵⁴ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 129.

sufixy *-dhro*, *-tro*, *-tlo* (lat. *vertebra* – obratel, *spectaculum* – hlediště, ř. *theatron* – divadlo k *theo* – dívám se, lit. *arklas* – pluh, *ženklas* – znamení).

2.3.4. -ę (-ǣ)

Za staroslověnské nosové *-ę* užívá dnešní čeština variantu *-ě/-e*. Praslovanské nosovky se na přelomu 10. a 11. století měnily na samohlásky ústní. Za nosové *-ę* vzniklo široké *-ǣ*, které se buď před tvrdou souhláskou depalatalizovalo a přešlo v *-a* (např. **męso* > *māso* > *maso*) nebo se v pozicích před měkkou souhláskou nebo před *-k-* změnilo na *-ě* (např. *pät* > *pět*).

Sufix *-ě/-e* se využívá k tvoření jmen mláďat (vzor „*kuře*“), zpravidla zvířecích, řidčeji osobních. Tvoření je poměrně produktivní. Názvy lidských mláďat jsou spíše ojedinělé, např. *cikáně*, jména jako *klouče*, *vnouče*, *děvče* jsou pocíťována spíše jako dublety k názvům *kluk*, *vnuk*, *dívka*, které samy o sobě označují nedospělé osoby. Ve většině případů se odvozují názvy mláďat od zvířecích jedinců (*pták* > *ptáče*, *holub* > *holoubě*, *koza* > *kůzle*), některá jména však mohou být i synchronně neodvozená (např. *štěně*, *tele*, *jehně* i *dítě*).

Přípona je všeslovanská a vychází z psl. základu **-ęt* (srovnání s gen. *kuřete*, pl. *kuřat*). Csl. *kurę*, r. *kura*, p. *gasię*, s. *tele*, sl. *holíibä*. Praslovanský formant *-ęt-* se vyvinul asi z domácích prvků *-en-* (stč. *kuřenec*, *mládenec*) a *-ec* (**-ьсѣ* – srovnání s p. *kurczę* k základu **kurьсѣ*) pod vlivem sufixů *-ent-ových*, označujících souvislost odvozeniny se jménem základním (např. ve jménech obyvatelských). Blízký je řecký typ na *-a* (gen. *-atos* z původního **-n*, *-ntos*).⁵⁵

Podle Večerky⁵⁶ (rekonstrukce *-ęt-* < **-ent-/ont-*) sufix *-nt-* sloužil v indoevropských jazycích k tvoření aktivních participií, např. ř. gen. *pher-ont-os* – *nesa*, *nesoucí*, lat. gen. *vid-ent-is* – *vidě*, *vidící*, stsl. gen. *trъpęšta* (< **-ent-yo-*) – *trpě*, *trpící*. Ve slovanských jazycích je běžné tvoření názvů mláďat (csl. *mladę*, *tele*, *prasę*, *kozьlę*), v jiném indoevropském jazyce však tento způsob tvoření nemá obdobu.

⁵⁵ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 453–454.

⁵⁶ VEČERKA, R. a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 132.

2.3.5. -ište (-ище)

Skupina konsonantů *-št-*, obsažená ve staroslověnském sufixu *-ište*, je střídnicí za původní praslovanské **-skj-/stj-*. Pro starou češtinu pak byla typická varianta *-išče*. Od 14. století zaznamenáváme některé disimilační změny, zejména změnu *-šč-* > *-št'*. Na počátku 14. století ještě převažuje *-šč-*, zároveň se však objevuje už i *-št'*, v 15. století *-šč-* ubývá a ve století následujícím již převládá *-št'*. Po provedení změny *-šč-* > *-št'* došlo k depalatalizaci *-št'* v postavení před souhláskami (srov. *ščvāti* > *št'vāti* > *štvāti*). Ekvivalent staroslověnského sufixu v současném jazyce je tedy *-iště*.

Pomocí sufixu *-iště* se tvoří názvy míst (vzor „*moře*“) ze substantiv i verb a jedná se o produktivní příponu. Desubstantiva se vztahují k názvům věcí, řidčeji živočichů, deverbariva mají oporu především ve slovesech na *-it*, *-at*, *-ovat*. Jména s příponou *-iště* označují otevřená prostranství, což vynikne zejména konfrontací s jinými sufixy, které označují prostory uzavřené (např. *popeliště* – *popelník*, *smetiště* – *smetník*). Vedle *-iště* ještě koexistuje sufix *-isko* (vzor „*město*“), který je geneticky příbuzný, avšak liší se využitím ve spisovném jazyce, zejména pak sémanticky. Často se užívá v přeneseném, abstraktním, významu, např. *ohnisko* (*boje*), *hledisko*, *stanovisko*, *východisko* apod.

Holub – Kopečný⁵⁷ odkazují k sufixu *-isko*. Palatální varianta je pak *-iště*, staročesky *-išče* z praslovanského **-isk-io*. Jedná se o všeslovanský produktivní typ – p. *-isko* (*chmielisko* – *chmelnice*, *gróchowisko* – *hrachoviště*) proti r. *kladbišče* – *hřbitov*, s. *vatrište* – *ohniště*, *pozorište* – *jeviště*, bulh. *gradiště*. Svým základem údajně souvisí s formantem na *-ský*. Přípona *-isko* může mít i expresivní příznak, např. *chlapisko* (v nářečí i *děvčisko*), *psisko*, *vousisko*, *dubisko* a podobně i p. *babisko*, *božysko*, *chlapisko*. Srovnání s řeckými expresivními útvary typu *art-iskos* – *chlebíček*.

---

⁵⁷ HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 462.

3. Metodologie excerptce a následné analýzy

V úvodu práce byl projekt digitalizace *Slovníku jazyka staroslověnského* krátce představen, podívejme se však na tento počín ještě blíže.

„*Elektronický slovník jazyk staroslověnského* byl vytvořen v rámci projektu GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny* (projekt byl realizován v rámci programu NAKI II Ministerstva kultury ČR, DG16P02H024, 2016-2020). Jedná se o specializovanou veřejnou databázi, jejímž základem je čtyřdílný *Slovník jazyka staroslověnského* (SJS, I. Praha 1966, II. Praha 1973, III. Praha 1982, IV. Praha 1997), dosud nejrozsáhlejší staroslověnský slovník na světě. Tento slovník na 3202 stranách zachycuje úplnou slovní zásobu staroslověnštiny cyrilometodějského období včetně mladších církevněslovanských opisů textů předpokládaného cyrilometodějského původu. Do slovníku byly též zařazeny církevněslovanské památky českého původu. Vyexcerptováno bylo téměř 100 rukopisů, slovník obsahuje přibližně 18 000 heslových statí.“⁵⁸

„V roce 2016 byla v rámci projektu GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny* započata digitalizace *Slovníku jazyka staroslověnského*. Slovník byl pomocí metody OCR převeden do digitální podoby, takto získaný text prošel korekturami a revizemi, jež spočívaly v přímé implementaci *Dodatků k I. dílu Slovníku jazyka staroslověnského* do hesel *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského*. (...) *Elektronický slovník jazyka staroslověnského* je zpřístupněn pomocí pokročilého prezentačního prostředí *Gulliver* (vyvíjeného firmou AiP Beroun, s. r. o.) společně se *Slovníkem nejstarších staroslověnských památek a Řecko-staroslověnských indexem* (I. díl). To umožňuje pokročilé vyhledávací a filtrovací funkce a také vytváření a správu uživatelských kolekcí napříč integrovanými slovníky. Implementováno je také propojení s naskenovanou staroslověnskou lístkovou kartotékou, jež obsahuje excerptci památek, na jejichž základě SJS vznikl.“⁵⁹

Cílem tohoto oddílu je představení obecných zásad, podle kterých jsme postupovali při vyhledávání slovotvorných sufixů v e-SJS. Na začátku jsme si stanovili určitá kritéria, která jsme striktně dodržovali v průběhu celého procesu excerptce. Nejprve je třeba uvést, jakým způsobem byly vyhledávací dotazy zadávány. Vyhledávání probíhalo jen v rámci SJS a zaměřovali jsme se pouze na „*Záhlaví hesla*“. Do vyhledávacího řádku pak byla vždy

---

⁵⁸ GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny* [online]. ©2020 [cit. 17.6.2021]. Dostupné z: <http://gorazd.org/?q=cs/node/20>

⁵⁹ Tamtéž.

uvedena celá forma sufixu se symbolem hvězdičky (*) na začátku. Symbol * slouží k nahrazení libovolného počtu znaků na konci, uprostřed i na začátku slov. Pokud byla hesla vyhledávána jiným způsobem, je tato metoda vysvětlena v analýze u konkrétního sufixu.

Poté, co jsme měli vyhledaný materiál k dispozici, bylo nutné podrobit ho manuální kontrole a třídění, jelikož v některých případech byla do výčtu zahrnuta i nevyhovující hesla. S tím také souvisí další dodržovaná zásada, a to, že vždy byla k danému sufixu přiřazena pouze ta hesla, která odpovídala požadovanému rodu a slovnímu druhu, ostatní lexémy byly vyloučeny. Rovněž byla automaticky vyřazována i vlastní jména, propria, jelikož se jedná o svébytnou jazykovou kategorii, která ve většině případů podléhá jiným slovtvorným postupům a neodráží tak námi sledovanou problematiku. Propria byla vyřazována buď manuálně, nebo pomocí rozšířených vyhledávacích možností, jež e-SJS nabízí. Vzorové příklady, které jsou uvedeny u každé probírané přípony, jsme volili výběrově, vždy tak, abychom s jejich pomocí dostatečně demonstrovali derivační proces. Zároveň je u těchto zástupců podán i etymologický výklad, při kterém primárně vycházíme z *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*⁶⁰.

Jak již bylo zmíněno, v této práci se kromě jiného věnujeme komparaci s bádáním R. M. Cejtlin, která taktéž podrobila staroslověnské lexikum analýze na základě slovtvorných sufixů. Toto srovnání, doufejme, přinese rozšiřující pohled na skladbu staroslověnského lexika, jelikož námi prováděná analýza se bude, na rozdíl od Cejtlin, zakládat na zdroji s úplnou slovní zásobou (*Slovník jazyka staroslověnského*). R. M. Cejtlin analyzovala pouze sedmáct kanonických památek 10. – 11. století, jejichž slovní zásobu zahrnuje *Slovník nejstarších staroslověnských památek*.

Posledním zkoumaným jevem je výskyt substantiv s příslušnými slovtvornými příponami v památce *Čtyřicet homilií na evangelia sv. Řehoře Velikého* (též *Besědy sv. Řehoře Velikého*, *Besědy na evangelije* nebo jen *Besědy*). Vyhledávání probíhalo na základě doplnění vyhledávacího dotazu a to tím způsobem, že v aktuálně vyhledaném materiálu byla v kategorii „Památky“ vyhledávána zkratka „Bes“. Výsledkem byly pouze lexémy objevující se v *Besědách*, jelikož každé heslo v e-SJS je opatřeno informací, ve kterých konkrétních památkách se vyskytuje.

---

⁶⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010.

Pasáž o rozšíření substantiv s probíranými slovotvornými sufixy v *Besědách* jsme se rozhodli zařadit, jelikož *Besědy sv. Řehoře Velikého* lze považovat za jednu z nejdůležitějších památek českého raného středověku. Jedná se o staroslověnský překlad latinského rukopisu, který pochází z 11. století a pravděpodobně vznikl v Sázavském klášteře. *Besědy* se zachovaly v ruských opisech, z nichž nejstarší je *Pogodinský rukopis* leningradské Veřejné knihovny Saltykova-Ščedrina. Na jejich český původ poprvé upozornil na základě lexikální analýzy A. Sobolevskij a následně potvrdil F. V. Mareš. Podle F. Čajky⁶¹ jsou *Besědy* zásadním pramenem pro poznání staroslověňštiny, která byla užívána na území raně středověkých Čech. Jedná se také svým rozsahem o vůbec největší středověkou památku, jejíž lexikum se vyznačuje bohatou tematikou. *Besědy* představují významnou reprezentaci jazyka české redakce církevní slovanštiny a jsou důležitým pramenem pro studium nejstarší české slovní zásoby. Z lexikálních bohemismů s relevantními sufixy, které popisuje F. V. Mareš⁶², můžeme zmínit například: *lakota/lakomьstvije*, *protivьnьstvije*, *rugota*, *zvěřь*, *milostь*, *tainьstvije*, *svjatyni*, *utěšitelь*, *svěděnije*, *kazanije*, *kazatelь*, *zlatьnikь* apod.

---

⁶¹ ČAJKA, František: Kritická edice latinských paralel k českocírkevněslovanským Besědám na evangelia papeže Řehoře Velikého. *Slavica Slovaca* 55/3, 2020, s. 473–478.

⁶² MAREŠ, František Václav: *Cyrlometodějská tradice a slavistika*. Praha: Torst, 2000, s. 384–391.

4. Analýza vyhledávání jednotlivých sufixů

V této kapitole budou popisovány konkrétní postupy, jakými byly jednotlivé sufixy v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského* (e-SJS) vyhledávány. Každá z vyhledávaných přípon se ukázala jako jedinečná, v žádném případě nelze říct, že při excerpaci materiálu bylo možné použít nějaké univerzální či mechanické postupy. Nutností se naopak stala důsledná manuální kontrola vyexcerpovaných hesel, jelikož v některých případech nebyly výsledky zcela jednoznačné.

U každého analyzovaného sufixu je vždy uvedena jeho vyhledávaná forma, celkový počet excerpovaných substantiv, informace o tom, zda se při vyhledávání vyskytly nějaké problémy, konkrétní příklady a rovněž výskyt daného sufixu v památce *Čtyřicet homilii na evangelia sv. Řehoře Velikého* (dále jen *Besědy*) a srovnání s daty popisovanými v monografii R. M. Cejtlina – *Leksika staroslavjanskogo jazyka*⁶³.

4.1. Maskulina

4.1.1. -telъ

Sufix *-telъ*, pomocí kterého se tvoří deverbativní činitelská jména, byl do vyhledávače zadán ve formě *тєл*ъ. Vyhledávání ukázalo celkem 173 výskytů. Po manuální kontrole excerpovaných slov jsme dospěli k výsledku 168 relevantních substantiv. Narazili jsme tedy na 5 lexémů, které se neztotožňovaly s našimi požadavky.

Prvním příkladem je femininum *dětelъ* (též *dětělъ*) – *skutek, čin* (doloženo v památkách: *Euch, EuchN, Cloz, Supr, Chil, Apost, Služ, Pochv, Napis, Const, Meth, Bes, Dijav*), které bylo automaticky vyloučeno kvůli svému rodu. Dalším substantivem je *žitelъць* – *obyvatel* (doloženo ve *VencNik*), u kterého sice nacházíme požadovaný slovtvorný sufix *-telъ*, ten se ovšem nenachází v koncové pozici, ale následuje za ním sufix další. Následující výraz se v našich výsledcích objevil ve dvojím významu. První z nich má relevantní slovtvorný sufix *-telъ*, jedná se tedy o patřičný slovní druh v mužském rodě a je zařazen k seznamu excerpovaných substantiv. Druhý z nich, ačkoliv je v téže podobě, e-SJS popisuje jako posesivní adjektivum a jde o slovo *tomitelъ* – *tyranův, utlačovatelův* (doloženo v *Supr*). Poslední dva lexémy, kterými jsou substantivum *telъць* – *tele* (doloženo v *Ev, Psalt, Euch,*

⁶³ CEJTLIN, Ralja Michajlovna: *Leksika staroslavjanskogo jazyka*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1977.

Supr, Hilf, Apoc, Parim, Gl, Bes, Nicod) a adjektivum *telbčb – telecí* (*Apost, En, Parim, Ostr*) jsme vyloučili ze stejného důvodu: segment *-telb-* se zde objevuje jako součást kořene slova.

Jak již bylo zmíněno, substantiva s příponou *-telb* jsou tvořena ze sloves, konkrétně je sufix připojován k jejich infinitivnímu základu. Následující příklady jsme volili výběrově, jednak kvůli většímu množství jazykového materiálu, jednak proto, že zvolený počet pěti vzorových slov dostatečně reprezentuje daný slovtvorný proces.

Vladatelb (doloženo v *CMNov*) – *vládce, vladař* (od < *vladati – vládnout*): Podle Etymologického slovníku jazyka staroslověnského⁶⁴, dále jen ESJS, se substantivum nachází pod heslem *vlasti, vladetb – vládnout, panovat*. Vychází z psl. **volsti, voldŏ*, csl. *vlasti*, stč. *vlásti (vladu)*, je doloženo i v jiných slovanských jazycích: mk. *vlada*, ukr. *volódaty, volódaju*, r. *volódat*, sp. *włodać*. Z jazyků indoevropských je nejbliže lit. *valditi (valdau)*, gót. *waldan – vládnout* a pravděpodobně má souvislost i s lat. *valeo, valere – být při síle, zdráv*.

Datelb (doloženo v *Euch, EuchN, Christ, Ochr, Šiš, Clem, Bes*) – *dárce* (od < *dati – dát*): Substantivum se v ESJS⁶⁵ nachází pod heslem *dati, dastb* z psl. **dati*. Základem je indoevropský kořen **do-*, který je zřetelný ve všech slovanských jazycích, např. p. *dać*, ukr. *dáty*, r. *dat*, plb. *dot*, sch. *däti*. Souvisí s lit. *díoti*, lot. *duot*, lat. *dare*, za povšimnutí stojí i zdvojený kořen ve stind. *dá-dami*, lit. *duodu* a ř. *didomi* (srovnání s psl. atematickým prez. tvarem **dad-mb*). Od slovesa *dāti* vzniká množství derivátů, v češtině např. *dar, daň, dávka, dárce, poddaný, oddavky, přídavek, prodej, výdej, vydatný, zdatný, zavdat si, sundat, prodat, obdařit* atd.

Kazatelb (doloženo v *Supr, Apost, Nom, Bes*) – *kazatel, vychovatel* (od < *kazati – ukazovat, označovat, poučovat, vychovávat, kázat, hlásat, přikazovat*): Podle ESJS⁶⁶ se jedná o slovo všeslovanské s poměrně četnou modifikací významů, jak je patrné z výše uvedeného výčtu možných překladů. Z ostatních slovanských jazyků můžeme zmínit např. mk. *kaže*, p. *kazać*, ukr. *kazáty*, r. *kazát'*, b. *káža*, sln. *kázati* (s významy *přikazovat, mluvit, kázat nebo*

---

⁶⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1067–1068.

⁶⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 123–124.

⁶⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 305–306.

nazvat). V. Machek⁶⁷ spojuje psl. *kaza- se stind. *sás-ti* ve významu *ukazuje, rozkazuje, poučuje*. Indoevropským kořenem je pak pravděpodobně *kas-, přičemž nejasná je sonorizace -s- > -z-.

Neprijateľ (doloženo v *Lob, Par*) – nepřítel (od < *prijati* – přijmout, dostat, obdržet, dosáhnout, uchopit, ujmout se): ESJS⁶⁸ odkazuje ke slovesu *prijati* – přát někomu, být někomu nakloněn, z psl. *prъjati, prefix *ne-* pak celý význam neguje. Souvisí taktéž s formou *neprijaznъ* – zlo, ďábel. Rozšíření derivátů od slovesa *prijati* je všeslovanské (např. p. *przyjaciel*, r. *prijateľ*). Indoevropský kořen **preiH-* / *priieH-* (s významem *mít rád, projevovat přízeň, náklonnost*) je doložen v řadě indoevropských jazyků: stind. *priyá-* (*milý, drahý*), *prináti* (*těší, uspokojuje*), gót. *frijon*, sthn. *frí*, něm. *Freund* (*přítel*).

Učiteľ (doloženo v *Ev, Euch, Cloz, Supr, Frag, Hilf, Apost, Zach, Služ, Klim, Pochv, Napis, Const, Meth, Nom, Progl, Azb, Venc, Bes, Nicod, Vit, CMLab, CMNov, Trin*) – učitel, mistr (od < *učiti* – učít, vzdělávat, kázat, poučovat, uvažovat): Podle Holuba – Kopečného⁶⁹ vychází z praslovanského základu *ukъ, který se nachází i v ostatních slovanských jazycích: b. *úča*, mk. *uči*, p. *uczyc*, r. *učít*, dl. *wucys* apod. Dále zmiňují indoevropský základový formant **ouk-* (nazální varianta **unk-*), který nacházíme například v lit. *jaukus* (*zvyklý lidem*), *junkti* (*zvykat*), stprus. *jaukint* (*cvičit*), gót. *bi-uhts* (*zvyklý*), stind. *úcyati* (*je zvyklý, zná*).

Pokud upřesníme vyhledávací dotaz a provedeme vyhledávání sufixu pouze v *Besědách*, získáme, po vyloučení již zmíněného substantiva *telъcъ*, 49 hesel, což je 29,2 % z celkového počtu 168 maskulin s příponou *-telъ*. *Besědy* odrážejí církevněslovanské prostředí, především pak českou větev církevní slovanštiny. Srovnání se současnou češtinou nám ukáže mnohé lexikální shody. Kromě výše uvedených příkladů *datelъ*, *kazatelъ* a *učiteľ* můžeme zmínit ještě např. *mōčitelъ* – *mučitel*, *oživitelъ* – *oživitel*, *prijatelъ* – *přítel*, *sōditelъ* – *soudce*, *sъpasitelъ* – *spasitel*, *utěšitelъ* – *utěšitel*, *roditelъ* – *rodič*, *zploditelъ*, *žitelъ* – *občan*, *obyvatel*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 168, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 72.

⁶⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 246.

⁶⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 714.

⁶⁹ HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 400.

4.1.2. -arь

Sufix *-arь* se připojuje k substantivním základům a tvoří se jím jména konatelská. Méně produktivní je tvoření jmen činitelských, u kterých je fundujícím základem sloveso nebo dějové substantivum. Sufix se do slovanských jazyků dostal pravděpodobně prostřednictvím vlivů germánských a jeho kořeny můžeme spatřovat v latinském *-arius*.

Příponu jsme vyhledávali ve formě **arь** a výsledkem bylo 91 lexémů. Více než polovinu vyhledaných slov jsme ovšem museli ručně vytrdit, důvody i s konkrétními příklady uvádíme níže. Počet náležitých výrazů je tedy 32, počet vyřazených slov je 59.

Největší část vyřazených slov tvoří propria v mužském i ženském rodě, které mají segment *-arь-* jak v pozici sufixu, tak i jako součást kořene slova, např. *Abiatarь* (m.) – *Abiathar*, *Agarь* (f.) – *Agar*, *Hagar*, *Alamundarь* (m.) – *Alamundar*, *Artemisь* (f.) – *Artemis*, *Damarь* (f.) – *Damaris*, *Lazarь* (m.) – *Lazar*, *Tamarь* (f.) – *Tamara*, *Silarь* (m.) – *Syler*. Specifickou skupinou jsou názvy kalendářních měsíců, které jsme do výčtu také nezahrnovali: *enuarь*, *genuarь* – *leden*, *febrarь* – *únor*, *marьць*, *marьць* – *březen*. Dalšími nerelevantními slovy jsou taková, u kterých se *-ar-* nevyskytuje v pozici slovotvorného sufixu, ale je součástí kořene slova. Do této skupiny spadají jak již zmíněná propria, tak i substantiva v ženském rodě a přivlastňovací adjektiva: *starostь* (f.) – *stáří*, *staroba*, *starьць* (adj. poss.) – *starcův*, *starce*, *faraonь* (adj. poss.) – *faraonův*, *olokarpось* (f.) – *zápalná oběť*. Poslední skupinou, která splývá s tou předchozí, jsou feminina zdánlivě zakončená na *-arь*. Segment *-ar-* zde ovšem musíme chápat jako kořen slova. Jedná se o grécismus *varь* – *palác*, *сътварь* – *budova*, *stavba*, *вѣц*, *залежитост* a o substantiva odvozená od slovesa *творити*: *tvarь* – *tvoření*, *вѣтвор*, *дѣло*, *tvar*, *подоба*, *тѣлесо* a *утварь* – *stvořený svět*, *ozdoba*, *okrasa*.

Z celkového počtu 32 excerpovaných maskulin můžeme uvést následujících pět příkladů:

Vinarь (doloženo v *Zogr*, *Mar*, *Ostr*, *Parim*) – *vinař* (od < *vino* (n.) – *vino*, *vinná réva*): Podle ESJS⁷⁰ je slovo všeslovanské (luž. *wino*, ukr. *wynó*, mk. *vino* apod.) a psl. **vino* je staré kulturní slovo pocházející z latinského *vinum* – *vino*. Jedná se buď o přímou výpůjčku z latiny, nebo došlo k přijetí z germánštiny (gót. *wein*, sthn. *win*). Machek⁷¹ tvrdí, že víno nebylo prvotním Indoevropanům známo a slovo pravděpodobně pochází z jazyků pravěkých kultur z okolí Středozemního moře. Hypotézu o germánském vlivu by mohl

⁷⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1063.

⁷¹ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 690.

potvrzovat psl. výraz **vinogordъ* – *vinice* vypůjčený z gót. *weingards*. Holub – Kopečný⁷² naopak zmiňují sekundární souvislost s kořenem **uei* – *víti* (lat. *vi-tis* – *réva*, *úponek*, ř. *oinos*, arm. *gini*).

Vratarъ (doloženo v *Sav, Ostr, Supr*) – *vrátný* (od < *vrata* (n., pl.) – *vrata, brána, dveře*): Praslovanské **vorta* je plurale tantum, což naznačuje, že původně šlo o dvoukřídlé dveře. Výchozím útvarem je indoevropské **(H)uor-to-* (to, čím se zavírá). Nejbližší je lit. *vartai*, lot. *varti* a stprus. *warto* – *vrata, brána, dveře*, jinak se výraz nachází v různých obměnách i v ostatních slovanských jazycích (luž. *wrota*, b. *vratá*, mk. *vrata*, plb. *vorta*).⁷³

Grъnъčarъ (doloženo v *Supr*) – *hrnčír*: Podle ESJS⁷⁴ je csl. maskulinum *grъnъčarъ*, mající paralely ve všech slovanských jazycích mimo sln., utvořeno sufixem *-(j)arъ* (< **arjъ*) od nedoloženého staroslověnského *grъnъcъ* – *hrnec*. Praslovanské **grъnъcъ* s významem *hrnec* tedy ve staroslověnštině doloženo nemáme, jednalo se však údajně o deminutivum na *-cъ* vycházející z psl. **grъnъ* – *pec*. Ve stsl. najdeme pouze tvar *grъnylъ* – *tavící pec*, který má souvislost s indoevropským **g-hr-no-* ve významu *pec* (< **g-her* – *hořet*).

Mъitarъ (doloženo v *Ev, SinSluž, Euch, Supr, Bes*) – *celník, publikán* (od < *mъito* (n.) – *dar, úplatek, mzda, zisk, peníze*): Praslovanské **myto* má všeslovanské rozšíření (b. *mito*, mk. *mito*, p. *myto*, ukr. *mýto*, plb. *moite* – v různých významech: *daň, dávka, poplatky za nejrůznější druhy služeb, za užívání cest, mostů, přechody přes řeku, převoz zboží, překročení hranic, odvody za plodiny, nájemné* apod.). Podle ESJS⁷⁵ bylo psl. **myto* přejato z germánštiny a souvisí buď se sthn. *múta* – *mýto, clo* nebo gót. *mota* – *daň, poplatek*. U stsl. *mъitarъ* není zcela jasné, zda se jedná o domácí derivát, nebo zda bylo celé přejato (srovnání s gót. *motareis*).

Usmarъ (doloženo v *Apost, Bes*) – *koželuh* (od < *usmъ* (m.) – *kůže*): Podle ESJS⁷⁶ není etymologie slova *usmъ* zcela jasná, nejčastěji se spojuje s indoevropským kořenem **eus-* ve významu *pálit, hořet* (srovnání se stind. *óšati* – *hoří*, lat. *urere* – *hořet*, lit. *usnis*,

---

⁷² HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 417.

⁷³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1082.

⁷⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 209–210.

⁷⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 510–511.

⁷⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1025.

staroseverské *ysja* – *oheň*). Zmíněná etymologie vychází z pracovního postupu zpracování kůže, kdy se užívá pálivá, žíravá kapalina, louh.

Vyhledávání sufixu *-arь* v *Besědách* ukázalo 7 náležitých substantiv. Nutné bylo vyřazení pěti lexémů: propria *Lazarь*, feminin *starostь* a *tvarь*, maskulina *starьць* a posesivních adjektiv *česarь/cisarь/carь*, která byla zahrnuta pod jedno heslo. Procentuální výskyt maskulin zakončených na *-arь* v *Besědách*, vzhledem k celkovému počtu 32 hesel, je 21,9 %. Kromě výše popisovaných *mьitarь* a *usmarь* to jsou: *gradarь* – *zahradník*, *dinarь* – *denár*, *zlatarь* – *zlatník*, *rьibarь* – *rybář* a *carь/česarь/cisarь* – *král*, *vládce*, *panovník*, *císař*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 32, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 8.

4.1.3. -ьць

V předchozí kapitole, ve které se věnujeme charakteristice jednotlivých slovotvorných sufixů, je zvlášť popisován sufix *-ьць*, pomocí kterého se tvoří maskulina především od adjektiv a verb, sporadicky také od substantiv, a zvlášť je mu věnována pozornost, coby příponě, která v sobě nese deminutivní příznak. Při excerpci slov s tímto sufixem jsme se rozhodli obě varianty sloučit, a to především kvůli neefektivitě spojené s nutností ručního třídění všech výrazů. Jména s deminutivním významem pak můžeme obecně rozlišovat podle slovotvorného procesu, při kterém je přípona *-ьць* připojována k substantivním základům.

V e-SJS jsme vyhledávali na základě formy *ьць a celkový počet vyexcerpovaných hesel byl 191. Při manuální kontrole jsme narazili pouze na dva nevyhovující lexémy, kterými byla dvě propria: *Rabьць* – *Servulus* a *Lavrenьць* – *Vavřinec*. Jméno *Rabьць* zde má však poněkud specifické postavení. Jedná se o kalk z latiny a ze seznamu excerpovaných slov byl *Rabьць* automaticky vyloučen, jelikož dle námi nastavených kritérií nezahrnujeme vlastní jména. Pokud se ale podíváme na toto proprium blíže, zjistíme, že má deminutivní charakter a vzniklo náležitým slovotvorným procesem, to znamená, že k základovému maskulinu *rabь* byl připojen sufix *-ьць* (podobně i v latině: k základu *serv-* se připojuje deminutivní přípona *-ulus*).

Konečný počet relevantních substantiv je tedy 189. Níže je uvedeno šest příkladů, tři ke každému ze dvou typů.

Deminutivum *větrьць* (doloženo v *Christ, Mak, Šiš*) – *větrík, vánek* (od < *větrь* – *vítr*): Výraz je všeslovanský (mk. *vetar*, slk. *vietor*, hl. *wětr*, p. *wiatr*, r. *véter*) a vychází z psl. **větrь*. Machek⁷⁷ tvrdí, že výraz je odvozen od slovesa *vějati* (*věju, váti*) příponou *-tro-*, která souvisí s činitelským segmentem *-ter/-tor*. Jméno údajně mohlo původně označovat činitele, což souvisí s lidovou vírou v mýtického původce vanutí vzduchu. Podobně smýšlí i Holub – Kopečný⁷⁸, kteří uvádějí souvislost s onomastickým indoevropským kořenem **uē* (stind. *vati*, *vajus*, gót. *waian*, lit. *vejas*).

Deminutivum *měšьць* (doloženo v *Const*) – *malý měch* (od < *měchь* – *měch*): Slovo je rozšířeno i v ostatních slovanských jazycích (r. *mech*, p. *miech*, b. *mjach*), v praslovanštině **měchь*. ESJS, Machek i Holub – Kopečný⁷⁹ shodně zmiňují souvislost s indoevropským **mois-os* ve významu *beran, beraní kůže* (lit. *maisas*, lot. *maiss*, strpus. *moasis*). Postupně zde došlo k vývoji sémantiky, název samotného zvířete se rozšířil na pojmenování kůže z něj, která po úpravě sloužila k přenášení a uchovávání věcí.

Deminutivum *пѣтеньць* (doloženo v *Ev, Psalt, Parim, Bes, Sin, Sav, Zach, Zogr, Lob, Par, Nik*) – *ptáček, ptačí mládě*: Podle Holuba – Kopečného⁸⁰ se jedná o slovo všeslovanské (r. *ptica*, p. *ptak*, ukr. *ptycja*) a jako základ uvádějí praslovanské **pьta* – *pták*. Východiskem je pak pravděpodobně indoevropský kořen **pou-* s různými rozšířeními (lot. *putns*, lit. *putitis*).

Pisьць (doloženo v *Slepč*) – *писаř, opisovač* (od slovesa < *пьсати* – *psát, napsat*): Základové sloveso má všeslovanské rozšíření (psl. **пьсати*, hl. *писац*, ukr. *пysaty*, r. *писат*, slk. *pisat* s významy *psát* i *malovat*). Podle ESJS⁸¹ chybí společný indoevropský výraz pro sloveso *psát*, jelikož užívání písma spadá až do doby, kdy se začaly indoevropské větve samostatně vyvíjet. Pro výraz *psát* se začalo užívat buď sloveso s původním významem *ryt*,

⁷⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 692.

⁷⁸ HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 408.

⁷⁹ HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 220.

⁸⁰ HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 303.

⁸¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 740–741.

škrabat (lat. *scribere*, lit. *rašýti*), nebo *malovat*, *kreslit* (psl. **pъsati*). Původní kořen měl pak údajnou podobu **peik-* (např. v lit. *piešiu*).

Starъcbъ (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Cloz, Supr, Apost, Apoc, Parim, Gl, Tun, Hom, Const VencNik, Bes, Nicod, Vit, Ben*) – *stařec*, *starší člověk* (od adjektiva < *starъ* – *staryj*): Psl. adjektivum **starъ* má všeslovanské rozšíření (r. *staryj*, mk. *star*, p. *stary*) a všechny etymologické slovníky se vesměs shodují na indoevropském kořeni **ste-h-* a především pak na významu *postavit se*, *pevně stát*. Původní sémantika (*dobře postavený*, *pevně stojící*) byla postupně rozšířena na *pevný*, *silný*, *vyspělý*, *vzrostlý*, *dozrálý*, *zkušený* a odtud *staryj*. ESJS⁸² ještě zmiňuje srovnání s výrazem **vetъchъ* – *chabý*, *vetchý stařec* oproti **starъ* – *člověk staryj*, *ale zkušený a v plné síle*.

Kupъcbъ (doloženo v *Zogr, Mar, As, Sav, Cloz, Supr, Apoc, Zach, VencNik, Bes*) – *kupec* (od slovesa < *kupiti* – *koupit*): ESJS⁸³ považuje za nejpravděpodobnější, že psl. **kupiti* je starou výpůjčkou z germánského **kaupjan* (gót. *kaupon*, i současně něm. *kaufen*) – *obchodovat*. Východiskem germánského **kaupjan* by mohlo být latinské substantivum *caupo* – *obchodník*, které má však nejasný původ. Méně pravděpodobná je teorie, kdy se výraz *kupiti* spojuje se slovem *kupa/kopa*, jakožto stará naturální obchodní míra.

V *Besědách* najdeme 23 výrazů zakončených příponou *-cbъ*. Vzhledem k celkovému počtu 189 slov s tímto sufixem se jedná o 12,2 %. Vyřazeno bylo pouze jediné proprium: *Rabъcbъ* – *Servulus* (křesťan, který byl zmíněn sv. Řehořem). Z konkrétních náležitých hesel můžeme uvést např. *agnъcbъ/jagnъcbъ* – *beránek*, *jehně*, *telъcbъ* – *tele*, *věньcbъ* – *věnec*, *zvěрьcbъ* – *zvíře*, *živočich*, *lovъcbъ* – *lovec*, *otъcbъ* – *otec*, *slěpъcbъ* – *slepec*, *žьpъcbъ* – *kněz*, *žrec*, *mrъtvъcbъ* – *mrtvý*, *zemřelý*. Pokud vezmeme v potaz některé hláskové změny, kromě staročeského výrazu „*žrec*“, který je v živém jazykovém úzu považován za archaismus, nalezneme zmíněné výrazy i v lexiku současné češtiny.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 189, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 87.

⁸² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 875.

⁸³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 383–384.

4.1.4. -(ьп)ікѣ

Příponu *-ікѣ* připojujeme k substantivům, verbům i adjektivům a vznikají tak jména konatelská, činitelská i názvy nositelů vlastností. Na základě vyhledávání ve formě *иікѣ jsme dospěli k výsledku 414 slov, což ve srovnání s ostatními sufíxy napovídá, že se jedná o poměrně produktivní způsob tvoření maskulin. Ze zmíněného počtu nám po kontrole zůstalo 365 relevantních lexémů. Vyloučeno bylo 49 výrazů, mezi kterými se objevila vlastní jména, zájmena a přídavná jména. Největší skupinu vyřazených výrazů tvoří *propria*, z nichž můžeme uvést např. *Adікѣ/Atікѣ – Attikus*, *Апѣдронікѣ – Andronik(os)*, *Benedікѣ – Benedikt*, *Doікѣ – Dóeg*, *Ilyрікѣ – Ilýrie*, *Kleonікѣ – Cleonicus*. *Sisікѣ – Sicices*, *Tesalonікѣ – Soluň*, *Thessalonіkі* apod. Dále se ve výčtu objevila zájmena a adjektiva, např. *velікѣ* (adj.) – *velký*, *nevelікѣ* (adj.) – *nevelký*, *nicotný*, *vъselікѣ* (pron.) – *všeliký*, *vъsechen*, *kolікѣ* (pron.) – *jak velký*, *jaký*, *několікѣ* (podle SJS pron. i adj.) – *několik*, *tolікѣ* (podle SJS pron. i adj.) – *tak velký*, *takový*, *jelікѣ* (pron.) – *vsechen*, *kdokoli*, *kterýkoli*.

Při manuální kontrole jsme mezi maskuliny s příponou *-ікѣ* narazili na neutrum *otročьнікѣ – nezralý hrozen* (doloženo v *Supr*). Podle našich kritérií mělo být slovo automaticky vyřazeno, jelikož není v požadovaném rodě, domníváme se však, že se jedná o tiskovou chybu a zmíněný výraz je ve skutečnosti maskulinní. Naše domněnky potvrzuje i náležitý slovotvorný proces, kterým bylo slovo utvořeno. Z těchto důvodů je výraz *otročьнікѣ* zahrnut v seznamu excerpovaných maskulin.

Vyhledávání v e-SJS rovněž nabízí možnost zpřesnění nebo rozšíření dotazu a umožňuje tak hledat výrazy v již vyhledaném („*Hledat v aktuálně vyhledaném*“). Využili jsme tedy této možnosti a ze všech vyexcerpovaných výrazů zakončených na *-ікѣ* jsme se pokusili vytřídit pouze *propria* následujícím způsobem: Nejdříve byla změněna specifikace ze „*Záhlaví hesla*“ na „*Slova kdekoliv*“ a následně byla v aktuálně vyhledaném vyhledávána zkratka pro *propria* („*propr.*“). Touto cestou jsme získali 23 výrazů, po manuální kontrole jsme však zjistili, že toto číslo neodpovídá reálnému počtu *proprií*. Pokud se totiž mezi hesly objeví výraz, jež je variantou k výrazu s týmž významem a nemá v záhlaví specifikován slovní druh ani rod a odkazuje právě k oné variantě, nelze na základě použitých parametrů výraz vyhledat. Takovým příkladem může být jméno *Eynoікѣ* (doloženo v *Supr*) odkazující k variantě *Synoікѣ – Eunoicus*. Podobným reprezentantem je i jméno *Adікѣ* a *Atікѣ – Attikus*. Při celkovém vyhledávání slov zakončených na *-ікѣ* bylo dané jméno doloženo a započítáno dvakrát, přičemž jednou bylo *Adікѣ* a *Atікѣ* zahrnuto společně pod jedno heslo, podruhé

stálo heslo *Atikъ* samostatně, bez jakékoliv specifikace, pouze s odkazem „v. *Adikъ*“. Ze zmíněného tedy vyplývá, že manuální kontrola musela být pro naše účely nutností, abychom předešli zkreslení výsledků.

Z celkového počtu 365 lexémů se slovo tvorným sufixem *-ikъ* uvádíme těchto pět vzorových substantiv:

Věrъnikъ (doloženo ve *Fris*) – *věřící* (od < slovesa *věriti* – *věřit*): ESJS⁸⁴ má pouze heslo *věra* (f.) – *vira* (táž podoba i v praslovanštině) a stejně jako přídavné jméno *věrъmъ* se spojuje s indoevropskými adjektivy s významem *pravdivý, skutečný* (sthn. *war*, něm. *wahr*, lat. *verus*). Původně se zřejmě jednalo o substantivizaci femininního adjektiva (*to, co je pravdivé, pravda, pravdivé přesvědčení* > *vira*). Další indoevropské souvislosti jsou nejasné.

Zlatъnikъ (doloženo v *Const, Bes*) – *zlaták, zlatý peníz, penězoměnc* (od adjektiva < *zlatъ* – *zlatý*): Substantivum vychází z psl. adjektiva **zoltъ* a tento kořen se v různých obměnách nachází i v ostatních slovanských jazycích (b. *zláten*, p. *złoty*, br. *zalatý*, r. *zolotój*). Praslovanský výraz je pokračovatelem indoevropského **ghol(H)-to-*, což je *t-ové* rozšíření kořene **ghel(H)-* s významem *svítit, zářit, lesknout se, třpytit se*. Varianty z dalších jazyků, ale v jiném ablautovém stupni, jsou např. lit. *želtas*, lot. *zēlts*, stsev. *goll, gull*, něm. *Gold*, stind. *hiranya* apod.⁸⁵

Klevetъnikъ (doloženo v *Psalt, Cloz, Christ, Slepč, Mak, Šiš, Apoc, Hom, Sud*) – *klevetník, pomlouvač, žalobce* (od slovesa < *klevetati* – *pomlouvat, křivě obviňovat, žalovat*): Podle ESJS⁸⁶ je psl. sloveso **klevetati* rozšířeno téměř ve všech slovanských jazycích s významem *pomlouvat* anebo *mnoho a zbytečně mluvit, případně hádat se*. Etymologie není zcela jasná. Obvykle se spojuje se slovesem *klъvati* – *klovat, zobat*, což může být motivováno rychlým pohybem úst a monotónním zvukem při pomlouvání, žvanění, či mluvení naprázdno (*klъvati* > **klevati* > *klevetati*). Machek⁸⁷ ještě zmiňuje podobnost s lat. *calumnia* – *křivé nařknutí*.

Mečъnikъ (doloženo v *Ostr*) – *popravčí, kat* (od substantiva < *mečъ* – *meč*): Psl. podoba byla nejspíše **mečъ/*mъčъ*. Machek⁸⁸ upozorňuje na možnou, ale nejasnou,

---

⁸⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1054.

⁸⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1130–1131.

⁸⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 313–314.

⁸⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 256.

⁸⁸ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, 357.

příbuznost s gót. akuzativem *méki* (nominativ *mekeis*). Tvrdí, že i v kavkazských jazycích byla nalezena podobná slova (*mača – šavle, mič-a – dýka*) a nepopírá možnost, že výraz byl přejet z nějakého neznámého praeevropského jazyka. Neshody samohlásek by se podle něj daly zdůvodnit tak, že šíření názvů zbraní souviselo s častými přesuny vojáků a zajatců na dlouhé vzdálenosti.

Grěšnikъ (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, EuchN, Fris, Supr, Apost, Parim, CanMis, Pochv, Const, Nom, Bes, Eug*) – *hříšnik* (od substantiva < *grěchъ – hřích*): Prvotní význam slova se vztahoval k nějakému obecnému opomenutí, chybě, mýlce, až později došlo k přenesení významu na hřích v náboženském a morálním slova smyslu. Etymologie není zcela jasná, uvažuje se o podobnosti s baltskými výrazy s významy *křivý, šikmý* (lit. *graižus*, lot. *greizs*).⁸⁹

Pokud se zaměříme na výskyt substantiv se sufixem *-ikъ* v *Besědách*, po vyloučení jednoho vlastního jména (*Filikъ/Felikъ – Felix*), tří zájmen (*kolikъ – jak velký, tolikъ – takový, jelikъ – všechen*) a jednoho adjektiva (*velikъ – velký*) získáme 55 maskulin, což je 15,1 % (celkový počet lexémů je 365). Mezi relevantními hesly se objevilo např. *bližnikъ – bližní, dlъžnikъ – dlužník, zakonъnikъ – zákoník, pomošnikъ – pomocník, protivnikъ – protivník, pоtъnikъ – routník, učenikъ – učedník, okusъnikъ – pokušitel*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 365, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 165. Nutné je však poznamenat, že naše vyhledávání se zakládalo na formě *-ikъ*, naopak Cejtlin pracovala pouze s tvarem *-nikъ*.

4.1.5. -ištъ

Pomocí přípony *-ištъ*, která se připojuje k substantivním základům, se ve staroslověštině tvořila jména potomků a mlád'at. Vyhledávaná forma sufixu byla *ищъ a e-SJS ukázal celkem 21 výrazů, z nichž však 3 byla adjektiva: *ljuboništъ – milující chudé, dobročinný* (doloženo v *Supr*), *mitropolištъ – metropolitův* (doloženo v *Nom*) a *ništъ – chudý, bídný* (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Supr, Apost, Apoc, Parim, Gl, Služ, Hom, Clem*,

---

⁸⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 201–202.

Const, Sud, Nom, Venc, VencNik, CanVenc, Ludm, Bes, Dim). Po vyřazení nehodících se hesel máme k dispozici 18 relevantních lexémů, z nichž můžeme zmínit například:

Grbličišť (doloženo v *Sav, Ostr, Cloz, Supr, Zach, Lobk*) – *hrdliččí mládě* (od fem. < *grblica – hrdlička*): Jméno je všeslovanské (mk. *grlica*, r. *górlica*, stp. *gardlica*, ukr. *hórlycja*) a vychází z psl. **gьr(d)lica*. ESJS⁹⁰ uvádí, že staroslověnské *grblica* představuje onomatopoické vyjádření hlasu hrdličky jako **gur-* (psl. **gьrkati – vrkat*). Jiným možným východiskem je slovo *gьrdlo – hrdlo* (hrdlička jako pták, jehož hlas se tvoří v hrdle).

Otročišť (doloženo v *Ev, Parim, Gl, Const, Vit*) – *chlapeček, dítě, služebný hoch* (od mask. < *otrokъ – dítě, chlapec*): Podle ESJS⁹¹ se psl. **otrokъ* segmentuje na *ot-* (*od*) a *-rokъ* (< *od rekti – říci*), což lze interpretovat tak, že původní význam naznačoval, že se jednalo o někoho, kdo neměl právo mluvit (na shromáždění, rokování), tedy buď nedospělý, nebo nesvobodný jedinec.

Kъmetišť (doloženo v *Sud*) – *vesnický předák* (od mask. < *kъmet – vesnický předák*): e-SJS udává pro *kъmetišť* i pro *kъmet* totožný překlad, ale vzhledem k tomu, že k fundujícímu substantivu *kъmet* je náležitým způsobem připojen slovo tvorný sufix *-išť*, lze předpokládat určitý sémantický posun k deminutivnosti. Výraz je vykládán jako přejímka z latinského *comes, -itis – průvodce, člen družiny*, případně z akuzativu *comitem*. Méně pravděpodobný je výklad ze slovanského kořene **kъm-/kom-* ve významu *vyrůstat, pocházet* (stejný je i v **kъмень – kořen, kmen*).⁹²

V *Besědách* se nacházejí 3 deminutiva se sufixem *-išť*. Jsou to: *dětišť – dítě, hošík, kozblišť – kozlík, kůzle* a *jelenišť – jelínek, kolouch* a tvoří tak 16,7 % z celkového počtu 18 slov.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 18, R. M. Cejtlin sufix *-išť* ve své monografii nezmiňuje.

---

⁹⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 208–209.

⁹¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 605–606.

⁹² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 392.

4.1.6. -či(i)

Sufix *-či(i)* je podle Večerky⁹³ projevem teritoriálně nářeční diferenciace pozdní praslovanštiny, byl údajně protobulharského (turkotatarského) původu a užíval se v živém jazykovém úzu bulharských Slovanů. Produktivita přípony je poměrně malá, e-SJS vyhledal na základě vyhledávané formy *чи 12 hesel, z nichž pouhých 7 odpovídá našim kritériím. Vyloučeno bylo těchto 5 lexémů: Zájmeno *čii – čí* (doloženo v *Ev, Supr, Gl, Hom, Sud, Nom, Eug*), posesivní adjektiva *vlččii – vlčí* (doloženo ve *VencNik*) a *otročii – dětský* (doloženo v *Supr*), komparativ *luččii – lepší* (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Cloz, Supr, Apost, Parim, Const, Meth, Bes, Ben, Slepč, Mak, Lob, Grig*) a adjektivum *proččii – ostatní, zbývající, další* (doloženo hojně v *Ev, Euch, Cloz, Supr, Chil, Apost, Apoc, Parim, Gl, Shuž, Hom, Clem, Napis, Const, Meth, Sud, Nom, Progl, Venc, VencNik, Bes, Nicod, VitGlag, Ben, CMLab, Dijav, Bon, Lob, Par*). Ze zmíněných 7 náležitých výrazů můžeme uvést tyto tři příklady:

Korabččii (doloženo v *Supr*) – *lodník, námořník* (od substantiva < *korabь/korablь – lod', koráb*): Fundující psl. **korab'ь* / *korabь je doloženo i v ostatních slovanských jazycích (mk. *korab*, ukr. *korabél*, p. *korab*), etymologie je však nejasná. ESJS⁹⁴ zmiňuje dvě domněnky, první je výklad z řeckého slova *karaboz – koráb, lod'* (případně z deminutiva *karabion*), druhá se opírá o domácí výklad významu **korab'ь* / *korabь jako *vydlabaný kmen, žlab, koryto*, motivace pak vychází z psl. **korbь – koš, něco spleteného do tvaru koryta*.

Sokaččii (doloženo v *Supr*) – *kuchař* (ve staroslověněštině se vyskytuje pouze substantivum *sokь – štáva*): Podle ESJS⁹⁵ je maskulinum *sokaččii* odvozeno z altajských jazyků, konkrétně z výrazu *soqqatčy – ten, kdo má co dělat s masem jatečných zvířat, řezník*, což je derivát z turkotatarského kořene **soq-* (*porážet dobytek*).

Šarččii (doloženo v *Supr*) – *malíř* (od substantiva < *šarь – barva*): Podle ESJS⁹⁶ nachází staroslověněšské *šarь* protějšky v jihoslovanských jazycích (b. a mk. *šar*, sln. *šarast*) a jedná se o blíže nespecifikovanou výpůjčku z turkotatarských jazyků.

---

⁹³ VEČERKA, R.: Staroslověněština v kontextu slovanských jazyků. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 239.

⁹⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověněšského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 337–338.

⁹⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověněšského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 855.

⁹⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověněšského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 937.

Pokud upřesníme vyhledávací dotaz a provedeme vyhledávání sufixu pouze v *Besědách*, získáme po vyloučení dvou adjektiv (*lučii – lepší a pročii – ostatní, zbývající*) 2 maskulina (*книгъчii – zákoník, člověk znalý písma* a *самъчii – prefekt, správce*) zakončená na *-čii*, což je 28,6 % z celkového počtu 7 lexémů.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 7, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je také 7.

4.1.7. -ѣ

Tvrký jer, nacházející se v koncové pozici u maskulin, má ve srovnání s ostatními zmíněnými sufixy specifický charakter. Večerka⁹⁷ ho sice zahrnuje mezi slovtvorné přípony, nebere však ohled na jeho gramatický charakter. Při excerpici slov s tímto sufixem jsme narazili na dva problémy. Tím prvním je velké množství jazykového materiálu, druhým, souvisejícím, je pak jistá nejednoznačnost vyexcerpovaných slov. Pokud budeme vyhledávat příponu ve formě **ѣ*, získáme 5976 hesel, mezi nimiž se nacházejí i maskulinní propria, která nejsou pro účely této práce relevantní, a především pak jiné slovní druhy, zejména adjektiva. Pokud konkretizujeme vyhledávání tím, že vyloučíme pomocí funkce „*Odebrat z aktuálních výsledků*“ propria („*propr.*“) a v aktuálně vyhledaném se zaměříme pouze na hledání maskulin („*Hledat v aktuálně vyhledaném*“, zkratka „*m.*“ pro maskulina), získáme 1189 hesel, která jsou zakončena na *-ѣ*. Z tohoto počtu je ještě nutné vytržít maskulina končící na *-ikъ*, po odebrání sufixu *-ikъ* z aktuálních výsledků dojdeme ke konečnému číslu 742.

I přes to, že zásadně došlo ke snížení finálního počtu hesel, nebude dán v této práci prostor popisu excerpovaného materiálu, a to kvůli nejednotné distribuci přípony *-ѣ*. Množství excerpovaných lexémů je totiž neúměrné k nutnosti rozlišovat to, kde se jedná o pádovou koncovku nominativu singuláru neodvozených slov a kde se jedná o formant připojený v důsledku slovtvorného procesu, který z dnešního pohledu můžeme označit za konverzi⁹⁸. Ze synchronního hlediska je třeba rozlišovat tvarotvorné přípony finální neboli pádové koncovky (v češtině: nominativ singuláru *pán-0*, ve staroslověnštině: nominativ

⁹⁷ VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 236.

⁹⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, Božena: *Slovo a jeho konverze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

singuláru *rabъ*) a kmenotvorné přípony u deverbativ typu *běh-0* < *běhat* v češtině a *chodъ* < *choditi* ve staroslověnštině. U Holuba – Kopečného⁹⁹ je *-ъ* popisován jako neproduktivní maskulinní kmenotvorná přípona, nebo jako pádová koncovka.

4.1.8. *-ъса* (*-jъса*)

Při vyhledávání maskulinního sufixu *-ъса* (*-jъса*) jsme nepatrně pozměnili obvyklou strategii. Do vyhledávače byla zadána jak forma **ъца*, tak i varianta **ица*. Pro tento postup jsme se rozhodli na základě komparace s údaji v monografii R. M. Cejtlin,¹⁰⁰ která uvádí výčet maskulin s oběma těmito sufixy, přičemž jí zmíněné *-jъса* je ve staroslověnštině graficky znázorněno jako *-ица*, jelikož grafém *-и-* může mít hláskovou platnost *-jъ-*.¹⁰¹

Nejprve jsme provedli vyhledávání přípony *-ъса* (**ъца*). Celkový počet vyexcerpovaných substantiv byl 10, z nichž pouhá 4 maskulina odpovídala našim kritériím. Vyloučeno bylo 6 femininních lexémů: *клеръса* – *oko*, *past*, *смычка* (doloženo v *Lobk*, *Zach*), *клѣтъса* – *komůrka*, *cela* (doloženo v *Ben*), *тѣишьса* – *paže*, *rámě* (doloženo v *Zogr*, *Mar*, *As*, *Ostr*, *Psalt*, *Apost*, *Parim*, *Shuž*, *Bes*, *Nicod*, *CMNov*), *мѣдъса* – *peníz* (doloženo v *Bes*), *овъса* – *ovce* (doloženo v *Ev*, *Psalt*, *Euch*, *Supr*, *Chil*, *Apost*, *Apoc*, *Eug*, *Parim*, *Gl*, *Const*, *Bes*, *Trin*) a *jonъса* s odkazem na *jonica* – *jalovice* (doloženo v *Supr*, *Apost*, *Pog*, *Bon*, *Lob*, *Par*, *Zach*, *Gl*, *Bes*).

Vyhledávání sufixu *-ica* (**ица*) potvrdilo naše očekávání, tedy že drtivá většina hesel nebude maskulinních, jelikož pomocí přípony *-ica* jsou tvořena primárně feminina. Excerptce ukázala celkem 226 lexémů, z nichž 212 bylo ženského rodu. K tomuto výsledku jsme se tentokrát nedobrali manuální kontrolou, ale využili jsme možnosti rozšíření vyhledávacích kritérií, a to tím způsobem, že v aktuálně vyhledaném byla, se zaměřením na „*Slovní druh*“, vyhledávána zkratka pro maskulina („*m.*“). Tímto způsobem jsme po vyřazení jednoho propria (*Digica* – blíže nespecifikované mužské jméno vyskytující se v *Clem*) získali 13 relevantních maskulin s příponou *-ica*. Zvláštností, na kterou jsme narazili při zpracovávání jazykového materiálu, byla tři substantiva, která se vyznačovala příslušností k maskulinům

⁹⁹ HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952, s. 478.

¹⁰⁰ CEJTLIN, Ralja Michajlovna: Leksika staroslavjanskogo jazyka. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1977.

¹⁰¹ Hlásková platnost grafému *-и-* je *-i-*, *-ji-* nebo *-jъ-*.

a zároveň femininům: *ljubodějica* – *smilná žena*, *nevěstka* i *smilník*, *prěljubodějica* – *cizoložnice* i *cizoložník* a *ubiica* – *vražedkyně* i *vrah*.

Konečný výsledek pro maskulinní sufix *-bca* je tedy 236 vyhledaných hesel, 219 vyřazených hesel a 17 relevantních výrazů, z nichž jsme vybrali tyto čtyři příklady:

Sěčbca (doloženo v *Supr*) – *popravčí*, *kat* (od < *sěčb* – *řež*, *bitva* < *sěšti* – *sekat*, *kácet*): ESJS¹⁰² uvádí psl. základ **sěkti* a taktéž rozšíření v dalších slovanských jazycích (mk. *seče*, *seka*, dl. *seku*, *sekaś*, p. *siec*, *siekać*, r. *seč*, *seki* – vše ve významu *oddělovat úderem ostrým nástrojem*). Východiskem je pak indoevropský kořen **sek-* (lit. *isėkti* – *vyrýt*, *vysekat*, lot. *sęks* – *srp*, *pila*, lat. *secare* – *řezat*, *sekat*). Stejný kořen se nachází i ve slově *sekyra*.

Jadbca (doloženo v *Zogr*, *Mar*, *Nik*) – *jedlík*, *žrout* (od slovesa < *jasti* – *jíst*): Sloveso **jasti* je všeslovanské (luž. *jěśc*, p. *jeśc*, ukr. *jisty* apod.) a v jeho kořeni můžeme rovněž spatřovat indoevropské základy (lit. *ėsti*, lot. *ēst*, lat. *edere*, něm. *essen*). Mělo atematický přítomný tvar **ed-mi*, doložený také ve stind. *ádmi* – *jím*.¹⁰³

Čarodějica (doloženo v *Supr*, *Hval*) – *čaroděj*, *zaklínač* (od substantiva < *čarъ* – *čáry*, *kouzla*): Výraz **čarъ* je všeslovanský a podle ESJS¹⁰⁴ hláskově souvisí s lit. *keras* (pl. *kerai*) – *čáry*, stind. *krtyá* – *čin*, *čáry* (verbum *karóti*), to vše pak vychází z indoevropského kořene **ku-er* – *dělat*, *činit*, přeneseně pak *očarovat*. Jiná teorie spojuje **čarъ* se slovem *čara* – *linie*, související s črtáním čar (např. kruhu) při čarování.

Vinopiica (doloženo v *Mar*, *Parim*) – *piják vína* (kompozitum od substantiva < *vino* – *víno* a verba *piti* – *pít*): Psl. **vino* je staré kulturní slovo a jeho původ je odvozován od latinského *vinum* – *víno*. Jedná se buď o přímou přejímku z latiny, nebo o přejetí prostřednictvím germánských jazyků.¹⁰⁵ Sloveso **piti* je všeslovanské a kořen **pe-i* je doložen téměř ve všech indoevropských jazycích (stind. *pibati*, lat. *bibere*, alb. *pi*, stprus. *p(o)uton*).¹⁰⁶

---

¹⁰² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 809–810.

¹⁰³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 273–274.

¹⁰⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 98–99.

¹⁰⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1063.

¹⁰⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 648.

Pokud použijeme stejný způsob vyhledávání pro jednotlivé památky, zjistíme, že v *Besědách* se nacházejí 2 maskulina se sufixem *-ьca*, respektive *-ica*. Jsou to: *možebiiica* – *vrah muže* a *ubiica* – *vrah*. Tato dvě slova tvoří 11,8 % z celkového počtu 17 lexémů.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 17, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 11.

4.1.9. -ota

Sufix byl vyhledáván na základě formy *ota a celkový počet vyhledaných hesel byl 54. Vzhledem k tomu, že pomocí přípony *-ota* jsou tvořena primárně feminina, nepředpokládali jsme nijak velký počet maskulin. Tato domněnka se potvrdila a dohledána byla pouze 2 náležitá hesla v mužském rodě. Zbývajících 52 lexémů tvoří feminina, o kterých bude pojednáno v samostatném oddílu, a také dvě maskulinní propria, která však pro naše účely nejsou relevantní. Jedná se o vlastní jméno *Ota* – *Ota* (doloženo ve *VencNik*) a o místní název *Gol̋gota* – *Golgota* (doloženo v *Ev, Supr*). Dva zmíněné náležité výrazy jsou:

Sirota (doloženo v *Psalt, Supr, Christ, Slepč, Šiš, Parim, Pochv, Meth, Venc, Ochr*) – *sirotek* (od < *sir̋* – *osiřelý, opuštěný* < *sir̋eti* – *stávat se opuštěným*): Etymologie psl. **sir̋* je poměrně nejasná, obvykle se spojuje s lit. nářečným *šeirys* – *vdovec, šeire* – *vdova* anebo s avestským *sae* – *osiřelý, sirotek*. Rozšíření kořene je všeslovanské (mk. *siroten*, p. *sierota*, r. *sirotá*).¹⁰⁷

Junota (doloženo v *Euch, Supr, Christ, Slepč, Šiš, Apoc, Pog, Bon, Lob, Par, Gl, Nom, Christ, Rumj, Nom, Slepč*) – *mladik, mládenec, jinoch* (od adjektiva < *jun̋* – *mladý*): Praslovanské adjektivum **jun̋* nemá ve slovanských jazycích přímé pokračování, časté jsou však jeho deriváty, např. *junoša* v jihoslovanských jazycích. Východiskem je indoevropský kořen *iuuen, který spatřujeme např. v lit. *jaunas*, lot. *jauns*, stind. *yúvan*, lat. *iuvenis* – vše s významem *mladý*.¹⁰⁸

V *Besědách* se nenachází žádné maskulinum zakončené příponou *-ota*.

¹⁰⁷ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 818.

¹⁰⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 296.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 2, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je také 2.

4.1.10. -tai

Sufix *-tai*, pomocí kterého se tvoří deverbativní činitelská jména, byl do vyhledávače zadán ve formě *Тай. Vyhledávání ukázalo celkem 10 výskytů, z čehož můžeme odvodit poměrně nízkou produktivitu tvoření. Po manuální kontrole excerpovaných slov se počet ještě snížil, jelikož jsme narazili na 4 lexémy, které se neztotožňovaly s našimi požadavky. Jednalo se o dvě propria, která však označovala touž osobu: *Evtai* a *Ethytai* – oboje *Iephthe* (izraelský soudce) a o dvě adverbia/prepozice, u nichž se jejich významy taktéž shodují: *otai* a *tai* – *potají, tajně, bez vědomí*. K dispozici tedy máme 6 maskulin zakončených příponou *-tai*, z nichž můžeme uvést tři zástupce:

Ratai (doloženo v *Supr, Mak, Parim, Bes*) – *oráč, rolník* (od slovesa < *orati – orat*): ESJS¹⁰⁹ zmiňuje psl. *ortajb, které má všeslovanské rozšíření (mk. *rataj*, ukr. *rátáj*, b. *ratáj*). Údajně se jedná o staré činitelské jméno odvozené z indoevropského kořene **ar-*, které má přesné protějšky ve stprus. *artoys – rolník* nebo lit. *artójas – oráč*. Sufix **-taio-* je, na rozdíl od slovanských jazyků, velmi produktivní v jazycích baltských, zejména v litevštině.

Chodatai (doloženo v *Prag, Euch, Cloz, Supr, Apost, Parim, Napis, Meth, Nom, Bes*) – *prostředník, vyslanec, posel, zastánce* (od slovesa < *choditi – chodit, kráčet*): Sloveso *choditi je všeslovanské (b. *chódja*, p. *chodzić*, ukr. *chodyty*, dl. *chojziś*), etymologie je však nejistá. Podle ESJS¹¹⁰ se nejčastěji spojuje s řeckým výrazem *ódós – cesta* a se stind. *a-sad- – dostat se kam, blížít se a ut-sad- – odejít*, vše údajně z indoevropského kořene **sed – jít*.

Povodatai (doloženo v *Supr*) – *vůdce* (od slovesa < *vesti – vést, dovést, odvést*): Od slovesa *vesti vzniká velké množství derivátů a jeho rozšíření je všeslovanské (hl. *wjesć*, sln. *vésti*, ukr. *vestý*, br. *vésci*). ESJS¹¹¹ upozorňuje na paralely v jiných indoevropských

¹⁰⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 754.

¹¹⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 222–223.

¹¹¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1046–1047.

jazycích, např. stprus. *west*, lit. *vesti*, lot. *vadit*, stind. *vadhu* s odkazem k rekonstruovanému kořeni **uedh-* – *vést*, případně *ženit se*.

Pokud se zaměříme na výskyt maskulin se sufixem *-tai* v *Besědách*, po vyřazení adverbia *tai* – *potají*, *tajně*, získáme 2 relevantní výrazy, a to *ratai* – *oráč*, *rolník a chodatai* – *prostředník*, *vyslanec*, *posel*, *pomocník*. Tato dvě maskulina pak tvoří 33,3 % z celkového počtu 6 doložených substantiv.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 6, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 5.

4.2. Feminina

4.2.1. -ostь

Sufix *-ostь* se připojuje k adjektivním základům a tvoří se jím abstraktní feminina, která pojmenovávají vlastnosti. Příponu jsme do vyhledávače zadali ve formě **ostь* a výsledkem bylo 82 hesel. Při manuální kontrole jsme narazili na 3 lexémy, které bylo nutné vyloučit. Konkrétně se jednalo o maskulinum *gostь – host* (doloženo v *Supr, Const, Venc, Nik, Bes*), adverbium *prěprostь – prostě, jednoduše* (doloženo v *Cloz, Supr, Ryl*) a femininum *kostь – kost* (doloženo v *Zogr, Mar, As, Ostr, Psalt, Euch, Supr, Christ, Slepč, Šiš, Parim, Gl, Clem, Bes, Ben*). Tato slova sice mají náležité zakončení, adverbium *prěprostь* však nezapadá z hlediska slovního druhu, u feminina *kostь* se segment *-ost-* nenachází v pozici slovotvorného sufixu, ale jedná se o kořen slova, a maskulinum *gostь* muselo být vyřazeno jednak kvůli absenci náležitého slovotvorného sufixu, jednak kvůli rodu. Konečný počet relevantních hesel s femininní příponou *-ostь* je 79, z nichž uvádíme těchto pět příkladů:

Blědostь (doloženo v *Bes*) – *bledost* (od adjektiva < *blědь – blědý, plavý*): Podle ESJS¹¹² má psl. adjektivum **blědь* všeslovanské rozšíření (mk. *bled*, luž. *blědy*, p. *blady*, ukr. *blidj*) a vychází z indoevropského kořene **bhloid-/bhleid-* s významem *bleděmodrý, blědý*, který je pravděpodobně rozšířením slovesného základu **bhel – zářit*. Další paralely můžeme spatřovat např. ve sthn. *bleizza – modřina*, lit. *blaivas – bleděmodrý, jasný*, stangl. *blat – blědý*, něm. *blaß – blědý*.

Dobrostь (doloženo v *Supr*) – *dobrota* (od adjektiva < *dobrь – dobrý*): Adjektivum je rozšířeno i v ostatních slovanských jazycích, např. luž. *dobry*, br. *dóbry*, r. *dóbryj*. Podle ESJS¹¹³ je všeobecně přijímaným východiskem indoevropské **dhabh – vhodný* (následně došlo k sémantickému posunu od *vhodný* k *dobrý*). Machek¹¹⁴ naopak zmiňuje podobnost se stind. *bhadrá*, gót. *batiza* nebo současným něm. *besser* – vše ve významu *lepší*. Vznik adjektiva *dobrь* tedy popisuje na základě přesmyku z původního **bod-rь*.

Mōdrostь (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Cloz, Supr, Apost, Apoc, Parim, Služ, Pochv, Const, Meth, Sud, Progl, Azb, VencNik, Bes*) – *moudrost* (od adjektiva < *mōdrь – moudrý*):

¹¹² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 66.

¹¹³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 137.

¹¹⁴ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 122.

ESJS¹¹⁵ zmiňuje rozšíření do všech slovanských jazyků kromě polabštiny. Přídavné jméno *mōdrъ* má nejbližší protějšky v lit. *mandras*, lot. *muodrs* nebo sthn. *muntar* – *čilý, horlivý, chytrý*. Tato adjektiva jsou *r-ovým* rozšířením indoevropského základu **mendh-*, který údajně označuje určitý typ duševní aktivity, např. *učit se, věnovat pozornost, moci* apod. (od kořene < **men* – *přemýšlet, vzpomínat si*).

Tichostъ (doloženo v *Supr, Apost, Meth, VencNik, Bes*) – *tichost, mírnost, klid, ticho* (od adjektiva < *tichъ* – *tichý, mírný, klidný*): Paralely k adjektivu **tichъ* můžeme údajně spatřovat v baltských jazycích: lit. *teisus* – *spravedlivý, správný, tiesus* – *přímý*, lot. *tiess* – *přímý, tiesa* – *právo*, u slovanských výrazů pak došlo k sémantickému posunu od *rovný* k *tichý, klidný*.¹¹⁶ Machek¹¹⁷ naopak spojuje **tichъ* s lit. *tylus* – *tichý, mlčenlivý, tyleti* – *mlčet* a lot. *stilstu stilt* – *uklidnit se*, přičemž pro slovanské jazyky počítá s přesmykem *stil-* > *til-* a se ztrátou *-l-*.

Čistostъ (doloženo v *Supr*) – *čistota* (od adjektiva < *čistъ* – *čistý, neposkrvněný, ryzi*): Podle ESJS¹¹⁸ má adjektivum všeslovanské rozšíření (sln. *číst*, hl. *čisty*, p. *czysty*, r. *čistyj*) a zřejmě se původně jednalo o *t-ové* participium slovesa z indoevropského kořene **(s)kei-d* – *řezat, oddělovat* (např. taktéž v lit. *skiesti* – *oddělovat*).

Pokud upřesníme vyhledávací dotaz a provedeme vyhledávání pouze v *Besědách*, zjistíme, že sufix *-ostъ* má v této památce poměrně velké zastoupení. Můžeme rovněž připomenout, že tvoření feminin pomocí přípony *-ost* je hojně i v současné češtině. Z vyexcerpovaných 79 hesel nalezneme v *Besědách*, po vyloučení nevyhovujícího maskulina *gostъ* – *host* a feminina *kostъ* – *kost*, 45 lexémů, což je 57 % z celkového počtu. Z konkrétních feminin můžeme uvést např. *bъistrostъ* – *bystrost, bělostъ* – *bělost, čistota, glupostъ* – *hloupost, kratostъ* – *krátkost, lakomostъ* – *lakomství, chtivost, milostъ* – *milost, milosrdenství, pravostъ* – *správnost, přímost, radostъ* – *radost, sъitostъ* – *sylost, štedrostъ* – *stědrost, jarostъ* – *síla, prudkost* apod.

R. M. Cejtlin navíc uvádí variantu *-jestъ*, která byla vyhledávána na základě formy **їестъ*. E-SJS dohledal 3 výrazy s touto variantou, přičemž všechna hesla se ukázala jako

¹¹⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 496–497.

¹¹⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 963–964.

¹¹⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 643.

¹¹⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 108–109.

relevantní. Jsou to tato feminina: *bujestь* – *pošetilost, smělost, hloupost* (doloženo v *Euch, Supr, Christ, Ochr*), *gorjestь* – *hořkost* (doloženo v *Psalt, EuchN, Supr, Christ, Hilf, Slepč, Mak, Šiš, Parim, Gl, Dim, Const, Bes*) a *dobljestь* – *chrabrost, statečný čin* (doloženo v *Supr*).

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 82 (započítány jsou i 3 lexémy s variantou *-jestь*), počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 51.

4.2.2. -ѣba (-oba)

Pomocí přípony *-ѣba* jsou tvořena deverbativní jména, která pojmenovávají děje. Od sloves se ovšem tato pojmenování liší tím, že ztrácejí dynamický příznak a děj je v tomto případě pojat jako předmět nebo stav. Sufix *-oba* je připojován k jiným než slovesným základům, např. adjektivům. Suffixy *-ѣba* a *-oba* byly v e-SJS vyhledávány samostatně. Varianta *-ѣba* byla zadána ve formě *ѣба a vyhledáno bylo 24 hesel, která se všechna ukázala jako náležitá. Sufix *-oba* jsme hledali prostřednictvím formy *оба a výsledkem bylo 11 lexémů. Z těchto jedenácti slov byla vyřazena pouze číslovka *oba*, zůstalo tedy 10 relevantních feminin. Souhrnný počet excerpovaných substantiv zakončených suffixy *-ѣba* nebo *-oba* je 34, z nichž byly vybrány čtyři příklady, dva ke každé z variant:

Prošѣba (doloženo v *CMLab*) – *prošba, přímhva* (os slovesa < *prositi* – *prosit, žádat*): Sloveso *prositi má všeslovanské rozšíření (hl. *prosyć*, ukr. *prosyty*, sln. *prósiti*), objevuje se taktéž ve variantě *prašati (mk. *praša*, hl. *prašec*, stp. *praszac*). Indoevropským kořenem je *prek – *ptát se, prosit* a můžeme ho spatřovat i v dalších jazycích, např. stind. *prčchati*, lat. *posco, poscere*, gót. *fraihnan*, lit. *prašyti*, lot. *prasis* – vše ve významu *prosit, ptát se, žádat*.¹¹⁹

Služѣba (doloženo v *Ev, Psalt, SinSluž, Kij, Euch, Cloz, Supr, Apost, Apoc, Parim, Gl, Služ, CanMis, Pochv, Clem, Napis, Const, Meth, Nom, Venc, VencNik, Vit, VitGlag, Bes, CMLab, CMNov*) – *služba, obsluha, péče* (od slovesa < *služiti* – *sloužit*): V ESJS¹²⁰ je

¹¹⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 725.

¹²⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 841–842.

sloveso *služiti zahrnuto pod heslo *sluga – sluha, služebník*, jako jeho derivát. Etymologie je poměrně nejistá, obvykle se spojuje s indoevropským kořenem **sloug-o – pomoc, služba* (lit. *slaugyti – pečovat, ošetřovat nemocného*). Paralely výrazu *sluha* najdeme i v ostatních slovanských jazycích, např. mk. *sluga*, ukr. *sluhá*, p. *sluga*.

Zľoba (doloženo v *Zogr, Mar, Sav, Psalt, Kij, Euch, EuchN, Cloz, Supr, Chil, Ryl, Apost, Parim, Gl, Tun, Klim, Pochv, Const, Meth, Sud, Nom, Azb, Venc, VencNik, Bes, Ben, Dijav*) – *špatnost, zloba* (od adjektiva < *zľьb – zlý*): Podle ESJS¹²¹ má psl. *zľьb po formální i významové stránce nejblíže k lit. adjektivu *-zulus*. Výchozí formou je pak údajně indoevropský kořen **ghul-o – křivý, pokřivený* (< *křivit se, odchylovat se od správné cesty* i v morálním slova smyslu). Podobnost můžeme spatřovat například i s iránským *zulun – křivý, nesprávný*. Rozšíření výrazu je všeslovanské.

Chudoba (doloženo v *Bes*) – *slabost, nedostatečnost, nemohoucnost* (od adjektiva < *chudь – nepatrný, bezvýznamný, ubohý*): Etymologie psl. *chudь není zcela jasná, nejčastěji se spojuje buď se stind. *kšódati – thuče, drtí* anebo se stind. *kšódhuka – hladový*. Zcela vyloučit nelze ani spojení s lit. *skaudus – bolestivý, křehký*, přičemž se předpokládá sémantický vývoj od *bolavý, chorý* k *oslabený* a *chudý*.¹²²

Pokud budeme vyhledávat oba sufíxy v *Besědách*, zjistíme, že rozšíření přípony *-ьba* je 5 lexémů z 24, tedy 20,8 %. Konkrétní hesla jsou tato: *vračьba – léčba, družьba – přátelství, molьba – prosba, mьdьba/ mudьba – prodlévání, průtah* a výše zmíněné *služьba – služba*. Sufix *-oba* se v *Besědách* vyskytuje v 5 případech z celkových 10, tedy v 50 %. Excerpované výrazy jsou: *zľoba – špatnost, zloba, mьdloba – slabost, nemohoucnost, podoba – způsob, chudoba – slabost, nedostatečnost* a *qtroba – útroby, vnitřnosti*. Vzhledem k poměrně nízkému celkovému počtu vyhledaných hesel můžeme konstatovat, že rozšíření sufixů *-ьba* a *-oba* v této památce je nezanedbatelné.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 34 (24 výrazů se sufixem *-ьba*, 10 se sufixem *-oba*), R. M. Cejtin přípony *-ьba* a *-oba* ve své monografii nezmiňuje.

¹²¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1139–1140.

¹²² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 230–231.

4.2.3. -ica

Česká feminina s příponou *-ice* bývají nejčastěji odvozena od adjektiv a náleží tak do kategorie názvů nositelů vlastností, které „pojmenovávají živé bytosti i věci podle vnějšího znaku nebo vnitřních charakteristických rysů chápaných jako vlastnost.“¹²³ Staroslověnský sufix *-ica* je podle Večerky¹²⁴ primárně užíván jako přechylovací, to znamená, že pomocí této přípony jsou tvořena feminina k mužským protějškům, nejčastěji zakončeným na *-ikъ*. Přípona se však může připojovat i k dalším substantivům, např. *děva* > *děvica*.

Sufix byl vyhledáván na základě formy *ица a nalezeno bylo celkem 226 lexémů. Jak již bylo uvedeno výše, přípona se vyskytuje i u malého množství maskulin, proto bylo nutné uchýlit se k manuální kontrole excerpovaného materiálu. Vyřadili jsme 17 hesel. Mezi nimi se nacházelo jedenáct maskulin, např. *vinopiica* – *piják vína*, *čaroděica* – *čaroděj*, *junošica* – *chlapec* apod. Zvláštností jsou pak již dříve zmíněná tři substantiva, která se vyznačují příslušností k maskulinům a zároveň femininům: *ljuboděica* – *smilná žena*, *nevěstka* i *smilník*, *prěljuboděica* – *cizoložnice* i *cizoložník* a *ubiica* – *vražedkyně* i *vrah*. Tato hesla zařazujeme mezi náležitá feminina. Jako další byla vyloučena dvě femininní propria: *Rokъitъnica* – *Rokytnice* (doloženo ve *VencNik*) a *Strumica* – *Strumica* (doloženo v *As*, *Ochr*, *Mak*), adverbium *iznica* – *úkošem* (doloženo v *Supr*, *Meth*), zájmeno *omъsica* – *jeden*, *nějaký* (doloženo v *Supr*) a číslovky *tretiica* a *tretica* – *potřetí*. Konečný počet relevantních hesel s femininní příponou *-ica* je 209, z nichž uvádíme těchto pět příkladů:

Grěšъnica (doloženo v *Zogr*, *Mar*, *As*, *Vat*, *Ostr*, *Supr*, *Bes*) – *hříšnice* (protějšek k maskulinu < *grěšъnikъ* – *hříšník*): Prvotní význam slova se vztahoval k nějakému obecnému opomenutí, chybě, mýlce, až později došlo k přenesení významu na hřích v náboženském a morálním slova smyslu. Etymologie není zcela jasná, uvažuje se o podobnosti s baltskými výrazy s významy *křivý*, *šikmý* (lit. *graižus*, lot. *greizs*).¹²⁵

Děvica (doloženo v *Ev*, *Eug*, *Euch*, *Fris*, *Supr*, *Slepč*, *Zach*, *Lobk*, *Gl*, *Const*, *Sud*, *Nom*, *CanVenc*, *Bes*) – *dívka*, *panna* (od feminina < *děva* – *panna*): Podle ESJS¹²⁶ vychází většina výkladů psl. *děva z indoevropského kořene **dhe(i)*-, který můžeme spatřovat např.

¹²³ KOMÁREK, M. a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986, s. 266.

¹²⁴ VEČERKA, Radoslav a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 133.

¹²⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 201–202.

¹²⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 131.

ve stind. *dháyati – saje*, arm. *diem – saji*, gót. *daddjan – kojit*, dán., nor. *die – sát*. Sémantický vývoj od *kojit*, *kojící žena* > *panna* je údajně možné vysvětlit na základě přechodu z pohanského stavu, kdy jako nevěsta byla žádoucí žena, která již dítě měla a byla tak zaručena její plodnost, ke zvyku křesťanskému, kdy naopak bylo oceňováno panenství a nedotčenost. Jiný výklad tvrdí, že význam indoevropského kořene **dhe-* zahrnoval všechny ženské funkce. Machek¹²⁷ naopak souvislost s kojením zamítá a výraz **děva* vykládá z původního adjektiva **dě(to)-vojьna – toužící po dětech*.

Močénica (doloženo v *Kij, VencMin, Ludm, Bes, Dijav, As, Sav, Ostr, Und, Ochr, Slepč, Mak, Šiš*) – *mučednice* (protějšek k maskulinu < *močeníkъ – mučedník*): Psl. substantivum **moka – muka, trýzeň* je všeslovanské, stejně jako denominativní **močiti – mučit, trýznit*. Podle ESJS¹²⁸ se v jiných indoevropských jazycích nevyskytují žádné přímé protějšky, způsob tvoření je však starobylý. Jedná se údajně o nomen actionis tvořené sufixem *-a-* od indoevropského kořene **men(H)k-* s významem *drtit*, přičemž dochází k sémantickému posunu *drcení* > *trápení, mučení*.

Starica (doloženo v *Supr, Mosk, Slepč, Šiš, Nom, Bes*) – *stará žena* (od adjektiva < *starъ – starý*): Etymologický výklad se shoduje s již zmíněným maskulinem *starъcbъ*: psl. adjektivum **starъ* má všeslovanské rozšíření a etymologické slovníky se vesměs shodují na indoevropském kořeni **ste-h-* a především pak na významu *postavit se, pevně stát*. Původní sémantika (*dobře postavený, pevně stojící*) byla postupně rozšířena na *pevný, silný, vyspělý, vzrostlý, dozrálý, zkušený* a odtud *starý*. ESJS¹²⁹ ještě zmiňuje srovnání s výrazem **vetъchrъ – chabý, vetchý stařec* oproti **starъ – člověk starý, ale zkušený a v plné síle*.

Тъмница (doloženo v *Ev, Euch, Fris, Supr, Apost, Apoc, Pog, Bon, Lob, Par, Parim, Venc, VencNik, Bes, Nicod, Vit*) – *žalář, vězení* (od feminina < *тъма – tma*): Psl. výraz **тъма* má všeslovanské rozšíření a původně se zřejmě jednalo o deverbativum od indoevropského kořene **tem-* s významem (*být*) *temný, tmavý*. Nejbližší protějšky můžeme najít např. v lot. *tima – tma*, lit. *témti – stmívat se, tamsa – temnota*, lat. *temere – slepě*, stind. *támas – temnota*.¹³⁰

¹²⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 116.

¹²⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 497–498.

¹²⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 875.

¹³⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1010–1011.

Pokud se zaměříme na výskyt feminin se sufixem *-ica* v *Besědách*, po vyřazení maskulina *možeubiica – vrah muže*, získáme 40 náležitých výrazů, což je 19,1 % z celkového počtu 209 lexémů. Kromě výše uvedených můžeme z konkrétních hesel zmínit např. *blōdъnica – prostopášnice*, *bogorodica – bohorodička*, *grъlica – hrdlička*, *zlatica – zlatý peníz*, *kolesъnica – vůz*, *lastovica – vlaštovka*, *molitvъnica – modlitebna*, *pъšenica – obilí, pšenice*, *troica – trojice*, *ulica – ulice*, *učenica – žákyně*, *ođica – udice* atd.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 209, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 29.

4.2.4. -ъin'y

Sufix *-ъin'y* se ve staroslověštině připojuje buď k adjektivním základům, nebo se pomocí této přípony tvoří jména přechýlená, tedy femininní desubstantiva k mužským protějškům. V e-SJS jsme vyhledávali na základě formy *ъини a získali jsme tak celkem 40 substantiv. Při kontrole excerpovaného materiálu jsme narazili na dvě propria: *Magъdalyn' i – Magdaléna* (doloženo v *Ev, Cloz, Supr, Mak, Šiš, Zogr, Mar, As, Ostr, Bes*) a *Ijudějany'n' i – Židovka* (doloženo v *Christ, Hilf*). Tato dvě jména byla v záhlaví hesla označena zkratkou „*propr.*“, při bližším zkoumání jsme však našli i další, neoznačená, propria. Z konkrétních lexémů můžeme uvést např. tato obyvatelská jména: *Arabljanyn' i – Arabka*, *Moabityn' i – Moabka*, *Persěny'n' i – Peršanka*, *Solunjanyn' i – Soluňanka* apod. Pokud se podíváme na slovtvorný proces, kterým byla zmíněná slova vytvořena, zjistíme, že přípona *-ъin'y* byla náležitým způsobem připojena k maskulinním základům. Tyto přechýlené názvy, včetně hesla *Ijudějany'n' i – Židovka*, tedy budeme počítat k relevantním heslům. Proprium *Magъdalyn' i – Magdaléna* jsme vyřadili. Finální počet náležitých lexémů je 39 a níže jsou popsána tři vzorová feminina:

Bogyn' i (doloženo v *Supr, Christ*) – *bohyně* (protějšek k maskulinu < *bogъ – bůh*): Výraz *bogъ se vyskytuje i v ostatních slovanských jazycích (mk. *bog*, slk. *boh*, p. *bóg*, r. *bog*) a ve staroslověštině je součástí mnoha kompozit. Podle ESJS¹³¹ vychází z indoevropského kořene **bhag – dělit, udělovat* (**bhagos – udělovatel, dárce*).

¹³¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 70–71.

K sémantickému posunu (*udělovatel, dárce > bůh*) došlo údajně na základě kontaktu s iránskými jazyky, kde je tento vývoj jasně doložen.

Pravyn' i (doloženo v *Psalt, Eug*) – *spravedlnost* (od adjektiva < *pravъ – přímý, rovný, správný, spravedlivý*): V ESJS¹³² je uvedeno velké množství derivátu a kompozit od adjektiva *pravъ, např. *pravostъ, pravověřstvo, pravostojanije, nepravъ* apod. Toto přídavné jméno je rozšířeno ve většině slovanských jazyků (mk. *prav*, p. *prawy*, ukr. *právyj*), jednoznačné indoevropské protějšky prý však nenacházíme. Všeobecně se předpokládá, že výraz je derivátem od indoevropské předložky **pro – vpředu, kupředu, přímo*.

Rabyn' i (doloženo v *Ev, Psalt, Hilf, Ochr, Mak, Šiš, Parim, Gl, CanMis, Const, Nom, Vit, Bes*) – *otrokyně, služka* (protějšek k maskulinu < *rabъ – otrok, sluha*): Podle ESJS¹³³ se praslovanská forma *orbъ srovnává s lat. *orbis – osiřelý*, arm. *orb – sirotek*, stind. *arbha – malý*, gót. *arbja – dědic*, sthn. *erbi – dědictví*. Na základě toho se rekonstruuje indoevropský kořen **orbho – osiřelý, sirotek* a odtud přeneseně *dědic* i *otrok, sluha*. Machek¹³⁴ naopak předpokládá souvislost s latinským *labor – práce*.

Při vyhledávání sufixu *-yn' i* v *Besědách* nalezneme, po vyloučení vlastního jména *Magďalyn' i*, 9 náležitých lexémů, z celkových 39, což je 23,1 %. Konkrétní feminina jsou tato: *blagostyn' i – dobrotivost, laskavost, ľgyn' i – lehkost, milostyn' i – milosrdenství, moistryn' i – učitelka, prijaznyn' i – přítelkyně, pustyn' i – pustina, poustevna, rabyn' i – otrokyně, svętyn' i – svatost, svatyně a tvrъdyn' i – vězení, pevnost*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 39, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 9.

---

¹³² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 699–701.

¹³³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 743.

¹³⁴ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 514.

4.2.5. -ota

Pomocí přípony *-ota* se tvoří abstrakta od adjektiv i substantiv. Vyhledávání probíhalo na základě několika variant sufixu. Nejprve jsme do vyhledávače zadali formu *ⲟⲧⲁ a výsledkem bylo 54 lexémů. Při manuální kontrole vyexcerpovaného materiálu jsme narazili na 6 nevyhovujících hesel, která bylo nutné vyřadit. Jednalo se o *maskulinum junota* – *mladík, mládenec* (doloženo v *Euch, Supr, Christ, Slepč, Šiš, Apoc, Pog, Bon, Lob, Par, Gl, Nom*) a čtyři propria: maskulinní *Ota* – *Ota* (doloženo ve *VencNik*), *Gelɔgota* a *Golɔgota* – *Golgotha* (doloženo v *Ev, Supr*) a *Litostrota* – *Lithostrotum* (doloženo v *Ev*). Vyloučen byl i název řeckého písmena *jóta* – *Iota* (doloženo v *Ostr, Deč*), jelikož tento výraz nebyl vytvořen požadovaným slovotvorným způsobem, ale byl převzat z řečtiny. Počet relevantních hesel zakončených na *-ota* je tedy 48.

Jako další jsme vyhledávali variantu *ⲟⲧⲁ, přičemž nalezeno bylo 1 heslo, které se ukázalo jako náležité.

Poslední vyhledávanou formou byla *ⲉⲧⲁ, na jejímž základě jsme dospěli k 11 výrazům, z nichž se však 6 ukázalo jako nevyhovujících. Konkrétně se jednalo o dvě propria, která byla v různých variantách započítána dvakrát: *Areta* – *Arethas* (doloženo v *Apost*) a *Perɔpeta* – *Perpetua* (doloženo v *CanMis, Ochr*) a jako poslední bylo nutné vyřadit tentokrát dvakrát zmíněný název řeckého písmena *jóta* – *Igeta* (doloženo v *Ostr, Deč*). Počet relevantních hesel zakončených na *-eta* je tedy 5.

Z celkového počtu 54 feminin, zakončených na *-ota*, *-jeta* nebo *-eta*, uvádíme tyto čtyři příklady:

Dlɔgota (doloženo v *Psalt, Supr, Christ, En, Slepč, Šiš, Apoc, Parim, Gl, Bes, CMNov*) – *délka* (od adjektiva < *dlɔgɔ* – *dlouhý*): Podle ESJS¹³⁵ je psl. adjektivum *dlɔgɔ všeslovanské (mk. *dolg*, slk. *dlhý*, sln. *dólg*, r. *dólgij*) a pravděpodobně vychází z indoevropského kořene **del-* (*dlghó – *dlouhý*). Nejbližší shodu lze spatřovat se stind. *dirghá*, ř. *dolichós*, het. *daluki* – vše ve významu *dlouhý* a gót. *tulgus* – *pevný, stálý*.

Rɔgota (doloženo v *Bes*) – *výsměch, potupa* (od maskulina < *rɔgɔ* – *posměch*): Vedle substantiva *rɔgɔ* stojí verbum *rɔgati* (*sɛ*) – *rouhat se*, které se vyskytuje v mnoha

---

¹³⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 135–136.

slovanských jazycích (č. *rouhat se*, slk. *rúhať*, r. *rugát*). ESJS¹³⁶ upozorňuje na to, že není zcela jasné, který ze slovních druhů je primární. Někteří považují *rogati* za denominativum od *rogъ*, podle jiných je *rogъ* deverbativum. *Rogъ/rogati* lze spojit s indoevropským kořenem **ureng – překroutit, zkrivit*, přičemž je nutné brát v potaz jistý sémantický vývoj od *křivit (ústa) k nadávat, slovně urážet, vysmívat se*.

Sujeta (doloženo v *Psalt, Euch, Apost, Const*) – *marnost, nicota* (od adjektiva < *sui* – *marný*): Podle ESJS¹³⁷ nemá staroslověnský výraz *sui* protějšky v jiných slovanských jazycích, souvisí s ním pouze staročeské *sujný – marný, zbytečný, neužitečný*. Etymologický výklad je nejasný, Machek¹³⁸ spojuje psl. **sujь* s latinským *cavus – dutý* nebo se stind. *šumya – prázdný, pustý*.

Ništeta (doloženo v *Psalt, Euch, Supr, Apost, Apoc, Parim, Const, Napis, Bes*) – *chudoba, bída* (od adjektiva < *nišть – chudý, bídný*): Deriváty od psl. adjektiva **nistьь (chudý, ubohý)* najdeme i v některých dalších slovanských jazycích, např. sln. *niščeta – prázdnota*, arch. dl. *niščawy – lakomec*, stp. *niszczotny – chudý*. Hláskově i sémanticky je pak nejbližší stind. *ništya – cizí, odjímud*, které vychází z indoevropského kořene **nis – ven, pryč*.¹³⁹

Pokud provedeme vyhledávání všech variant sufixů v *Besědách*, zjistíme, že rozšíření přípony *-ota* je 24 lexému z celkových 48, tedy přesně 50 %. Z konkrétních hesel můžeme jmenovat např.: *blizota – blízkost, bьistrotota – bystrost, dobrota – dobrota, ctnost, krasota – krása, lakota – chtivost, lakomství, ostrota – ostří, slěpota – slepota, teplota – teplota, čistota – čistota* atd. Sufix *-eta* se v *Besědách* vyskytuje ve 2 případech z 5, tedy ve 40 % a jedná se o již zmíněné femininum *ništeta – chudoba, bída* a o výraz *тъштeta – škoda, ztráta, nicota*. Lexém s příponou *-jeta* se v *Besědách* nevyskytuje.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 54 (započítány jsou všechny varianty, tedy *-ota, -jeta* i *-eta*), počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 29.

¹³⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 779–780.

¹³⁷ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 900.

¹³⁸ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 592.

¹³⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 547.

4.2.6. -izna

Sufix *-izna*, který se připojuje k adjektivním i substantivním základům, byl do vyhledávače zadán ve formě *ИЗНА. Vyhledávání ukázalo 4 feminina, což napovídá, že produktivita přípony je velmi nízká. Všechna čtyři hesla se ukázala jako relevantní a jsou to konkrétně tato:

Glavizna (doloženo v *Supr, Christ*) – *jádro věci, hlavní věc* (od feminina < *glava* – *hlava, kapitola*): Psl. *golva je rozšířeno v mnoha slovanských jazycích, např. sln. *gláva*, hl. *hlowa*, p. *glowa*, r. *golová* – vše s významem *hlava* a často se užívá i ve významu přeneseném, jako *nejdůležitější část něčeho, něco kulatého* nebo *horní* či *koncová část*. Nejčastěji je praslovanský výraz spojován s názvy baltskými (lit. *galvá*, lot. *galva* – *hlava*) nebo se stprus. *galwo* – *špička boty* (z indoevropského < *ghel – *něco kulatého*).¹⁴⁰

Trizna (doloženo v *Supr*) – *odměna*: U tohoto feminina nenacházíme žádné vhodné fundující slovo, ani přesvědčivý etymologický výklad. Za blízky bychom mohli považovat výraz *trudь* – *trápení, soužení, boj, zápas*, ale také *námaha, úsilí, práce, výtěžek* (přeneseně snad i *odměna*). U obou výrazů se totiž podle ESJS¹⁴¹ uvažuje o totožném indoevropském kořeni *ter – *třít*. Heslo *trizna* se, v hláskových obměnách, vyskytuje i v některých dalších slovanských jazycích v různých významech, např. *smuteční slavnost za zemřelého, boj, zápas, hrdinský čin, odměna za hrdinství* apod. Jak již bylo zmíněno, nejčastěji se spojuje s indoevropským kořenem *ter – *třít* (> psl. *tru / *try > csl. *truti* / *tryti* – *spotřebovávat, stírat, strávit*).

Udobizna (doloženo ve *VencNik*) – *lehkost, snadnost, prostota* (od adjektiva < *udobь* – *snadný, lehký*): Podle ESJS¹⁴² nemá staroslověnské *udobь* přímé protějšky v jiných slovanských jazycích, ve str. je doloženo adverbium *neudobь* – *obtížně* a v r. můžeme najít pouze deriváty typu *(ne)udóbnyj* – *(ne)vhodný*. *Udobь* údajně představuje reliktní typ *i-ových* adverbií, který byl ve staroslověnské produkční.

Ukorizna (doloženo v *Cloz, Supr, Parim, Tun*) – *potupa, pohanění, opovržení* (od maskulina < *ukorь* – *potupa, pohanění, opovržení*): ESJS¹⁴³ udává pouze verbum *koriti* –

¹⁴⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 177.

¹⁴¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 984–985 a 988–989.

¹⁴² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1016–1017.

¹⁴³ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 340–341.

pokořovat, urážet a substantivum *ukorъ* je zahrnuto jako jeden z derivátů. Sloveso *koriti* je všeslovanské (b. *korjá*, mk. *kori*, r. *korít'*, p. *korzyć*) a souvisí s indoevropskou formou **kar* – *kárat, hanit*. Blízké protějšky můžeme najít v lat. *carinare* – *vysmívat se*, stir. *caire* – *pohana*, sthn. *harawen* – *vysmívat se*, lot. *karinat* – *dráždit*. Někteří badatelé popisují souvislost s indoevropským kořenem **koro/ *korio* – *válka vojsko*, u kterého došlo k sémantickému posunu od *přemoci vojskem* k *pokořit*.

V *Besédách* se nenachází žádné femininum zakončené příponou *-izna*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 4, počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 3.

4.3. Neutra

4.3.1. -ije

Pomocí přípony *-ije* jsou tvořena kolektiva, abstrakta a též verbální substantiva utvořená od trpných participií na *-nъ* a *-tъ*, nebo od slovesných základů rozšířených *n-ovým* nebo *t-ovým* sufixem. Příponu *-ije* můžeme označit za vůbec nejproduktivnější, nejpočetnější vrstvou hesel jsou pak právě zmíněná verbální substantiva.

Při excerpování lexémů se sufixem *-ije* jsme narazili na jistou komplikaci. Kvůli možným zkresleným výsledkům bylo nutné vyhledávání upravit, jelikož při zadání tvaru *-ije* byl do výčtu zahrnut i sufix *-ъstviije*, který je zpracován samostatně. Dotaz byl tedy pozměněn následujícím způsobem: Nejprve byl proveden prvotní příkaz ve formě *иѣ a následně byla v rozšířených kritériích vyhledávání využita možnost „*Odebrat z aktuálních výsledků*“. Odebrán byl tvar *ѣствиѣ a z původního počtu 1921 jsme se tak dostali k výsledku 1795 slov. Dále jsme ještě museli přistoupit k manuální kontrole materiálu, čímž bylo vyloučeno dalších 25 nevyhovujících lexémů. Mezi vyřazenými výrazy se nejčastěji objevovala maskulina, např. *bogočъstije* – *bohabojnost* (doloženo v *Supr, Chil, Christ, Slepč, Šiš, Zach, Nom*), *vinodatije* – *darování vína* (doloženo v *Supr*), *velěnije* – *příkazování* (doloženo v *Euch, Mak, Meth, VencNik*), *govějanije* – *zbožnost* (doloženo v *Ochr, Šiš*), plurál *ljudije* – *lidé* (doloženo v *Ev, Psalt, Kij, Euch, Cloz, Supr, Apost, Apoc, Parim, Gl, Shuž, Hom, Pochv, Const, Meth, Sud, Nom, Azb, Venc, VencNik, Bes, Nicod, Vit, CMLab, Dijav, Zap*), *neplozdenije* – *neúroda, neplodnost* (doloženo v *Zach, Lobk*), *razmъišljenije* – *rozmyšlení* (doloženo v *Supr, Parim, VencNik, Bes*) apod. Dále jsme narazili na tři propria: *Birъsabije* – *Bersabee* (název vesnice, doloženo v *Parim*), *Kamasije* – *Comasius* (jméno mučedníka, doloženo v *Ochr*) a *Meždurěčije* – *Mezopotámie* (doloženo v *Supr, Šiš*). Posledními vyloučenými hesly byly číslovky *trije* – *tři* a *tretije* – *třetí* a řecký výraz *Kyrije* – *Pane, smiluj se* (doloženo v *Const*).

Finální počet vyexcerpovaných hesel zakončených příponou *-ije* je 1770 a pro ilustraci uvádíme těchto pět zástupců:

Dqbije (doloženo v *Zogr, Supr*) – *stromoví* (od maskulina < *dqbъ* – *strom, dub*): Podle ESJS¹⁴⁴ má psl. *dqbъ všeslovanské rozšíření (mk. *dab*, plb. *dqb*, luž. *dub*) a považuje

---

¹⁴⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 143–144.

se za praslovanskou inovaci za starší indoevropské **perku-os*, z kterého se vzhledem k posvátnosti dubu stalo tabu. ESJS podává několik etymologických výkladů, z nichž nejpravděpodobnější je ten, který *dobъ* spojuje s indoevropským kořenem **dheu-bh – tmavý* (dub, jako strom s tmavým jádrem).

Kamenije (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Supr, Apost, Hval, Parim, Const, Bes, Nicod, Vit, CMLab*) – *kamení* (od maskulina < *kamъi – kámen*): Etymologie je poměrně nejasná, jelikož chybí přímé protějšky v jiných indoevropských jazycích. Nejčastěji se psl. **kamy* spojuje se stind. *ásman*, lit. *akmuo* nebo lot. *akmens – kámen, skála*, to vše z indoevropského základu **ak-mon/*ak-men* (< **ak – ostrý*).¹⁴⁵

Besědovanije (doloženo v *Supr, Bes*) – *rozhovor* (od slovesa < *besědovati – mluvit, hovořit, rozmlouvat*): ESJS¹⁴⁶ popisuje lexém *besěda*, který má všeslovanské rozšíření (b. *besėda*, hl. *bjesada*, p. *biesiada*, ukr. *bėsida*). Psl. **besěda* se nejčastěji považuje za kompozitum tvarů **bez-* a **-sěd – sezení venku, jednání, rozhovor* (z indoevropského kořene **sed – sedět*). Machek¹⁴⁷ tvrdí, že část **bez-* je totožná se známou slovanskou předložkou, zde však měla povahu adverbiální (ve významu *vně, venku*) a lze ji spojit jen se stind. *bahih*.

Milovanije (doloženo v *Bes, Nicod*) – *milosrdenství* (od slovesa < *milovati – mít slitování*): ESJS¹⁴⁸ uvádí psl. adjektivum **milъ – hodný slitování, milý*, které má hojně slovanské paralely (p. *miły*, ukr. *mýlyj*, sln. *míl* – ve významech *milý, příjemný, milovaný* nebo *krásný*). Staroslověnský výraz *milъ* má přesný protějšek např. v lit. *mielas/mýlas*, a i zde je sloveso odvozeno od adjektiva (*mýlas > myléti – milovati*). Východiskem je pak indoevropský kořen **mei – mírný, laskavý*.

Trъpěnije (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Supr, Ryl, FragZogr, Apost, Apoc, Gl, Meth, Sud, Nom, VencNik, CanVenc, Bes, Dijav*) – *trpění, snášení, trpělivost* (od slovesa < *trъpěti – trpět, snášet*): Podle ESJS¹⁴⁹ obsahuje psl. **trъpěti* indoevropský kořen **terp – ztvrdnout, ztuhnout*, v jeho redukovaném stupni **trp*, což je formantem *-p-* rozšířená varianta kořene **ter – být tvrdý, tuhý*. ESJS dále upozorňuje na sémantický posun: *být tvrdý, ztuhlý > nehybně snášet (útrapy, bolest) > trpět*. Blízkým jinoslovanským protějškem je lit. *tirpti –*

¹⁴⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 301.

¹⁴⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 59.

¹⁴⁷ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 52.

¹⁴⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 475–476.

¹⁴⁹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 991–992.

ztuhnout, strnout nebo lat. *torpere* – *trnout*, *být ochromený*. Někteří autoři nalézají i blízké germánské výrazy, např. sthn. *derb(i)* – *tuhý, pevný*.

Pokud budeme chtít zkoumat výskyt hesel zakončených na *-ije* pouze v *Besědách*, je nutné použít stejný vyhledávací postup, jako u celkové excerpce. Je třeba zadat prvotní příkaz ve formě *иѣ, následně v rozšířených kritériích vyhledávání využít možnost „*Odebrat z aktuálních výsledků*“ a odebrat tvar *ѣствиѣ. Posledním krokem je změna zaměření vyhledávání na „*Památky*“ a v aktuálně vyhledaném hledat zkratku „*Bes*“. Na základě tohoto postupu získáme 539 relevantních lexémů, což je 30,5 % z celkového počtu 1770. Z konkrétních vyexcerpovaných výrazů můžeme uvést např. *бѣдѣниѣ* – *bdění*, *бѣитѣ* – *bytí*, *видѣниѣ* – *vidění*, *вѣспоминаниѣ* – *vzpomínka*, *вѣдѣниѣ* – *vědění*, *дарованиѣ* – *obdarování*, *дѣиханиѣ* – *dýchání*, *житѣ* – *žití*, *живыти*, *страданиѣ* – *strádání*, *утрпени*, *радованиѣ* – *radování*, *радост*, *знамениѣ* – *znamení*, *имѣниѣ* – *jmění*, *зелѣ* – *rostlinstvo*, *камениѣ* – *kamení*, *листвѣ* – *listí*, *раждѣ* – *ratolesti*, *вѣтвѣ*, *трѣниѣ* – *trní* apod.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 1770, R. M. Cejtin sufix *-ije* ve své monografii nezmiňuje, uvádí pouze formu *-ѣствиѣ*, která je zpracována níže.

4.3.2. -ѣство, -ѣствиѣ

Podle Večerky¹⁵⁰ jsou oba staroslověnské sufixy synonymní. Suffix *-ѣствиѣ* měl údajně silnou oporu v místním jazykovém úzu staré Moravy a dávala se mu částečně přednost právě před synonymním *-ѣство*. V dnešní češtině přípony vzájemně zaměňovat nelze. Pomocí sufixu *-ство* tvoříme kolektiva od substantiv, *-ství* se uplatňuje při vytváření abstrakt, nebo názvů vlastností od adjektiv.

V e-SJS byly obě přípony vyhledávány izolovaně. Nejprve byla zadána forma *ѣство, na základě které bylo vyhledáno 245 lexémů. Z tohoto počtu byla po manuální kontrole vyloučena dvě maskulina: *лѣзисѣвѣдѣтелѣство* – *lživé svědectví* (doloženo v *Nik*) a *рыбарѣство* – *rybářství* (doloženo v *Bes*). Finální počet neuter zakončených na *-ство* je tedy 243.

¹⁵⁰ VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006, s. 239.

Druhý sufix jsme vyhledávali pomocí formy *ѡтвѣнѣ a vyexcerpováno bylo 126 hesel, která se všechna ukázala jako relevantní. Níže uvádíme čtyři příklady, dva ke každé z variant:

Mōdrъstvo (doloženo v *Supr, Eug*) – *moudrost, rozvaha* (od adjektiva < *mōdrъ* – *moudrý, prozíravý, rozvážný*): Psl. adjektivum *mōdrъ se podle ESJS¹⁵¹ vyskytuje ve všech slovanských jazycích, kromě polabštiny (např. mk. *mudar*, luž. *mudry*, r. *múdryj*). Nejbližší protějšky nalezneme v lit. *mandras*, lot. *muodrs*, sthn. *muntar* nebo něm. *munter* – vše ve významu *čilý, chytrý, hbitý*. To vše pak vychází z indoevropského *mendh (*být duševně čilý, pozorný*), které je považováno za rozšíření kořene *men – *přemýšlet, vzpomínat si*.

Člověčъstvo (doloženo v *Euch, Supr, Slepč, Šiš, Napis, Bes, Nicod*) – *lidstvo, člověčenstvo* (od substantiva < *člověкъ* – *člověk*): ESJS¹⁵² rekonstruuje psl. formu *čelověкъ a uvádí další slovanské rozšíření (b. *čovék*, p. *człowiek*, r. *čelovék*). Všeobecně přijímaným východiskem je kompozitum praslovanského **čelo-* a **-věкъ*. Machek¹⁵³ tvrdí, že celek měl význam „*činný muž, jakožto člen jisté skupiny*“. Vzhledem k tomu, že k lexému *člověk* neexistuje femininní protějšek, se lze domnívat, že se původně jednalo o člena výhradně mužské skupiny (např. vojenské družiny, poddaného, lovce).

Otročъstvije (doloženo v *Bes*) – *dětství* (od substantiva < *otrokъ* – *chlapec, dítě*): Podle ESJS¹⁵⁴ se psl. *otrokъ segmentuje na *ot-* (*od*) a *-rokъ* (< od *rekti* – *řící*), což lze interpretovat tak, že původní význam naznačoval, že se jednalo o někoho, kdo neměl právo mluvit (na shromáždění, rokování), tedy buď nedospělý, nebo nesvobodný jedinec. Jiný zdroj předkládá hypotézu, která se zakládá na slovesu **ot(ъ)rekti* – *zřeknout se, odmítnout, odloučit výrokem*. Dle tohoto názoru by byl *otrokъ* někdo, kdo byl odmítnut/vyloučen ze společenství.

Štedrъstvije (doloženo v *Christ, Ochr, Šiš*) – *štědrost, velkodušnost* (od adjektiva < *štedrъ* – *štědrý, soucitný*): V ESJS¹⁵⁵ je uvedeno rekonstruované psl. adjektivum *ščedrъ, které je údajně utvořeno sufixem *-rъ* z indoevropského kořene *(*s*)*kde* – *rozštípat, rozptýlit*. Tento základ je doložen i v lit. *kedeti* – *trhat, praskat*, lot. *skards* – *snadno štípatelný*, stind.

---

¹⁵¹ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 496–497.

¹⁵² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 110.

¹⁵³ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 105.

¹⁵⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 605–606.

¹⁵⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 943–944.

skhadate – puká, štípe se. Indoevropské shody naznačují, že původní význam byl nejspíše „*trhat na kousky, drobit, rozhazovat*“, který zachovávají lužické jazyky: hl. *šćedrić – drobit, drolit* a dl. *šćedriś – rozsypat, trousit*. Odtud pak vychází psl. **šćedrъ – ten, kdo rozhazuje, rozděluje, rozdává* > *štedrý*.

Pokud budeme vyhledávat oba sufify v *Besědách*, zjistíme, že rozšíření přípony *-ьstvo* je 72 lexémů z 243, tedy 29,6 %. Z konkrétních hesel můžeme zmínit např. *bogatьstvo – bohatství, hojnost, božьstvo – božství, veličьstvo – velikost, věčьnьstvo – věčnost, lakomьstvo – chtivost, lakomství, možьstvo – mužství, podobьstvo – podobnost, rodьstvo – narození, rod, sobьstvo – podstata, substance, štedrьstvo – štedrost* apod.

Sufix *-ьstvije* se v *Besědách* vyskytuje ve 48 případech z celkových 126, tedy ve 38,1 %. Mezi excerpovanými výrazy se objevilo např.: *blaženьstvije – blahoslavenství, blaženost, veličьstvije – velikost, gorьčьstvije – hořkost, nevinьstvije – nevinnost, plodьstvije – plodnost, proročьstvije – proroctví, tainьstvije – tajemství, širočьstvije – šíře, jestьstvije – bytí, přirozenost* atd.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 243 pro sufix *-ьstvo* a 126 pro sufix *-ьstvije*. Počet výrazů, které uvádí R. M. Cejtlín na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek* je 130 pro sufix *-ьstvo* a 39 pro sufix *-ьstvije*.

4.3.3. -lo

Pomocí sufixu *-lo* jsou tvořeny názvy prostředků činnosti, které pojmenovávají neživotné objekty sloužící k nějaké činnosti jako nástroj. Vyznačují se příznakem účelu a obvykle jsou odvozovány od slovesných základů. Přípona byla do vyhledávače zadána ve formě **lo* a vyhledávání ukázalo celkem 74 lexémů. Při manuální kontrole jsme zjistili, že do výčtu bylo zahrnuto 13 nevyhovujících výrazů. Jednalo se o první část kompozit *zlo-* a především pak o dvanáct adverbii, která měla totožné zakončení, jako námi hledaná neutra. Z konkrétních vyloučených adverbálních výrazů můžeme zmínit např.: *veselo – vesele, radostně* (doloženo v *Clöz, Supr, VencNik, CanVenc, Bes, Nicod*), *naglo – náhle* (doloženo v *Ryl, Zach, Bes, Nicod, Vit*), *nemalo – nemálo* (doloženo v *Apost, Const*), *prěsvětьlo – přejasně* (doloženo v *CanVenc, Ochr*) nebo *cělo – vcelku* (doloženo v *Nom*). Počet

relevantních neuter zakončených příponou *-lo* je tedy 61, z nichž můžeme zmínit tyto tři zástupce:

Začelo (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Apost, Parim, Nom, Bes*) – *začátek* (od slovesa < *začęti – začít*): ESJS¹⁵⁶ popisuje heslo *načęti*, které je doloženo i s prefixy *po-*, *vъ-*, *za-*. Etymologie tohoto slovesa však není zcela jasná. Většina spojuje verbum *-čęti* se stind. *kanina – mladý*, ř. *chainós – nový* nebo lat. *re-cens – čerstvý, nový*. U indoevropského kořene **ken-* (*zvedat se, čerstvě vzejít, vzniknout*), který je společný pro jmenované výrazy, pak došlo k sémantickému posunu k významu *začít/začínat*.

Zabralo (doloženo v *Tun, Clem*) – *hradba, zeď*: Podle ESJS¹⁵⁷ se pokračování praslovanské formy **zabordlo* vyskytuje i v některých dalších slovanských jazycích, např. slk. a stč. *zábradlo*, br. *zaborolo*, ukr. *zaborólo* – vše ve významu *obránná zeď, městská hradba*. Z mladších derivátů můžeme zmínit například slovenské *zábradlie* nebo české *zábradlí*, s významem *ohrazení proti pádu z výšky, obruba*. Psl. **zabordlo* je pak vytvořeno prefixací od základového **bordlo*, které sice ve staroslověně doloženo není, ovšem v jiných slovanských jazycích ano (kupříkladu ve staré češtině nalezneme výraz *bradlo – skalní útvar, nízká hradební zeď*). Psl. **bordlo* bylo odvozeno pomocí přípony **-dlo* od slovesa **borti (se) – bojovat, bránit se*.

Dělo (doloženo v *Ev, Psalt, SinSluž, Kij, Euch, EuchN, Fris, Cloz, Supr, Chil, Ilj, Ryl, Frag, Zogr, Apost, Apoc, Parim, Gl, Tun, Služ, Pochv, Dim, Const, Meth, Naum, Nom, Azb, Venc, VencNik, CanVenc, Bes, Nicod, Vit, CMLab, CMNov, Trin*) – *skutek, čin, práce, dílo, věc, záležitost* (od slovesa < *dęlati – dělat, konat*): Deverbativum **dělo* je všeslovanské (mk. *dělo*, sln. *délo*, p. *dzielo*, r. *dělo*) a je utvořeno od psl. slovesa **děti*. Výraz bývá spojován se stprus. *dilas – práce, dílo* nebo lit. *dailinti – zdobit, daile – umění, řemeslo, výrobek*. Východiskem je pak zřejmě indoevropský kořen **dhe – položit*.¹⁵⁸

Pokud upřesníme vyhledávací dotaz a provedeme vyhledávání sufixu *-lo* pouze v *Besędách*, získáme, po vyloučení šesti nerelevantních adverbíí, 19 lexémů z celkových 61, což je 31,1 %. Z konkrétních hesel zmíníme například: *vъzvъvalo – název, pojmenování*,

---

¹⁵⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 523–524.

¹⁵⁷ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1118–1119.

¹⁵⁸ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 128–129.

zrcalo – zrcadlo, kolo – kruh, krilo – křídlo, pravilo – pravidlo, ustanovení, načelo – začátek, světlo – svítlna, lampa, ralo – pluh, črnilo – černidlo apod.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 61, R. M. Cejtin sufix *-lo* ve své monografii nezmiňuje.

4.3.4. -ę

Sufix *-ę* je připojován výhradně k substantivním základům a užívá se při tvoření názvů mláďat. Ve většině případů se jména mláďat odvozují od zvířecích jedinců, řidčeji pak od lidských. Nutno připomenout, že podle Večerky¹⁵⁹ je toto tvoření typické pro slovanské jazyky, v jiných indoevropských jazycích nemá tento způsob obdobu.

Vyhledávání sufixu ve formě * Λ bylo systémem zpracováno způsobem, který se ukázal jako zcela nevyhovující. Do seznamu excerpovaných slov (celkový počet 579) byla zahrnuta i slovesa se zvratným zájmenem *sę*, která celému výčtu dominovala. Dotaz jsme tedy zkusili upravit následujícím způsobem: Nejprve byl proveden prvotní příkaz ve formě * Λ a následně byla v rozšířených kritériích vyhledávání využita možnost „*Odebrat z aktuálních výsledků*“. Odebrán byl tvar * $\epsilon\Lambda$ a dle předpokladů se počet vyhledaných slov zakončených na požadovaný formant *-ę* snížil. Po provedení zmíněné operace jsme se dostali k počtu 60 lexému, ovšem ani tento způsob se neztotožňoval s našimi záměry. Mezi vyexcerpovanými výrazy se objevila hesla různého charakteru, např. neutra bez deminutivního příznaku: *bręmę – břemeno, náklad* (doloženo v *Ev, Psalt, Euch, Supr, Ryl, Christ, Slepč, Mak, Šiš, Apoc, Const, VencNik, Bes, Ben*), *imę – jméno* (doloženo např. v *Euch, EuchN, Fris, Cloz, Supr, Tun, Služ, Vind, CanMis, Praef, VencTr, Ludm, Bes, Nicod, Vit, Ben*), *plęmę – plémě, rod* (doloženo v *Sav, Supr, Apoc, Eug, Parim, Pochv, Const, Azb, Bes, Dijav*), *tęmę – temeno* (doloženo v *Meth*). Dále jsme narazili na adjektiva: *vęsevidę – vševidoucí* (doloženo v *Supr*), *vęsedręžę – všemohoucí* (doloženo v *Supr*) nebo *neuvęždę – nevaďnoucí* (doloženo v *Supr*). Poslední velkou skupinou, která se ukázala jako nerelevantní, byla feminina, většinou v plurálové formě: *gaštę – kalhoty, gatě* (doloženo v *Parim*), deminutivum *dvęręcę – dvířka* (doloženo v *Euch, Supr, Tun, VencNik*), *klęštę – kleště*

---

¹⁵⁹ VEČERKA, R. a kol.: *K pramenům slov. Uvedení do etymologie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 132.

(doloženo v *Parim, Clem, Bes*), *korice* – *skořice* (doloženo v *Zogr, Apoc*) nebo deminutivum *кѣнижцѣ* – *knížka* (doloženo v *Supr, Apoc*).

Po dvou relativně neúspěšných pokusech jsme přistoupili ke zcela jiné vyhledávací strategii. Rozhodli jsme se vyhledávat podle genitivní koncovky, která je pro deminutivní názvy mlád'at společná. Dotaz byl tedy upřesněn tak, že jsem změnili zaměření na „*Gramatické koncovky*“ a vyhledávání se pak zakládalo na formě *ate. Tímto způsobem bylo vyexcerpováno 11 hesel a po zběžné kontrole se všechna ukázala jako relevantní. Pro úplnost níže uvádíme tři zástupce:

Agnę / Jagnę (doloženo v *Zogr, Supr, Parim, CanVenc, jagnę* pouze v *Lobk*) – *jehně*, *beránek* (od substantiva < *agnъ – *beran*): ESJS¹⁶⁰ uvádí rekonstruovanou praslovanskou základovou formu *agnъ, která byla následně rozšířena sufixem **-et*. Ve staroslověnštině tento lexém doložen není, nalezneme zde již pouze odvozenou, deminutivní variantu (*agnę* i *agnъць*). Výraz je všeslovanský (mk. *jagne*, sln. *jágnje*, slk. *jahňa*, hl. *jehnjo*, p. *jagnię*, ukr. *jahnjá*) a je nejčastěji spojován s lat. *agnus*, ř. *amnós* nebo kymer. *oen* a stir. *uan* – *jehně*. To vše pak údajně vychází z indoevropského kořene < **ag(h)nos*. Machek¹⁶¹ navíc zmiňuje sloveso *agniti se* – *porodit jehňata* (srovnání i s dnes užívaným *(o)telit se*, *(o)kotit se*).

Žřebę (doloženo v *Ev, Cloz, Supr, Parim, Ostr*) – *zvířecí mládě*, *hříbě* (od substantiva < *žerbъ – *hřebec*): Podle ESJS¹⁶² vychází deminutivní psl. *žerbę (i *žerbъць) ze základu *žerbъ – *hřebec*, který ve staroslověnštině doložen není. Lze ho nalézt například v ukrajinském dialektu ve formě *žéreb* – *hřebec*. Indoevropským východiskem je **gerbh/*grebh* – *mládě*, *zárodek* a nejbližší protějšek se vyskytuje ve stind. *gárbha* – *mateřské lůno*, *plod*, *novorozeně*. Machek¹⁶³ naopak vidí souvislost s germánským **xvelpa-*z (nor. *kelv*, šv. *valp*, dán. *hvalp*, něm. *Welf* – *štěně*). Původně se prý význam vztahoval obecně na všechna mlád'ata čtvernožců.

Vъnučę (doloženo v *Mosk, Slepč, Šiš*) – *vnouče* (od substantiva < *vъnukъ* – *vnuk*, *potomek*): Výraz je všeslovanský (p. *wnuk*, sln. *vnúk*, r. *vnuk*) a původní psl. *vъnukъ není etymologicky zcela jasné. Často se v indoevropských jazycích spojuje s označením ženského či mužského předka: stprus. *ane* – *bába*, lit. *anýta* – *tchýně*, sthn. *ano* – *děd*, něm.

¹⁶⁰ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 46.

¹⁶¹ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 221.

¹⁶² Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1158.

¹⁶³ MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971, s. 188.

Ahn – předek nebo ř. *ánnis* – bába (vše vychází z kořene < *an-/*en-). Sémantika je pak vysvětlována tak, že bylo zvykem oslovovat nebo pojmenovávat mladšího potomka deminutivní formou pojmenování jeho předka.¹⁶⁴

V *Besědách* se nacházejí 2 neutra zakončená příponou -*ę*. Jsou to: *zvěřę* – živý tvor a *teleę* – tele a tvoří tak 18,2 % z celkového počtu 11 slov.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 11, R. M. Cejtin suffix -*ę* ve své monografii nezmiňuje.

4.3.5. -ište

Pomocí sufixu *-ište*, který bývá připojován k substantivním i k verbálním základům, se ve staroslověně tvoří názvy míst. Vyhledávání v e-SJS probíhalo na základě formy *ице, přičemž vyexcerpováno bylo celkem 67 hesel a po kontrole se všechna ukázala jako náležitá. Pro ilustraci byly vybrány následující tři příklady:

Žilište (doloženo v *Zogr, Mar, Psalt, Euch, Cloz, Supr, Ilj, Ryl, FragZogr, Apost, Parim, Gl, Shuž, Const, Nom, VencNik, Bes, CMLab, CMNov*) – *příbytek, bydliště* (od slovesa < *žiti* – *žít, dlít, meškat*): V ESJS¹⁶⁵ je popisováno základové sloveso *žiti, které má všeslovanské rozšíření (mk. *živee*, sln. *živéti*, hl. *žić*, ukr. *žýty*). Jinoslovanskými protějšky jsou např.: lit. *gýti* a lot. *dzit* – *uzdravovat se*, stind. *jívati* – *žije*, lat. *vivere* – *žít* apod. Rekonstrukce indoevropského kořene není zcela jasná, předpokládá se buď forma **gei-*, nebo **gie-*.

Pokoište (doloženo v *Christ, Hilf, Slepč, Šiš, Grš, Gl, Venc*) – *místo odpočinku* (od maskulina < *pokoi* – *pokoj, klid, odpočinek*): ESJS¹⁶⁶ zmiňuje základový lexém *pokojb, rozšířený i v dalších slovanských jazycích, který údajně může být náležitě utvořeným dějovým jménem od indoevropského kořene **kuei-*. Jiným možným východiskem je až psl kauzativum *pokoiti – *poskytnout odpočinek*, které najdeme i v ostatních slovanských

¹⁶⁴ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1102–1103.

¹⁶⁵ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 1155–1156.

¹⁶⁶ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 675.

jazycích (mk. *uspokoi*, slk. *spokojit'*, č. *upokojit*, ukr. *pokójity*, p. *uspokojic* – vše *uklidňovat, konejšit*).

Tržišťe (doloženo v *Ev, Bes, Zogr*) – *tržiště, náměstí* (od maskulina < *trъgъ* – *tržiště, trh*): Psl. **trъgъ* je etymologicky málo jasné. Podle ESJS¹⁶⁷ je slovanský výraz nejspíše primární a z něho jsou teprve přejata pojmenování jinოსlovanská, např. lit. *turgus*, lot. *tirgus*, nor. a švéd. *torg*, dán. *torv*. Paralely lze najít i v jazycích ze středomořské oblasti nebo z Orientu (např. ilyrské *tergitio* – *obchodník* nebo albánské *treg* – *trh*), ovšem ani zde není jasné, zda se jedná o slova prapříbuzná, nebo o zdroje přejetí.

Vyhledávání suffixu *-ište* v *Besědách* ukáže 14 náležitých neuter, což je 20,9 % z celkových 67 lexémů. Z konkrétních hesel můžeme zmínit například: *selište* – *příbytek*, *sídlíště*, *přiběžiště* – *útočiště*, *sōdište* – *soud*, *soudní místo*, *sъkrovište* – *skryš*, *úkryt* nebo *uročište* – *sudba*.

Počet námi vyexcerpovaných hesel z *Elektronického slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD) je 67, R. M. Cejtin suffix *-ište* ve své monografii nezmiňuje.

---

¹⁶⁷ Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010, s. 990.

5. Statistiky

V tomto oddíle se budeme věnovat finálním statistikám, které budou pro přehlednost zaneseny do několika tabulek a grafů. Cílem kapitoly je podat grafické znázornění zkoumané problematiky ze dvou hledisek. V první části bude věnována pozornost komparaci našeho zkoumání s údaji R. M. Cejtlin, v části druhé se pokusíme postihnout produktivitu staroslověnských slovo tvorných sufixů vzhledem k celkovému počtu substantiv, jimiž disponuje *Slovník jazyka staroslověnského*.

Tabulka č. 3 a Graf č. 1 se primárně zaměřují na procentuální výskyt lexémů s příslušnými sufixy, které popisuje R. M. Cejtlin na základě *Slovníku nejstarších staroslověnských památek*. Základem zmíněného slovníku jsou pouze staroslověnské kanonické památky 10. – 11. století. Pro srovnání jsou doplněna data (viz Tabulka č. 3 a Graf č. 2), která jsme získali vyhledáváním v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny*), který shromažďuje veškerou staroslověnskou slovní zásobu, přičemž analyzovány jsou pouze ty slovo tvorné sufixy, se kterými pracuje R. M. Cejtlin.

Statistika vychází z celkového počtu slov s uvedenými sufixy, přesněji řečeno výchozích 100 % je tvořeno součtem všech lexémů s těmito příponami. V případě R. M. Cejtlin se jedná o 647 lexémů, při excerpce v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského* získáme 1543 lexémů. Pro každý z těchto výsledných součtů je následně vypočítáno procentuální zastoupení jednotlivých přípon.

Jak můžeme vidět v Tabulce č. 3 i v Grafu č. 1 a 2, procentuální výskyt se vzhledem k celkovým počtům slov poměrně shoduje. Výjimkou je femininní sufix *-ica*, u kterého jsme zaznamenali výraznější nárůst v produktivitě tvoření slov. Rovněž musíme připomenout, že Cejtlin zkoumala maskulina zakončená na *-ьникъ*, zatímco my jsme excerpovali formu *-икъ*. Tento výsledek tedy může vykazovat mírné odchylky, jelikož vyhledáváním formy *-икъ* získáme o 55 lexémů více, než při zadání varianty *-ьникъ*.

I přes to, že Cejtlin analyzovala zdroj s omezenou slovní zásobou, lze konstatovat, že distribuce slovo tvorných sufixů byla v mladších i starších staroslověnských památkách relativně homogenní.

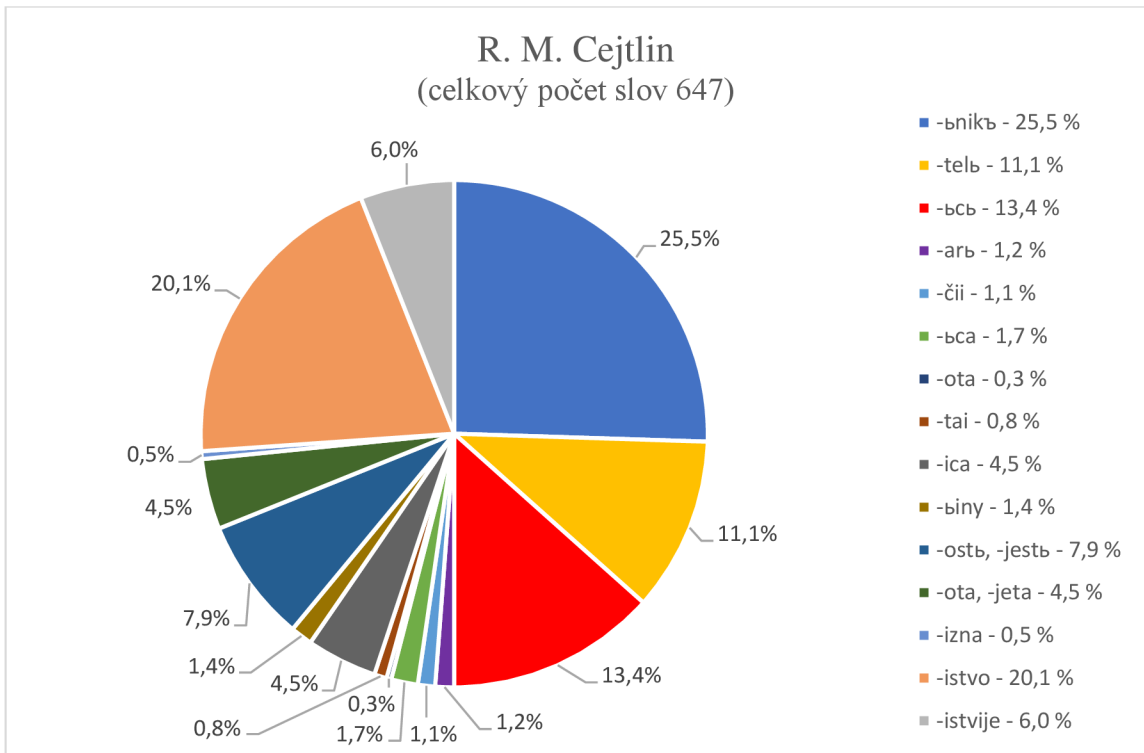
Četnost výskytu sufixů: R. M. Cejtin (*Slovník nejstarších staroslověnských památek*) versus e-SJS (*Slovník jazyka staroslověnského*):

Tabulka č. 3

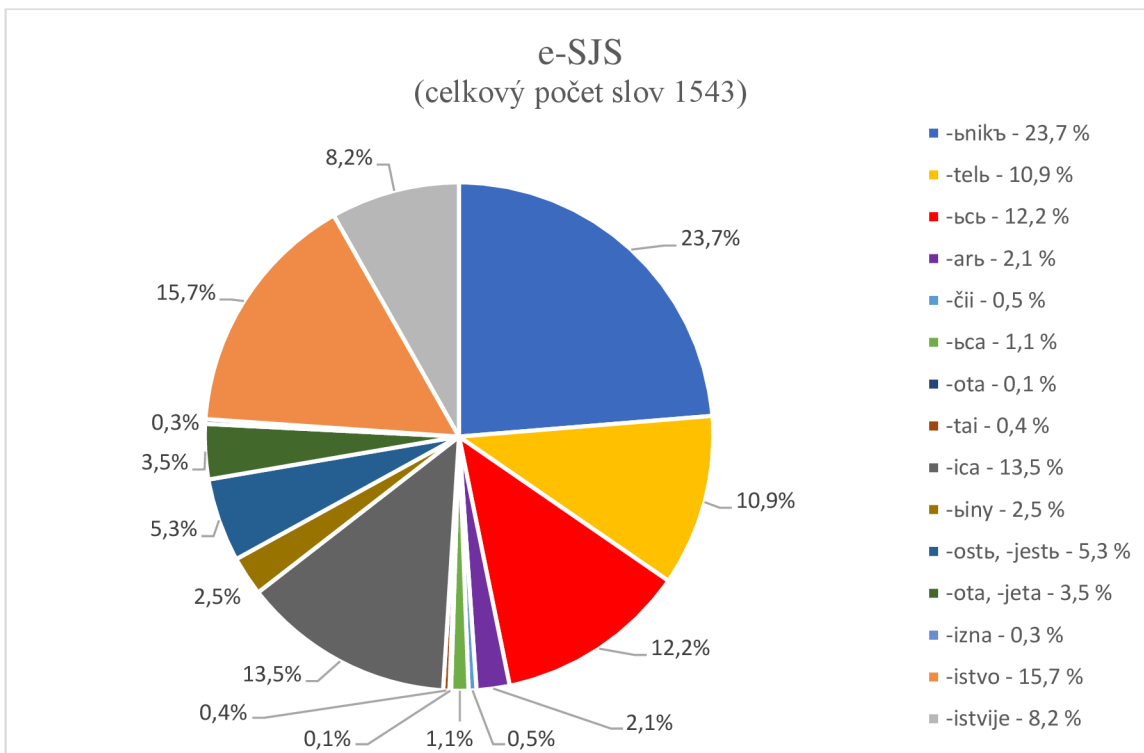
R. M. Cejtin			e-SJS		
	Počet slov	Procentuální podíl		Počet slov	Procentuální podíl
Maskulina			Maskulina		
<i>-bnikъ</i>	165	25,5 %	<i>-ikъ</i>	365	23,7 %
<i>-telъ</i>	72	11,1 %	<i>-telъ</i>	168	10,9 %
<i>-ьсѣ</i>	87	13,4 %	<i>-ьсѣ</i>	189	12,2 %
<i>-arъ</i>	8	1,2 %	<i>-arъ</i>	32	2,1 %
<i>-čii</i>	7	1,1 %	<i>-čii</i>	7	0,5 %
<i>-ьса</i>	11	1,7 %	<i>-ьса</i>	17	1,1 %
<i>-ota</i>	2	0,3 %	<i>-ota</i>	2	0,1 %
<i>-tai</i>	5	0,8 %	<i>-tai</i>	6	0,4 %
Feminina			Feminina		
<i>-ica</i>	29	4,5 %	<i>-ica</i>	209	13,5 %
<i>-yn' i</i>	9	1,4 %	<i>-yn' i</i>	39	2,5 %
<i>-ostъ, -jestъ</i>	51	7,9 %	<i>-ostъ, -jestъ</i>	82	5,3 %
<i>-ota, -jeta</i>	29	4,5 %	<i>-ota, -jeta, -eta</i>	54	3,5 %
<i>-izna</i>	3	0,5 %	<i>-izna</i>	4	0,3 %
Neutra			Neutra		
<i>-istvo</i>	130	20,1 %	<i>-istvo</i>	243	15,7 %
<i>-istvije</i>	39	6,0 %	<i>-istvije</i>	126	8,2 %
Celkem	647	100,0 %	Celkem	1543	100 %

Graf č. 1

Graf č. 2

Následující tabulky (Tabulka č. 4, 5 a 6) komplexně zobrazují produktivitu staroslověnských slovotvorných sufixů, jež byly pro přehlednost rozděleny podle rodů. Procentuální podíl jednotlivých přípon je zkoumán jednak vzhledem k celkovému počtu substantiv, jednak vzhledem k počtům v rámci příslušného rodu. Pokud hovoříme o celkových počtech, je nutné objasnit, jakým způsobem a z jakého zdroje byly tyto hodnoty získány. Východiskem se stalo vyhledávání v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského* (GORAZD: *Digitální portál staroslověnštiny*), který, jak už bylo několikrát řečeno, shromažďuje úplnou slovní zásobu.

Cílem vyhledávání bylo získat absolutní počty maskulin, feminin a neuter, čehož jsme docílili tím, že jsme upravili dotaz takovým způsobem, aby byla excerpována pouze substantiva s konkrétním rodem. Nejprve bylo nutné změnit ve druhém poli zaměření na „*Slovní druh*“ a poté byly postupně zadávány zkratky: „*m.*“ pro maskulina, „*f.*“ pro feminina a „*n.*“ pro neutra. Tímto způsobem byla excerpována všechna hesla, která měla ve svém záhlaví uvedenou rodovou specifikaci. Použitím zmíněné vyhledávací metody byla ovšem do absolutního počtu zahrnuta i propria, která jsme od začátku práce nepovažovali za relevantní, a proto bylo nutné tuto početnou skupinu vyloučit. To bylo provedeno tak, že z aktuálně vyhledaného materiálu byla odebrána zkratka „*propr.*“ pro propria.

Absolutní počet 5427 substantiv, kterými podle našeho vyhledávání disponuje *Elektronický slovník jazyka staroslověnského*, je dán součtem hodnot pro maskulina (1936 lexémů), feminina (1247 lexémů) a neutra (2244 lexémů). Na základě těchto výsledků pak bylo vypočítáno procentuální rozvrstvení jednotlivých slovotvorných sufixů, což je znázorněno v Tabulce č. 4, 5 a 6. Produktivita přípon byla sledována jak vzhledem k celkovému počtu substantiv, tak vzhledem k počtu pro daný rod.

Vůbec nejproduktivnějším staroslověnským slovotvorným sufixem je neutrový *-ije* (vzhledem k celkovému počtu substantiv se jedná o 32,6 %), pomocí kterého jsou tvořena zejména verbální substantiva. Vysoké zastoupení má i neutrový *-istvo*, maskulinní *-ikъ*, *-telъ* a *-ьсѣ* a femininní *-ica*. Naopak téměř zanedbatelné zastoupení bylo zjištěno u přípon *-ota*, *-tai* (mask.) a *-izna* (fem.).

Produktivita sufixů u maskulin:

Tabulka č. 4

Suffixy u maskulin	Počet slov	Podíl vzhledem k celkovému počtu maskulin	Podíl vzhledem k celkovému počtu subst.
<i>-ikъ</i>	365	18,9 %	6,7 %
<i>-telъ</i>	168	8,7 %	3,1 %
<i>-ьсѣ</i>	189	9,8 %	3,5 %
<i>-arъ</i>	32	1,7 %	0,6 %
<i>-čii</i>	7	0,4 %	0,1 %
<i>-ьса</i>	17	0,9 %	0,3 %
<i>-ota</i>	2	0,1 %	0,01 %
<i>-tai</i>	6	0,3 %	0,1 %
<i>-ištъ</i>	18	0,9 %	0,3 %
Celkem maskulin podle e-SJS	1936	100 %	35,7 %
Celkem substantiv podle e-SJS	5427	-	100 %

Produktivita sufixů u feminin:

Tabulka č. 5

Suffixy u feminin	Počet slov	Podíl vzhledem k celkovému počtu feminin	Podíl vzhledem k celkovému počtu subst.
<i>-ica</i>	209	16,8 %	3,9 %
<i>-yn' i</i>	39	3,1 %	0,7 %
<i>-ostъ, -jestъ</i>	82	6,6 %	1,5 %
<i>-ьба</i>	24	1,9 %	0,4 %
<i>-oba</i>	10	0,8 %	0,2 %
<i>-ota, -jeta, -eta</i>	54	4,3 %	1,0 %
<i>-izna</i>	4	0,3 %	0,1 %
Celkem feminin podle e-SJS	1247	100 %	23,0 %
Celkem substantiv podle e-SJS	5427	-	100 %

Produktivita sufixů u neuter:

Tabulka č. 6

Sufixy u neuter	Počet slov	Podíl vzhledem k celkovému počtu neuter	Podíl vzhledem k celkovému počtu subst.
<i>-ije</i>	1770	78,9 %	32,6 %
<i>-istvo</i>	243	10,8 %	4,5 %
<i>-istvije</i>	126	5,6 %	2,3 %
<i>-lo</i>	61	2,7 %	1,1 %
<i>-ě</i>	11	0,5 %	0,2 %
<i>-ište</i>	67	3,0 %	1,2 %
Celkem neuter podle e-SJS	2244	100 %	41,3 %
Celkem substantiv podle e-SJS	5427	-	100 %

6. Závěr

Tato diplomová práce se věnovala výskytu a produktivitě slovotvorných sufixů ve staroslověštině. Daná problematika byla zkoumána na základě vyhledávání v *Elektronickém slovníku jazyka staroslověšského*. Digitalizace slovníku probíhala v letech 2016–2020 v rámci projektu GORAZD: *Digitální portál staroslověštiny* a jedná se o specializovanou veřejnou databázi, která se zakládá na kompletním čtyřsvazkovém *Slovníku jazyka staroslověšského*, jež zachycuje úplnou¹⁶⁸ slovní zásobu staroslověštiny. Vyhledávání v databázi je uskutečňováno prostřednictvím prezentačního prostředí „Gulliver“ a svými funkcemi a dostupnými filtry umožňuje využívat a realizovat různé vyhledávací metody. Kromě *Slovníku jazyka staroslověšského* portál zpřístupňuje i *Slovník nejstarších staroslověšských památek*, *Řecko-staroslověšský index* a *Staroslověšskou lístkovou kartotéku*. Pro účely naší práce byl tento projekt klíčový, jelikož nám tak bylo umožněno zcela novým a inovativním způsobem získat potřebný jazykový materiál a dále ho analyzovat. Zároveň mohl být pořízen kompletní seznam excerpovaných substantiv s konkrétními probíranými slovotvornými sufixy.

Staroslověšskou slovní zásobu z hlediska slovotvorných sufixů již před námi analyzovala R. M. Cejtlin, jejíž monografie se pro nás stala výchozím bodem. Cílem této diplomové práce bylo přinést srovnávací a zároveň rozšiřující pohled na skladbu staroslověšského lexika. Cejtlin vycházela ze *Slovníku nejstarších staroslověšských památek*, tedy ze zdroje s omezenou slovní zásobou, zatímco my jsme měli k dispozici platformu, která pomocí moderních technologií zpřístupňuje úplnou slovní zásobu staroslověštiny, a navíc umožňuje a poskytuje velké množství uživatelských vyhledávacích přizpůsobení. Excerpce substantiv s příslušnými slovotvornými sufixy probíhala na základě námi předem stanovených kritérií, která byla po celou dobu práce dodržována.

První kapitola se věnovala obecné charakteristice slovotvorných sufixů, jejichž výčet jsme získali komparací monografií R. M. Cejtlin a R. Večerky. Večerka stručně popisoval produktivní staroslověšské slovotvorné přípony, Cejtlin zařadila i ty méně frekventované. Primárně jsme tedy vycházeli z Večerkovy publikace, poté jsme přistoupili ke srovnání s R. M. Cejtlin, podle níž jsme do výčtu doplnili dosud nezmiňované přípony. Prvním krokem k plnohodnotné charakteristice bylo určení českých ekvivalentů k daným staroslověšským

---

¹⁶⁸ Upozornění na diskutabilnost adjektiva „úplný“ se nachází v Úvodu diplomové práce.

sufixům a dále pak mohly být popisovány z hlediska významu, vzniku, etymologie a hláskových změn vzhledem k současnosti.

Další kapitola se věnovala metodologii vyhledávání. Cílem oddílu bylo představení obecných zásad, podle kterých jsme postupovali při excerpci v e-SJS. Popsána byla forma zadávání dotazů, která se zakládala na celé variantě sufixu, před níž byl uveden symbol hvězdičky (*), nahrazující libovolný počet znaků kdekoli v rámci slova. Dále jsme upozornili na nutnost manuálního třídění a kontroly vyexcerpovaného materiálu a také na důvody, které nás vedly k vyřazování vlastních jmen.

Následující oddíl se již věnoval konkrétní analýze excerptce z e-SJS a u všech jednotlivých slovotvorných sufixů byl postupně popsán průběh jejich vyhledávání. Uvedeny byly vyhledávací formy, počty excerptovaných lexémů před a po zrevidování, případná nerelevantní hesla, která byla vyloučena, a rovněž vzorové příklady, včetně etymologického výkladu, pomocí kterých mohl být dostatečně představen daný slovotvorný proces. U každého souboru lexémů jsme navíc zkoumali rozšíření v památce *Besědy sv. Řehoře Velikého* a také bylo provedeno srovnání s údaji R. M. Cejtin. Pasáž o rozšíření substantiv s danými slovotvornými příponami v *Besědách* jsme se rozhodli zařadit, protože tato památka představuje významnou reprezentaci jazyka české redakce církevní slovanštiny a je důležitým pramenem pro studium nejstarší české slovní zásoby.

Závěrečné statistiky jsou pro přehlednost zaneseny do několika tabulek a věnují se finálnímu zhodnocení celé problematiky ze dvou hledisek. Nejprve jsme se zabývali komparací našeho zkoumání s daty R. M. Cejtin. Produktivita přípon je v tabulce vyjádřena procentuálně, a to vzhledem k celkovému počtu slov se všemi sufixy. Připomínáme, že my jsme vycházeli z úplné slovní zásoby, která je obsažena ve e-SJS, údaje Cejtin se zakládají na omezeném lexiku *Slovníku nejstarších staroslověnských památek*, a i přes to lze konstatovat, že distribuce slovotvorných sufixů byla v mladších i starších staroslověnských památkách relativně homogenní. Druhou sledovanou hodnotou je komplexní produktivita staroslověnských slovotvorných sufixů. Procentuální podíl jednotlivých přípon je zkoumán jak vzhledem k celkovému počtu substantiv, tak vzhledem k počtům v rámci příslušného rodu. Absolutní počty lexémů pro maskulina, feminina a neutra jsme získali prostřednictvím rozšířených možností vyhledávání v e-SJS. Vůbec nejproduktivnějším staroslověnským slovotvorným sufixem je neutr. *-ije* (32,6 % vzhledem k celkovému počtu substantiv), pomocí kterého jsou tvořena především verbální substantiva. Vysoké zastoupení má i neutr.

-istvo, mask. *-ikъ*, *-telъ* a *-ьсѣ* a fem. *-ica*. Naopak téměř zanedbatelné zastoupení (0,1 %) bylo zjištěno u přípon *-ota*, *-tai* (mask.) a *-izna* (fem.).

Bibliografie

Základní zdroje:

CEJTLIN, Ralja Michajlovna: Leksika staroslavjanskogo jazyka. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1977.

GORAZD: Digitální portál staroslověnštiny [online]. ©2020 Dostupné z: <http://gorazd.org/?q=cs>

VEČERKA, Radoslav: Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků. Olomouc: Univerzita Palackého; Praha: Euroslavica, 2006.

Slovníky:

HAVLOVÁ, Eva, ERHART, Adolf, JANYŠKOVÁ, Ilona (eds.): Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Praha: Academia, Brno: Tribun EU, 1989–2010.

HOLUB, Josef, KOPEČNÝ, František: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952.

MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, 1971.

REJZEK, Jiří: Český etymologický slovník. Voznice: Leda, 2012.

Slovník jazyka staroslověnského. Lexicon linguae palaeoslovenicae. Praha: Academia, Euroslavica, 1956–2016.

Sekundární literatura:

BEDNAŘÍKOVÁ, Božena: Slovo a jeho konverze. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

BLÁHOVÁ, Emilie: Ke klasifikaci českocírkevněslovanských památek. Slavia 62, 1993, s. 427–442.

ČAJKA, František: Kritická edice latinských paralel k českocírkevněslovanským Besědám na evangelia papeže Řehoře Velikého. Slavica Slovaca 55/3, 2020, s. 473–478.

- DANEŠ, František a kol.: Tvoření slov v češtině. Odvozování podstatných jmen. Praha: Academia, 1967.
- DOKULIL, Miloš: Některé typy názvů osob podle činnosti v českém jazyce. Naše řeč, 1956, roč. 39, č. 3–4, s. 59–75. Dostupné online.
- DOKULIL, Miloš: Tvoření slov v češtině. Teorie odvozování slov. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.
- GEBAUER, Jan: Historická mluvnice jazyka českého. Hláskosloví. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963.
- KARLÍK, Petr a kol.: Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.
- KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana: Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- KOMÁREK, Miroslav a kol.: Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academia, 1986.
- KOMÁREK, Miroslav: Historická mluvnice česká. Hláskosloví. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.
- KOPEČNÝ, František: Základní všeslovanská slovní zásoba. Praha: Academia, 1981.
- KURZ, Josef: Učebnice jazyka staroslověnského. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.
- LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan: Historická mluvnice češtiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- MAREŠ, František Václav: An anthology of Church Slavonic texts of western (Czech) origin. München: Wilhelm Fink Verlag, 1979.
- MAREŠ, František Václav: Cyrilometodějská tradice a slavistika. Praha: Torst, 2000.
- PETR, Jan a kol.: Mluvnice češtiny. Fonetika, fonologie, morfonologie a morfematika, tvoření slov. Praha: Academia, 1986.
- RIBAROVÁ, Zdeňka: Indexy k Staroslověnskému slovníku. Praha: Slovanský ústav AV ČR; Euroslavica, 2003.
- ŠIMANDL, Josef: Slovník afixů užívaných v češtině. Praha: Karolinum, 2016.

VAŠICA, Josef: Literární památky epochy velkomoravské. Praha: Lidová demokracie, 1966.

VEČERKA, Radoslav a kol.: K pramenům slov. Uvedení do etymologie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

VEČERKA, Radoslav: Staroslověnská etapa českého písemnictví. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.

VEČERKA, Radoslav: Staroslověnština. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

VEPŘEK, Miroslav: Česká redakce církevní slovanštiny z hlediska lexikální analýzy. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2006.

WEINGART, Miloš: Československý typ cirkevnej slovančiny: Jeho pamiatky a význam. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1949.

Internetové zdroje:

Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. ©2012–2020 Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>

Seznam zkratek

adj. – adjektivum

alb. – albánský, albánština

apod. – a podobně

arch. – archaický

arm. – arménský, arménština

atd. – a tak dále

b. – bulharský, bulharština

br. – běloruský, běloruština

csl. – církevní slovanština/církevněslovanský

č. – český, čeština

dán. – dánský, dánština

dl. – dolnolužický, dolní lužičtina

e-SJS – Elektronický slovník jazyka staroslověnského

ESJS – Etymologický slovník jazyka staroslověnského

fem./f. – femininum

fin. – finský, fínština

fr. – francouzský, francouzština

gen. – genitiv

germ. – germánský, germánština

gót. – gótský, gótština

gruzin. – gruzínský, gruzínština

hetit. – hetitský, hetitština

hl. – hornolužický, horní lužičtina
instr. – instrumentál
kymer. – kymerský, kymerština
lat. – latinský, latina
lit. – litevský, litevština
lot. – lotyšský, lotyšština
luž. – lužický, lužičtina
mask./m. – maskulinum
mk. – makedonský, makedonština
např. – například
něm. – německý, němčina
neutr./n. – neutrum
nom. – nominativ
nor. – norský, norština
p. – polský, polština
pl. – plurál
plb. – polabský, polabština
poss. – posesivní
psl. – praslovanština/praslovanský
r. – ruský ruština
ř. – řecký, řečtina
s. – strana
sg. – singulár
sch. – srbochorvatský, srbochorvatština

SJS – Slovník jazyka staroslověnského

slk. – slovenský, slovenština

sln. – slovinský, slovinština

srov. – srovnání

stangl. – staroanglický, stará angličtina

stč. – staročesky/staročeský

sthn. – starohornoněmecký, stará horní němčina

stind. – staroindický

stir. – staroíránský, stará íránština

stprus. – staropruský, stará pruština

stsl. – staroslověnština/staroslověnský

subst. – substantivum

švéd. – švédský, švédština

ukr. – ukrajinský, ukrajinština

Seznam památek a jejich zkratk

As – Assemanův evangeliář

Azb – Abecední modlitba

Ben – Život Benediktův

Bes – Čtyřicet homilií na evangelia Řehoře Velikého

Bon – Boloňský žaltář

CanMis – Vatikánský mešní kánon

CanVenc – Kánon k sv. Václavu

Clem – Řeč o přenesení ostatků sv. Klimenta

Cloz – Clozův sborník

CMLab – Lublaňské officium sv. Cyrila a Metoděje

CMNov – Novljanské officium sv. Cyrila a Metoděje

Const – Život Konstantinův

Deč – Dečanské čtveroevangelium

Dijav – Modlitba proti d'áblu

Dim – Kánon Démétria Soluňského

Eug – Zlomek Jevgenijeve žaltáře

Euch – Sinajské euchologium

EuchN – Nově nalezená část Sinajského euchologia

FragZogr – Zografské zlomky

Fris – Frisinské zlomky

Gl – Vajsovy knihy Malých proroků

Grig – Grigorovičův parimejník

Grš – Grškovičův zlomek apoštola
Hilf – Hilferdingův apoštol č. 14
Hom – Homilie na Zvěstování Panny Marie
Hval – Apokalypsa z Hvalova kodexu
Chil – Chilendarské zlomky
Christ – Kristinopolský apoštol
Ilj – Iljinského zlomky
Kij – Kyjevské listy
Klim – Chvalořeč o svatém Cyrilu sv. Klimenta Ochridského
Lob – Lobkowiczův žaltář
Lobk – Lobkowiczův parimejník
Ludm – Proložní legenda o sv. Ludmile
Mak – Makedonský (Strumický) apoštolář
Mar – Mariánské čtveroevangelium
Meth – Život Metodějův
Napis – Traktát o pravé víře
Naum – Starší život Naumův
Nicod – Nikodémovo pseudoevangelium
Nom – Nomokánon Metodějův
Ochr – Ochridský apoštolář
Ostr – Ostromirův evangeliář
Par – Pařížský žaltář
Pog – Pogodinův žaltář
Pochv – Chvalořeč o svatém Cyrilu a Metodějovi

Prag – Pražské zlomky

Progl – Veršovaná předmluva k evangeliu

Rumj – Apokalypsa Rumjancevova muzea

Ryl – Rilské listy

Sav – Evangeliář popa Sávy (Savvina kniga)

Sin – Sinajský žaltář

SinSluž – Zlomek Sinajského liturgiáře

Slepč – Slepčenský apoštolář

Služ – Liturgie sv. Basila

Sud – Soudní zákon pro laiky (Zakon sudnyj ljudem)

Supr – Supraslský kodex

Šiš – Šišatovacký apoštolář

Trin – Modlitba ke sv. Trojici

Tun – Knihy Malých proroků Tunického

Venc – První stsl. legenda o sv. Václavu

VencNik – Druhá stsl. legenda o sv. Václavu

Vind – Vídeňské zlomky

Vit – Legenda o sv. Vítu

VitGlag – Oficium sv. Víta

Zach – Zacharijův parimejník

Zap – Někotoraja zapověď

Zogr – Zografské čtveroevangelium

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 – s. 10

Tabulka č. 2 – s. 10

Tabulka č. 3 – s. 72

Tabulka č. 4 – s. 75

Tabulka č. 5 – s. 75

Tabulka č. 6 – s. 76

Graf č. 1 – s. 73

Graf č. 2 – s. 73

Пřílohy

Kompletní seznam excerpovaných substantiv z e-SJS

1. Maskulina

1.1. -telъ

- vyhledávaná forma: *тел*ъ
- počet vyhledaných slov: 173
- počet vyřazených slov: 5
- počet relevantních hesel: 168

1. БЛАГОДАТЕЛЪ	25. ГОУБИТЕЛЪ
2. БЛАГОДѢТЕЛЪ	26. ДАТЕЛЪ
3. БЛАЗНИТЕЛЪ	27. ДОВОДИТЕЛЪ
4. БЛЮСТЕЛЪ	28. ДОСАДИТЕЛЪ
5. БЛЮСТИТЕЛЪ	29. ДѢЛАТЕЛЪ
6. ВЛАДАТЕЛЪ	30. ДѢЛИТЕЛЪ
7. ВЛАСТЕЛЪ	31. ЖИТЕЛЪ
8. ВЪЗДАДИТЕЛЪ	32. ЖАТЕЛЪ
9. ВЪЗДАТЕЛЪ	33. СИЖДИТЕЛЪ
10. ВЪЗДРЪЖАТЕЛЪ	34. ЗАКОНООУЧИТЕЛЪ
11. ВЪЗНИСКАТЕЛЪ	35. ЗАЩИТИТЕЛЪ
12. ВЪЗМЪЗДИТЕЛЪ	36. ЗДИЖДИТЕЛЪ
13. ВЪСПЛАТИТЕЛЪ	37. ЗЕМЛѢЖИТЕЛЪ
14. ВЪСТАВИТЕЛЪ	38. СИЖДИТЕЛЪ
15. ВЪСХЪИТИТЕЛЪ	39. ЗНАМЕНОНОСИТЕЛЪ
16. ВЪСВІАТЕЛЪ	40. ЗЪВАТЕЛЪ
17. ВСЕГОУБИТЕЛЪ	41. ЗЪДАТЕЛЪ
18. ВСЕДРЪЖИТЕЛЪ	42. ИДОЛОДѢЛАТЕЛЪ
19. ВѢТИТЕЛЪ	43. ИДОЛОСЛОУЖИТЕЛЪ
20. ГОНИТЕЛЪ	44. ИЗБАВИТЕЛЪ
21. ГРАБИТЕЛЪ	45. ИЗДИЖДИТЕЛЪ
22. ГРЕВѢТЕЛЪ	46. ИЗДРѢШИТЕЛЪ
23. ГРОВОКОПАТЕЛЪ	47. ИСКАТЕЛЪ
24. ГРОВОКРАДАТЕЛЪ	48. ИСКОУСИТЕЛЪ

49. исповѣдатель
50. исправитель
51. ицѣлитель
52. казатель
53. кръститель
54. коумиролоужитель
55. ласкатель
56. латель
57. лагатель
58. лъжесъвѣдѣтель
59. любитель
60. матеръдосадитель
61. миродръжителъ
62. мѣшелоискатель
63. мѣздовъздатель
64. мѣстителъ
65. мѣчътатель
66. мѣчителъ
67. наказатель
68. наслѣдователь
69. начатель
70. невѣстохранитель
71. невѣстохранитель
72. неклѣтвохранитель
73. нелюбителъ
74. непригатель
75. носитель
76. оবাদитель
77. областелъ
78. обличитель
79. обрѣтатель
80. обзходитель
81. оживитель
82. оплатитель
83. отъцедосадитель
84. отъцедосадитель
85. питатель
86. повѣдатель
87. повелитель
88. поглѣтителъ

89. погрѣвитель
90. подадатель
91. податель
92. подобитель
93. подражателъ
94. подыжателъ
95. пожрѣтелъ
96. поклонитель
97. покровитель
98. покрѣвитель
99. покрѣвитель
100. поскрѣвитель
101. послужитель
102. пострѣкатель
103. посѣтителъ
104. поустителъ
105. початель
106. пожателъ
107. правитель
108. прародитель
109. привестелъ
110. призыватель
111. призыватель
112. пригатель
113. прогонитель
114. продатель
115. пролигатель
116. проповѣдатель
117. проповѣдѣтель
118. просвѣтителъ
119. проситель
120. прѣдатель
121. прѣродитель
122. пѣтелъ
123. раздрадитель
124. раздѣлитель
125. рачитель
126. родитель
127. рѣвильнителъ
128. рѣгатель

129.	самодръжителъ	149.	спасителъ
130.	свободителъ	150.	сждителъ
131.	свѣтителъ	151.	сжжителъ
132.	свѣтодатель	152.	творителъ
133.	сватителъ	153.	томителъ
134.	скврънителъ	154.	тълителъ
135.	словописатель	155.	тажателъ
136.	слоужителъ	156.	оуправителъ
137.	слъшатель	157.	оурядителъ
138.	строителъ	158.	оустроителъ
139.	сзборителъ	159.	оутишителъ
140.	сзвръшителъ	160.	оутѣшителъ
141.	сзвѣдителъ	161.	оуцедрителъ
142.	сзвѣдѣтелъ	162.	оучителъ
143.	сзвѣстелъ	163.	хранителъ
144.	сзвѣстителъ	164.	цедрителъ
145.	сздѣтелъ	165.	цѣлителъ
146.	сзъдатель	166.	чистителъ
147.	сзказатель	167.	чѣстителъ
148.	сзмотрителъ	168.	шарописатель

1.2. -аръ

- vyhledávaná forma: *ар*ъ

- počet vyhledaných slov: 91

- počet vyřazených slov: 59

- počet relevantních hesel: 32

1. алтаръ	8. врѣтоградаръ
2. алътаръ	9. градаръ
3. боукаръ	10. гръньчаръ
4. боукъваръ	11. динаръ
5. вивлотикаръ	12. златаръ
6. винаръ	13. исмаръ
7. вратаръ	14. клеветаръ

15. КЛЮЧАРЬ
16. МЫГТАРЬ
17. НОТАРЬ
18. ОЛЪТАРЬ
19. ПОНОМАРЬ
20. РЪИВАРЬ
21. САКСЕЛАРЬ
22. СОУДАРЬ
23. СУДАРЬ

24. ТРОПАРЬ
25. ТАГАРЬ
26. ТАЖАРЬ
27. ОУЛАРЬ
28. ОУРАРЬ
29. ОУМАРЬ
30. ЦАРЬ
31. ЦЬСАРЬ
32. ЦЪСАРЬ

1.3. -ЪСЬ (včetně deminutiv)

- vyhledávaná forma: *ЪЦЬ

- počet vyhledaných slov: 191

- počet vyřazených slov: 2

- počet relevantních hesel: 189

1. АГНЬЦЬ, ІАГНЬЦЬ
2. БЕСТОУДЬЦЬ
3. БЛАГОДАВЬЦЬ
4. БЛАГОЛЮБЬЦЬ
5. БЛИЗНЬЦЬ
6. БОГОВОРЬЦЬ
7. БОГОВИДЬЦЬ
8. БОГОЛЮБЬЦЬ
9. БОГОНОСЬЦЬ
10. БОГОПРИИМЬЦЬ, БОГОПРИЕМЬЦЬ
11. БОГОСЛОВЬЦЬ
12. БОГОЧЪТЬЦЬ
13. БОГОУЛЮБЬЦЬ
14. БОГЪЧЪТЬЦЬ
15. БОРЬЦЬ
16. БРАТОЛЮБЬЦЬ
17. ВЪЛОРИЗЬЦЬ
18. ВИДЬЦЬ

19. ВЛЪУЬЦЬ
20. ВЪНЬЦЬ
21. ВЪТРЬЦЬ
22. ГОСТИНЬЦЬ
23. ГРАДЬЦЬ
24. ГРЪХОЛЮБЬЦЬ
25. ГЖДЬЦЬ
26. ДАВЬЦЬ
27. ДВОРЬЦЬ
28. ДИВОБЛЮДЬЦЬ
29. ДОМАЖИВЬЦЬ
30. ДОМАЧАДЬЦЬ
31. ДОМОЧАДЬЦЬ
32. ДОУШЕГОУБЬЦЬ
33. ДОУШЕЛОВЬЦЬ
34. ДЪВОЖЕНЬЦЬ
35. ДЪВОЖЕНЬЦЬ
36. ЖДРЪБЬЦЬ

37. животворьць
38. животолювьць
39. жизнедавьць
40. жительць
41. жрѣвьць
42. жьрьць
43. звѣздожьрьць
44. заимодавцьць
45. законодавьць
46. законодръжьцьць
47. звонцьць
48. звьньць
49. звѣрьць
50. земльць, зьмьць
51. идоложьрьць
52. иконовьцьць
53. иноземцьць
54. казньць
55. клепцьць
56. ключедръжьцьць
57. ковьѣжьцьць
58. концьць
59. коренитьцьць
60. корцьць
61. котцьць
62. крилатцьць
63. кротолювьцьць
64. крѣмилцьць
65. крѣѣажцьць
66. коузьньць
67. коуплелювьцьць
68. коупцьць
69. кѣзьньць
70. ласкавьцьць
71. лихонимцьць
72. ловренцьць
73. ловцьць
74. льстьцьць
75. лювьцьць
76. лютьцьць
77. миротворцьць
78. младьньцьць, младеньцьць,
младѣньцьць
79. мрѣтвьцьць
80. мѣшелонимцьць
81. мѣшелонитьцьць
82. мѣтгонимцьць
83. мѣздодавцьць
84. мѣздоимцьць
85. мѣздоотѣдавцьць
86. мѣзинцьць
87. мѣшьцьць
88. мѣжеложцьць
89. неблаголювьцьць
90. несѣребролювьцьць
91. ницелювьцьць
92. ницьцьць
93. нѣмцьць
94. облацьцьць
95. образцьць
96. одрьцьць
97. озимцьць
98. отъшьльцьць
99. отцьць
100. отъѣстволювьцьць,
отъѣствоулювьцьць
101. ошьльцьць
102. писцьцьць
103. пласцьцьць
104. побѣдотворцьцьць
105. правословцьцьць
106. празднилювьцьць
107. праотцьцьць, прѣотцьцьць
108. пришльцьцьць
109. просинцьцьць
110. простцьцьць
111. прѣвоотцьцьць
112. прѣвородцьцьць
113. прѣвѣньцьцьць
114. прѣвотцьцьць

115.	пѣхѡдыць	153.	сѣпришьльць
116.	пѣтеньць, пѣтѣньць	154.	сѣсьць
117.	пѣрьць	155.	сѣшьльць
118.	пѣвьць	156.	сѣиновьць
119.	пѣшьць	157.	сѣревролювьць
120.	рогатыць	158.	сѣменословьць
121.	родотворьць	159.	сѣчьць
122.	рожаньць	160.	сѣчьць
123.	рожьць	161.	творьць
124.	самовидьць	162.	тельць
125.	самовластьць	163.	тоземльць
126.	самодръжьць	164.	тръженьць
127.	самолювьць	165.	тръзжвьць
128.	санювьць	166.	тоуземьць
129.	сверѣпомаслиньць	167.	оуброусьць
130.	свирьць	168.	оумольстьць
131.	свѣтодавьць	169.	оуньць
132.	свѣтьць	170.	христоворьць
133.	скопць	171.	христоролювьць
134.	скорописьць	172.	хромьць
135.	сластолювьць	173.	хѣтрьць
136.	словолювьць	174.	ценьць
137.	слѣпць	175.	цвѣтьць
138.	сопць	176.	чѣтврѣтовластьць
139.	срѣдовѣдьць	177.	чистолювьць
140.	срѣдьцѣвѣдьць	178.	чловѣколювьць
141.	срѣдьчѣвѣдьць	179.	чрѣноризьць
142.	старьць	180.	чрѣньць
143.	страдальць	181.	чрѣновитьць
144.	страньнолювьць	182.	чодотворьць
145.	страньнопримьць	183.	чѣваньць
146.	страстоносць	184.	чѣтьць
147.	страстотрѣпць	185.	шестокрилатьць
148.	стрѣльць	186.	юньць
149.	стоуденьць	187.	ѣдиномъисльць
150.	соухѡадыць	188.	ѣдропишьць
151.	соучесловьць	189.	ѣдѣчѣадыць
152.	сѣноузьньць		

1.4. -(ьн)икъ

- vyhledávaná forma: *икъ

- počet vyhledaných slov: 414

- počet vyřazených slov: 49

- počet relevantních hesel: 365

1. апостоликъ	32. глагольникъ
2. аремникъ	33. гостиньникъ
3. безаконникъ	34. гостьникъ
4. безаконьникъ	35. градьникъ
5. безбожьникъ	36. граматикъ
6. безградьникъ	37. грѣшьникъ
7. безмъздьникъ	38. двѣрьникъ
8. безоумьникъ	39. десатиньникъ, десатиникъ, десатьникъ
9. вестоудьникъ	40. дияконикъ
10. вехрамьникъ	41. длъжьникъ
11. благовѣстьникъ	42. довольникъ
12. благодатьникъ	43. domestikъ
13. блаженикъ	44. домовьникъ
14. ближьникъ	45. достоиникъ
15. владьникъ	46. дъвоженикъ
16. влѣдьникъ	47. дѣлоприставьникъ
17. богосварьникъ	48. дѣлъприставьникъ
18. вральникъ	49. дѣльникъ
19. виньникъ	50. езикъ, езыкъ
20. воиникъ	51. екъдикъ
21. вражьвьникъ	52. еретикъ
22. вратьникъ	53. ехтаникъ
23. вѣгодьникъ	54. жестоколѣбаньникъ
24. вѣзлюбленикъ	55. жрътвьникъ
25. вѣпросьникъ	56. свѣздьникъ
26. вѣсадьникъ, вѣсѣдьникъ	57. завистьникъ
27. вѣсхъщцьникъ	58. заимьникъ
28. вѣсѣдьникъ	59. законикъ
29. вѣторьникъ	60. законопрѣветжпъникъ
30. вѣрьникъ	61. законьникъ
31. вѣстьникъ	

62.	заповѣдъникъ	102.	клатвъникъ
63.	застѣпникъ	103.	ковъникъ
64.	засѣдъникъ	104.	кофъникъ
65.	затворъникъ	105.	копийникъ
66.	защитъникъ	106.	корабльникъ
67.	зауальникъ	107.	крамольникъ
68.	звѣрокръзьмьникъ	108.	кровъникъ
69.	златикъ	109.	кръзмлѣникъ
70.	златъникъ	110.	кръзьмьникъ
71.	идолотрѣвъникъ	111.	кръзьмьникъ
72.	избавъникъ	112.	коумирслужьникъ
73.	изволеникъ	113.	къзникъ
74.	измодъникъ	114.	къзньникъ
75.	измьдальникъ	115.	кънжъникъ
76.	измвньникъ	116.	къизньникъ
77.	измждъникъ	117.	кжцьникъ
78.	иновѣръникъ	118.	ласкавъникъ
79.	инодоушьникъ	119.	ликъ
80.	иноколѣньникъ	120.	личъникъ
81.	инокостранъникъ	121.	лъжесловесъникъ
82.	инокоствъникъ	122.	лъжьникъ
83.	иноплеменьникъ	123.	люблѣникъ
84.	иностранъникъ	124.	матиматикъ
85.	иногазъкъникъ	125.	матиматикъ
86.	искоусъникъ	126.	медвъникъ
87.	исповѣдъникъ	127.	мечъникъ
88.	испольникъ	128.	мъзуальникъ
89.	источъникъ	129.	молитвеникъ
90.	исходатаинникъ	130.	молитвъникъ
91.	каженикъ	131.	мольбъникъ
92.	кановъникъ	132.	моцьникъ
93.	квасъникъ	133.	мъздъникъ
94.	киликъ	134.	мьствъникъ
95.	клеветъникъ	135.	мвствъникъ
96.	клерикъ	136.	мвсацесловесъникъ
97.	клирикъ	137.	матежьникъ
98.	клиросъникъ	138.	мжжележьникъ
99.	ключъникъ	139.	мжченикъ
100.	клеветъникъ	140.	наимъникъ
101.	клатвопрѣстѣпникъ	141.	наказаникъ

142.	НАМѢСТЪНИКЪ	182.	ПАКОСТЪНИКЪ
143.	НАПАСТЪНИКЪ	183.	ПАЛИЧЪНИКЪ
144.	НАСЛѢДЪНИКЪ	184.	ПАТРИКЪ
145.	НАСТАВЪНИКЪ	185.	ПИНИКЪ
146.	НАСТОЛЬНИКЪ	186.	ПАТЪНЬНИКЪ
147.	НАСЪМРЪЗЪТЪНИКЪ	187.	ПОВѢДЪНИКЪ
148.	НАУМЪЛЪНИКЪ	188.	ПОВИНЪНИКЪ
149.	НЕВѢСТЪНИКЪ	189.	ПОВѢСТЪНИКЪ
150.	НЕДЖЪЖЪНИКЪ	190.	ПОДВИЖЪНИКЪ
151.	НЕИЗДРЕЧЕНЪНИКЪ	191.	ПОДОБЪНИКЪ
152.	НЕКЪНИЖЪНИКЪ	192.	ПОДРАЖЪНИКЪ
153.	НЕНАВИСТЪНИКЪ	193.	ПОЗОРЪНИКЪ
154.	НЕПОДОБЪНИКЪ	194.	ПОКЛОНЫНИКЪ
155.	НЕПОСЛОУШЪНИКЪ	195.	ПОКОНЫНИКЪ
156.	НЕПРАВЪДЪНИКЪ	196.	ПОМАЗАНЪНИКЪ
157.	НЕПРИЧАСЪТЪНИКЪ	197.	ПОМОРОЪНИКЪ
158.	НОСЪНИКЪ	198.	ПОМОЦЪНИКЪ
159.	НЖДЪНИКЪ, НОУЖДЪНИКЪ	199.	ПОНЕДѢЛЪНИКЪ
160.	ОБАВАНЪНИКЪ	200.	ПОРОЧЪНИКЪ
161.	ОБАВЪНИКЪ	201.	ПОРЪТЪНИКЪ
162.	ОБАНЪНИКЪ	202.	ПОРЖЪНИКЪ
163.	ОБАГАНЪНИКЪ	203.	ПОСЛОУШЪНИКЪ
164.	ОБЛАЖЕНИКЪ	204.	ПОСЛѢДЪНИКЪ
165.	ОБЛИЧЪНИКЪ	205.	ПОСОБЪНИКЪ
166.	ОБРѢТЕЛЬНИКЪ	206.	ПОСПѢШЪНИКЪ
167.	ОБРЖЪЧЪНИКЪ, ОБРЖЪЧЕНИКЪ	207.	ПОСТЕЛЬНИКЪ
168.	ОБЪХОДЪНИКЪ, ОБЪХОДЪНИКЪ	208.	ПОСТЪНИКЪ
169.	ОБЫЦАНИКЪ	209.	ПОСЪЛАНЪНИКЪ
170.	ОБЫЦЪНИКЪ	210.	ПОТОЧИЛЬНИКЪ
171.	ОВѢДЪНИКЪ	211.	ПОТАЖЪНИКЪ
172.	ОГРАДЪНИКЪ	212.	ПОХОТЪНИКЪ
173.	ОКОУСЪНИКЪ	213.	ПОЧЪРЪПАЛЬНИКЪ
174.	ОРЖЪЖЪНИКЪ	214.	ПРАВЪДЪНИКЪ
175.	ОСТЖПЪНИКЪ	215.	ПРАЗДЪНИКЪ
176.	ОТРОЧЪНИКЪ	216.	ПРАЦЪНИКЪ
177.	ОТЪСТЖПЪНИКЪ	217.	ПРИВАВЪНИКЪ
178.	ОТЪХОДЪНИКЪ	218.	ПРИИМЪНИКЪ
179.	ОХОДЪНИКЪ	219.	ПРИОВРѢТЕЛЬНИКЪ
180.	ОХТАНИКЪ	220.	ПРИОВРѢТЪНИКЪ
181.	ПАГОУБЪНИКЪ	221.	ПРИСТАВЪНИКЪ

222.	причѣтъникъ	262.	рѣчьникъ
223.	причастъникъ	263.	радѡвникъ
224.	прогонникъ	264.	самодѣльникъ
225.	прокоудникъ	265.	сварникъ
226.	промъсльникъ	266.	свобѡдникъ
227.	проповѣдникъ	267.	своеплеменьникъ
228.	просвѣцьникъ	268.	свѣтильникъ
229.	противникъ	269.	свѣцьникъ
230.	пръвомъченикъ	270.	свѣтомъченикъ
231.	пръвопрѣстольникъ	271.	свѣщенникъ, свѣщенникъ
232.	прѣгрѣшьникъ	272.	свѣщенномъченикъ,
233.	прѣдавникъ		свѣщенномъченикъ
234.	прѣданникъ	273.	сильникъ
235.	прѣдъборникъ	274.	скверньникъ
236.	прѣждникъ	275.	сковрадъникъ
237.	прѣимникъ	276.	скждъльникъ,
238.	прѣльстьникъ		скждъльникъ, скждъльникъ
239.	прѣмѣньникъ	277.	слоужьбникъ
240.	прѣсельникъ	278.	слъзоточъникъ
241.	прѣстольникъ	279.	слъзоточъникъ
242.	прѣстжплѣникъ	280.	стлзпъникъ
243.	прѣстжпъникъ	281.	стѡникъ
244.	псалъмникъ	282.	стольникъ
245.	поустъинникъ	283.	странникъ
246.	пѣнажъникъ	284.	страстьникъ
247.	пѣназьникъ	285.	стрижьникъ
248.	пѣстоунникъ	286.	строинникъ
249.	пѣтьдесѣтьникъ	287.	соупроужьникъ
250.	пжтьникъ	288.	соучеловникъ
251.	работникъ	289.	схолѣстикъ
252.	радѡстьникъ	290.	сѣборникъ
253.	развоикъ	291.	сѣвадъникъ
254.	развоинникъ	292.	сѣвоинникъ
255.	развратъникъ	293.	сѣврѣстьникъ
256.	раздавникъ	294.	сѣвѣздръжьникъ
257.	раздроушьникъ	295.	сѣвѣзничъникъ
258.	ратникъ	296.	сѣвѣпросъникъ
259.	ровникъ	297.	сѣвѣтъникъ
260.	ротникъ	298.	сѣдѣиствъникъ
261.	рѣвеникъ	299.	сѣличъникъ

300.	сѣметѣникъ	333.	триназѣтѣникъ, трыназѣтѣникъ
301.	сѣмѣрьникъ, сѣмѣрѣникъ	334.	трудоуникъ
302.	сѣнаслѣдѣникъ	335.	трьжьникъ
303.	сѣноузѣникъ	336.	трыназѣтѣникъ
304.	сѣньмѣникъ	337.	трьвѣникъ
305.	сѣовыщѣникъ	338.	трьвѣникъ
306.	сѣплеменьникъ	339.	трьвѣникъ
307.	сѣплѣнѣникъ	340.	тѣтѣникъ
308.	сѣподобѣникъ	341.	тѣсѣщѣникъ, тѣсѣщѣникъ
309.	сѣпоспѣшѣникъ	342.	тѣмнѣтѣникъ
310.	сѣпримѣникъ	343.	тѣлесѣникъ
311.	сѣпричѣстѣникъ	344.	тажьвѣникъ
312.	сѣпросѣникъ	345.	оувѣтѣникъ
313.	сѣродѣникъ	346.	оугодуникъ
314.	сѣспоспѣшѣникъ	347.	оудворѣникъ
315.	сѣставѣникъ	348.	оужасѣникъ
316.	сѣстольникъ	349.	оукрашѣникъ
317.	сѣстрадаѣникъ	350.	оучѣникъ
318.	сѣсѣдѣникъ	351.	хѣникъ
319.	сѣтѣникъ	352.	хоульникъ
320.	сѣтѣлесѣникъ	353.	хѣщѣникъ
321.	сѣоучѣникъ	354.	хѣдожьникъ
322.	сѣходѣникъ	355.	цѣоуждеплеменьникъ
323.	сѣхранѣникъ	356.	црѣкѣвѣникъ
324.	сѣреврѣникъ	357.	чѣтврѣтѣвластѣникъ
325.	сѣпротѣвѣникъ	358.	чловѣкооугодуникъ
326.	сѣпржьжѣникъ	359.	шикъ
327.	сѣпѣрѣникъ	360.	шѣпѣтѣникъ
328.	тѣвръдостаѣникъ	361.	тарѣмѣникъ
329.	тикъ	362.	ѣдиноуѣсѣникъ
330.	точѣльникъ	363.	жьжѣникъ
331.	треназѣтѣникъ	364.	жьжѣникъ
332.	трикѣровѣникъ	365.	назѣтѣникъ

1.7. -ьса

- vyhledávaná forma: *ьца і *ица
- počet vyhledaných slov: 236 (10 -ьса, 226 -ица)
- počet vyřazených slov: 219 (6 -ьса, 213 -ица)
- počet relevantních hesel: 17 (4 -ьса, 13 -ица)

1. винопивьца
2. пивьца
3. сѣчьца
4. гадьца
5. виница
6. винопиница
7. водопиница
8. люבודьца
9. мжжеоувиница

10. пиганица
11. прѣлюבודьца
12. оувиница
13. оубоница
14. чародьца
15. чловѣкооувиница
16. чловѣкооубоница
17. юношица

1.8. -ота

- vyhledávaná forma: *ота
- počet vyhledaných slov: 54
- počet vyřazených slov: 52
- počet relevantních hesel: 2

1. сирота
2. юнота

1.9. -tai

- vyhledávaná forma: *ТАИ
- počet vyhledaných slov: 10
- počet vyřazených slov: 4
- počet relevantních hesel: 6

1. ИСХОДАТАИ
2. ПОВОДАТАИ
3. ПОЗОРАТАИ
4. РАТАИ
5. СЪХОДАТАИ
6. ХОДАТАИ

2. Feminina

2.1. -ostъ

- vyhledávaná forma: *ostъ
- počet vyhledaných slov: 82
- počet vyřazených slov: 3
- počet relevantních hesel: 79

1. БЛАГОСТЬ	31. МАКЪКОСТЬ
2. БЛѢДОСТЬ	32. МѢДРОСТЬ
3. БОДРОСТЬ	33. НАГОСТЬ
4. БЪДРОСТЬ	34. НЕПРИНАЗНИНОСТЬ
5. БЪСТРОСТЬ	35. НЕСЪИГОСТЬ
6. БѢЛОСТЬ	36. НЕТИХОСТЬ
7. ВИДОСТЬ	37. НѢМОСТЬ
8. ГЛАДОСТЬ	38. ОСТРОСТЬ
9. ГЛОУБОСТЬ	39. ПАКОСТЬ
10. ГЛОУПОСТЬ	40. ПЛЪНОСТЬ
11. ГРЪДОСТЬ	41. ПРАВОСТЬ
12. ДОВОРОСТЬ	42. ПРИСНОСТЬ
13. ДРЪЗОСТЬ	43. ПРОСТОСТЬ
14. ЖАЛОСТЬ	44. ПРѢМѢДРОСТЬ
15. ЖЕСТОСТЬ	45. ПРѢПРОСТЬ
16. ИНОКОСТЬ	46. РАДОСТЬ
17. КРАТОСТЬ	47. РЪВНОСТЬ
18. КРИВОСТЬ	48. *РѢДЪКОСТЬ
19. КРОТОСТЬ	49. СВѢТЪЛОСТЬ
20. КРѢПОСТЬ	50. СВАТОСТЬ
21. ЛАКОМОСТЬ	51. СИЛОСТЬ
22. ЛАКОСТЬ	52. СИЛЬНОСТЬ
23. ЛѢНОСТЬ	53. СКВРЪНОСТЬ
24. ЛѢПОСТЬ	54. СКОРОСТЬ
25. ЛЮТОСТЬ	55. СКЖДОСТЬ
26. МИЛОСТЬ	56. СКЖПОСТЬ
27. МРЪЗОСТЬ	57. СЛАБОСТЬ
28. МРЪТВОСТЬ	58. СЛАДОСТЬ
29. МЪДЛОСТЬ	59. СТАРОСТЬ
30. МАКОСТЬ	60. СТЪДОСТЬ

61. соухость
62. сѣптость
63. тврѣдость
64. теплость
65. тихость
66. тоность
67. тѣньность
68. тѣньность
69. тѣньность
70. тагость

71. хитрость
72. храбрость
73. хощасть
74. хитрость
75. щедрость
76. цѣломѣдрость
77. чистость
78. юность
79. жарость

2.1.1. -jestь (varianta k suffixu -ostь)

- vyhledávaná forma: *jestь
- počet vyhledaných slov: 3
- počet vyřazených slov: 0
- počet relevantních hesel: 3

1. воукѣсть
2. горѣсть
3. довлѣсть

2.2. -ьба

- vyhledávaná forma: *ьба
- počet vyhledaných slov: 24
- počet vyřazených slov: 0
- počet relevantních hesel: 24

1. ДЛЪЧЬБА	13. СВАТЬБА
2. ВЛЪШЬБА	14. СВАТИТЬБА
3. ВРАЧЬБА	15. СВАТЬБА
4. ДРОУЖЬБА	16. СЛОУЖЬБА
5. ЖЛАДЬБА	17. СЛОУТЬБА
6. ИЦЬЛЪБА	18. СТРАДЬБА
7. ЛЪЧЬБА	19. СТРАЖЬБА
8. МОЛЪБА	20. СЪДРОУЖЬБА
9. МЖДЬБА, МОУДЬБА	21. СЖДЬБА
10. ПРОСЬБА	22. ТАДЬБА
11. ПРЪТЬБА	23. ТАТЬБА
12. СВАДЬБА	24. ЦЬЛЪБА

2.2.1. -оба

- vyhledávaná forma: *оба
- počet vyhledaných slov: 11
- počet vyřazených slov: 1
- počet relevantních hesel: 10

1. ВЕЛЕЗЪЛОБА	6. НЕЗЪЛОБА
2. ВЪОУТРОБА	7. ПОДОБА
3. СЛОБА	8. РЖТРОБА
4. ЗЪЛОБА	9. ХОУДОБА
5. МЪДЛОБА	10. ЖТРОБА

2.3. -ica

- vyhledávaná forma: *ица
- počet vyhledaných slov: 226
- počet vyřazených slov: 17
- počet relevantních hesel: 209

1. агница	32. доброоучителъница
2. багърѣница	33. доилица
3. вециница	34. доильница
4. вециньница	35. доинница
5. блждъница	36. домаѣдница
6. богородица	37. домодръжица
7. боукъвица	38. доушегоувица
8. вечеръница	39. дъцица
9. виналица	40. дъница
10. владъѣница	41. дъньница
11. власѣница	42. дѣвица
12. водица	43. дѣльница
13. вратарица	44. дѣсница
14. врѣбъница	45. житъница
15. възглавьница	46. жлѣтѣница
16. възходъница	47. зѣница
17. възторица	48. застѣпъница
18. въдовица	49. златица
19. вѣщъница	50. зълодѣница
20. горъница	51. зѣница
21. гостиница	52. исповѣдъница
22. гостиньница	53. кадильница
23. граница	54. калоугѣрица
24. грѣлица	55. кандилица, кандильница
25. грѣшьница	56. капицьница
26. гжѣница	57. кашица
27. двьръница	58. ковълица
28. десница	59. кожица
29. десьница	60. колесьница
30. динѣница	61. кошъница
31. добропомощъница	62. кравица

63. криница	103. отроковица
64. кроупица	104. павечеръница
65. кръвотоуца	105. палица
66. крътъмица, крътъмьница	106. паница
67. коумиръница	107. паничица
68. ладница	108. пещъница
69. лалочъница	109. пица
70. ластовица	110. плацаница
71. лисица	111. пленица
72. ложница	112. плѣвъница
73. лѣгальница	113. плѣньница
74. лѣствица	114. павечеръница, павечеръница
75. люבודѣца	115. подъница
76. лжчица	116. помощница
77. манътица	117. понѣвица
78. маслиница	118. поржъница
79. маслица	119. постъница
80. масльница	120. потворизбавъница
81. матица	121. приснодѣвица
82. молитвъница	122. присносъврѣстница
83. моушица	123. причастъница
84. мѣшица	124. проповѣдъница
85. мѣтъница	125. пророчица
86. мѣшица	126. прѣвомжъченица
87. мѣздъница	127. прѣгрѣшьница
88. мѣньшица	128. прѣгждъница
89. мѣдъница	129. прѣлюבודѣца
90. мѣдѣница	130. прѣходъница
91. мжжатица	131. птица
92. мжжелюбица	132. поуцѣница
93. мжченица	133. пшеница
94. мвроносица	134. пѣтица
95. навадъница	135. пѣтица
96. намѣстъница	136. пшеница
97. наѣмьница	137. патъдесатъница
98. обноцъница	138. патъница
99. обръжъница	139. раземьница
100. овѣцъница	140. разоумъница
101. одръжъница	141. разьмьница
102. осьлица	142. рачица

143.	ризьница	177.	трасавица
144.	родилъница	178.	тъмьница
145.	родителъница	179.	тѹмъпаньница
146.	рожданица	180.	тѹпаньница
147.	рѹвица	181.	оѹвица
148.	рѹсвица	182.	оѹница
149.	рѹсица	183.	оѹлица
150.	рѹчица	184.	оѹмъивальница
151.	сводъница	185.	оѹница
152.	свѣтильница	186.	оѹтръница
153.	седмерица	187.	оѹченица
154.	седмица	188.	хладодавица
155.	секърица	189.	ходатаица
156.	сестреница	190.	хранильница
157.	сестрѹница	191.	хъзьница
158.	силица	192.	хъщъница
159.	скриница	193.	цоѹждекръмьница
160.	слоужителъница	194.	цркъзвица
161.	смокъвьница, смокосьница	195.	цѣвьница
162.	срачица	196.	цѣсарица, царица
163.	старица	197.	четверица, четворица
164.	стыкъльница, стыкъльница	198.	чрѹвляеница
165.	съвадьница	199.	чрѹноризица
166.	съведеница, съведъница	200.	чрѹтожьница
167.	съводъница	201.	чадолѹбица
168.	съврѹстъница	202.	шоуица
169.	съвѣдьница	203.	юница
170.	съвѣстьница	204.	натъхоульница
171.	сѣкърица	205.	наѹаница
172.	сѣньница	206.	ждица
173.	телица	207.	жсобица
174.	троица	208.	жсѣница
175.	трѹпоутица	209.	дѹмиганьница, дѹмиганьница
176.	трѹвъьница		

2.4. -yn'í

- vyhledávaná forma: *zyn'í
- počet vyhledaných slov: 40
- počet vyřazených slov: 1
- počet relevantních hesel: 39

1. аравлѣанъини	21. приазиныни
2. благостынини	22. простиныни
3. благъини	23. прѣгынини
4. богъини	24. прѣпростиныни
5. господъини	25. поустиныни
6. гръдъини	26. рабыни
7. гжстынини	27. римлѣанъини
8. евръбинъини, евръбѣанъини	28. самарѣбнъини, самарѣанъини
9. егѣпѣтъбнъини	29. самарѣбнъини, самарѣанъини
10. елинъини	30. самарѣбѣаннинъ, самарѣбѣанъини
11. иудѣбѣанъини, иудѣанъини	31. свѣтъини
12. крѣстинѣанъини	32. солоунианъини
13. льгыни	33. соманитъбнъини, соумантъбнъини
14. лютъини	34. соуманатъбнъини, соуманзтъбнъини
15. милостъини	35. сврофоникиссанъини, сврофоникиссанъини
16. моавитъбнъини, моавитъини	36. твръдъини
17. монстръини	37. ханаанъини
18. перѣбнъини	38. ѣдѣгъадъини
19. поганъини	39. ѣдѣгъадъини
20. правъини	

2.5. -ota

- vyhledávaná forma: *ота
- počet vyhledaných slov: 54
- počet vyřazených slov: 6
- počet relevantních hesel: 48

1. БЛИЗОТА	25. ПРАВОТА
2. БЪИСТРОТА	26. ПРОСТОТА
3. ВЕЛЕПОТА	27. ПОУСТОТА
4. ВЕЛИКОТА	28. РАБОТА
5. ВЕЛЪЛЪПОТА	29. РЪСНОТА
6. ВЕЛЪПОТА	30. РЖГОТА
7. ВЪЛЪПОТА	31. СВЪТЬЛОТА
8. ВЪКОТА	32. СИРОТА
9. ВЪЛЪПОТА	33. СКОДОТА
10. ГРАМОТА	34. СКОРОТА
11. ДЛЪГОТА	35. СЪЖДОТА
12. ДОБРОТА	36. СЛЪПОТА
13. ЖЕСТОТА	37. СРАМОТА
14. ИСТОТА	38. СОУХОТА
15. КРАСОТА	39. СЪБОТА, СОБОТА
16. КРИВОТА	40. ТЕПЛОТА, ТОПЛОТА
17. ЛАКОТА	41. ТИХОТА
18. ЛЪГОТА	42. ТАГОТА
19. ЛЪПОТА	43. ХРОМОТА
20. ЛЪПОТА	44. ХОУХОТА
21. МАКОТА	45. ЦЕДРОТА
22. НАГОТА	46. ЧИСТОТА
23. НЕЧИСТОТА	47. ШИРОТА
24. ОСТРОТА	48. ЪДРОТА

2.5.1. -jeta

- vyhledávaná forma: *ѣта
- počet vyhledaných slov: 1
- počet vyřazených slov: 0
- počet relevantních hesel: 1

1. соуѣта

2.5.2. -eta

- vyhledávaná forma: *ѣта
- počet vyhledaných slov: 11
- počet vyřazených slov: 6
- počet relevantních hesel: 5

1. клеѣта
2. клеѣѣта
3. ниѣта
4. омеѣта
5. тѣѣта

2.6. -izna

- vyhledávaná forma: *изна

- počet vyhledaných slov: 4

- počet vyřazených slov: 0

- počet relevantních hesel: 4

1. ГЛАВИЗНА

2. ТРИЗНА

3. ОУДОБИЗНА

4. ОУКОРИЗНА

3. Neutra

3.1. -ije

- vyhledávaná forma: *иѣ
- počet vyhledaných slov: 1795
- počet vyřazených slov: 25
- počet relevantních hesel: 1770

1. авлѣннѣ, гавлѣннѣ	30. бесрамнѣ
2. агавнѣ	31. бессьннѣ
3. агодичнѣ	32. вестрастинѣ
4. алканнѣ	33. вестрашннѣ
5. алъканнѣ, алканнѣ	34. вестоуднѣ
6. анатолиѣ	35. вестълѣннѣ
7. балованнѣ	36. бесъмрътнѣ
8. баѣннѣ	37. бесъннѣ
9. безаконеннѣ	38. бесѣдованнѣ
10. безаконнѣ	39. вециннѣ
11. безаконннѣ	40. вецьстнѣ
12. безаконьннѣ	41. вецаднѣ
13. безбожнѣ	42. висьринѣ
14. безбогъзннѣ	43. виченнѣ
15. безвратченнѣ	44. благоволеннѣ
16. безводнѣ	45. благовѣринѣ
17. безвратченнѣ	46. благовѣстованнѣ
18. безвѣринѣ	47. благовѣщеннѣ
19. безгоднѣ	48. благоговѣннѣ
20. безденнѣ	49. благодарнѣ
21. бездъжднѣ	50. благодареннѣ
22. бездъзннѣ	51. благодоушнѣ
23. безистълѣннѣ	52. благодѣтаннѣ
24. безмълвнѣ	53. благожитнѣ
25. безоумнѣ	54. благоизволеннѣ
26. безълобнѣ	55. благоиспытаннѣ
27. бескваснѣ	56. благолѣпнѣ
28. бесловеснѣ	57. благообращеннѣ
29. бесправднѣ	58. благорствореннѣ

59. БЛАГОРОДИЕ
60. БЛАГОСЛОВЕНИЕ
61. БЛАГОСЛОВЕСТВИЕ
62. БЛАГОСЛОВЕСТВИЕ
63. БЛАГОСЛОВЕСЬСТВЕНИЕ
64. БЛАГОСЛОВЕЦІВЛЕНІЕ
65. БЛАГОСЛОВЕЦЕНІЕ
66. БЛАГОСЛОВЕШЕНІЕ
67. БЛАГОСЛОВЛЕНІЕ, БЛАГОСЛОВЕНІЕ
68. БЛАГОСРЪДИЕ
69. БЛАГОСТОЯНИЕ
70. БЛАГОСТРОЕНІЕ
71. БЛАГОТВОРЕНІЕ
72. БЛАГОУПЪЗВАНІЕ
73. БЛАГОУЧИЕНІЕ
74. БЛАГОУСТЬІЕ
75. БЛАГОЖТРОБИЕ
76. БЛАГОЖХАНІЕ
77. БЛАЖЕНІЕ
78. БЛИСКАНИЕ
79. БЛИСТАНІЕ
80. БЛИЦАНИЕ
81. БЛЪЦАНИЕ
82. БЛЪДЪНИЕ
83. БЛЮДЕНИЕ
84. БЛАДЕНИЕ
85. БЛЖДОЛЮБИЕ
86. БЛЖЖДЕНИЕ
87. БОГОАВЛЕНІЕ, БОГОІАВЛЕНІЕ
88. БОГОБОРИЕ
89. БОГОБОРЕНІЕ
90. БОГОДАРЕНІЕ
91. БОГОЛЮБИЕ
92. БОГОМЖДРИЕ
93. БОГОПОЗНАНИЕ
94. БОГОРАЗУМИЕ
95. БОГОСЛОВІЕ
96. БОГОСЛОВЛЕНІЕ
97. БОГОУГОДИЕ
98. БОГОУСТЬІЕ
99. БОГОІАВЛЕНІЕ
100. БОЛЪДОВАНИЕ
101. БОЛЪЗНОВАНИЕ
102. БОЛЪНИЕ
103. БОРЕНИЕ
104. БОГАНІЕ
105. БРАНИЕ
106. БРАТИЕ
107. БРАТОЛЮБИЕ
108. БРАТОСЪМЪБИЕ
109. БРАТОСЪТВОРЕНІЕ
110. БРАТРОЛЮБИЕ, БРАТОЛЮБИЕ
111. БРАТРОТВОРЕНІЕ
112. БРОЦЕНІЕ
113. БРЪСЕЛИЕ
114. БРЪНИЕ
115. БРЪЖЕНИЕ
116. БРАЦАНИЕ
117. БОУЕСЛОВЕСІЕ
118. БЪДЪНИЕ
119. БЪРАНИЕ
120. БЪЛИЕ
121. БЪГИЕ
122. БЪДЪНИЕ
123. БЪРАНИЕ
124. БЪЯНИЕ
125. БЪЖАНИЕ
126. БЪСОВАНИЕ
127. БЪШЕНИЕ
128. ВАЖДЕНИЕ
129. ВАРОВАНИЕ
130. ВАГАНІЕ
131. ВЕЛИКОЛЪПОТІЕ
132. ВЕЛИЧАНІЕ
133. ВЕЛИЧИЕ
134. ВЕЛЬДАРОВАНИЕ
135. ВЕЛЬЛЪПИЕ
136. ВЕЛЬРЪЧИЕ, ВЕЛЕРЪЧИЕ
137. ВЕЛЬСЛОУЖЕНИЕ
138. ВЕНЕФІСИЕ

139.	весе́лие	179.	вѣзвѣ́щание
140.	вещи́ние	180.	вѣзгла́вие
141.	вече́рание	181.	вѣзгла́шение
142.	ви́дѣние	182.	вѣзгла́дание
143.	виногра́дие	183.	вѣзгнѣ́шение
144.	винопи́тие	184.	вѣзгра́ждение
145.	вита́ние	185.	вѣзгрудѣ́ние
146.	вита́ние	186.	вѣзда́ние
147.	вѣзвѣ́щение	187.	вѣзда́вание
148.	вѣзхво́вание	188.	вѣздвѣ́жение
149.	вѣзхво́любие	189.	вѣзди́жение
150.	во́леслоу́жение	190.	вѣздрѣ́стение
151.	во́нание	191.	вѣздрѣ́щение
152.	вра́жение	192.	вѣздрѣ́вание
153.	вра́чевание	193.	вѣздрѣ́жание
154.	връ́бие	194.	вѣздоу́хание
155.	връ́жение	195.	вѣздѣ́хновение
156.	връ́ждение	196.	вѣздѣ́шение
157.	вѣзвѣ́щание	197.	вѣздѣ́хание
158.	вѣвѣ́дение	198.	вѣзда́ние
159.	вѣво́ждение	199.	вѣзима́ние
160.	вѣгра́дание	200.	вѣзиска́ние
161.	вѣгла́шение	201.	вѣзлага́ние
162.	вѣдоу́новение	202.	вѣзли́вание
163.	вѣдѣ́хновение	203.	вѣзложе́ние
164.	вѣжа́гание	204.	вѣзлѣ́гание
165.	вѣжде́лание	205.	вѣзлю́бление
166.	вѣжде́лѣние	206.	вѣзъмь́дие
167.	вѣжь́жение	207.	вѣзмѣ́щение
168.	вѣзвѣ́ждение	208.	вѣзнена́видѣние
169.	вѣзко́ние	209.	вѣзнесе́ние
170.	вѣзбоу́ждение	210.	вѣзниксо́вание
171.	вѣзбоу́гание	211.	вѣзно́шение
172.	вѣзбѣ́раніе	212.	вѣзѣ́вание
173.	вѣзвѣ́шение	213.	вѣзѣ́вание
174.	вѣзвѣ́рание	214.	вѣзѣ́рѣние
175.	вѣзвѣ́тие	215.	вѣзѣ́тие
176.	вѣзвѣ́ращение	216.	вѣзкоу́шание
177.	вѣзвѣ́шение	217.	вѣзкоу́шение
178.	вѣзвѣ́щение	218.	вѣзложе́ние

219.	ВЪЛЪЗЕНИЕ	259.	ВЪСХОТЪВНИЕ
220.	ВЪМЪШЕНИЕ	260.	ВЪСХЪЩЕНИЕ
221.	ВЪНЕСЕНИЕ	261.	ВЪСШЪСТИЕ
222.	ВЪНИТИЕ	262.	ВЪСЪИНОВАНИЕ
223.	ВЪПАДЕНИЕ	263.	ВЪСЪИНИЕ
224.	ВЪПЪЦЕНИЕ	264.	ВЪТЪЧЕНИЕ
225.	ВЪПЪЧЕНИЕ	265.	ВЪТЪШЕНИЕ
226.	ВЪПОМЪШАНИЕ	266.	ВЪХОЖДЕНИЕ
227.	ВЪПРАШАНИЕ	267.	ВЪЧЛОВЪЧЕНИЕ
228.	ВЪПРОШЕНИЕ	268.	ВЪШЕНИЕ
229.	ВЪПРЪВЪЗЛЪГАНІЕ	269.	ВЪРЪВНИЕ
230.	ВЪПРЪЩЕНИЕ	270.	ВЪСЕНЦЪЛІЕНІЕ
231.	ВЪРЪЖДЕНИЕ	271.	ВЪСЕПЛОДИЕ
232.	ВЪСЕЛЕНИЕ	272.	ВЪСЕПЪЛЪДИЕ
233.	ВЪСКЛИСНОВЕНИЕ	273.	ВЪСЕЪЖЕЖЕНИЕ
234.	ВЪСКЛИЦАНИЕ	274.	ВЪСЕТЪЛЪВНИЕ
235.	ВЪСКЛОНЕНИЕ	275.	ВЪСЕЦЪЛІЕНІЕ, ВЪСЕНЦЪЛІЕНІЕ
236.	ВЪСКОНЪЧАНІЕ	276.	ВЪСЪЖЕЖЕНИЕ
237.	ВЪСКРИЛИЕ	277.	ВЪДАНИЕ
238.	ВЪСКРЪСЕНИЕ	278.	ВЪДЪВНИЕ
239.	ВЪСКРЪСНОВЕНИЕ	279.	ВЪВІЕ
240.	ВЪСКРЪШЕНИЕ	280.	ВЪРОВАНИЕ
241.	ВЪСПИТАНИЕ	281.	ВЪТВІЕ
242.	ВЪСПЛАЩЕНИЕ	282.	ВЪЦАНИЕ
243.	ВЪСПОМИНАНИЕ	283.	ВЪІАНИЕ
244.	ВЪСПОМОАВНЕНИЕ	284.	ГАЖДАНІЕ
245.	ВЪСПОПЪЗЕНИЕ	285.	ГАЖДЕНИЕ
246.	ВЪСПОПЪЗНОВЕНИЕ	286.	ГАНАНІЕ
247.	ВЪСПРІЪТІЕ	287.	ГЛАВІЕ
248.	ВЪСПРЪЩЕНИЕ	288.	ГЛАГОЛАНІЕ
249.	ВЪСПРАНОВЕНИЕ	289.	ГЛОУМЛІЕНІЕ
250.	ВЪСПЪТІЕ	290.	ГНИТИЕ
251.	ВЪСТАВЛІЕНІЕ	291.	ГНЪВАНІЕ
252.	ВЪСТАНИЕ	292.	ГОВЪСІЕ
253.	ВЪСТАГАНІЕ	293.	ГОВОРЕНІЕ
254.	ВЪСТРЪЖЕНИЕ	294.	ГОВЪВНИЕ
255.	ВЪСТРЪМЛІЕНІЕ	295.	ГОНЕЗНЪТІЕ
256.	ВЪСТАСАНИЕ	296.	ГОНЕНІЕ
257.	ВЪСХЛАЩЕНИЕ	297.	ГОРЪВНИЕ
258.	ВЪСХОЖДЕНИЕ	298.	ГОСТОЛЮВІЕ

299.	гравлєніє	339.	дъводоушїє
300.	гребєніє	340.	дъхновєніє
301.	гроздїє	341.	дъханїє
302.	грозновїє, грезновїє	342.	дъранїє
303.	гръждєніє	343.	дѣиствїє
304.	гръзанїє	344.	дѣланїє
305.	гръзєніє	345.	дѣлєніє
306.	грѣхопаданїє	346.	дѣнїє
307.	грѣхопадєніє	347.	дѣтооублєніє
308.	грѣхъпаданїє	348.	дѣтооубїєствїє
309.	грѣхъпаданїє	349.	дѣтооубїєствїє
310.	гждєніє	350.	дѣданїє
311.	гжнанїє	351.	дѣбїє
312.	данїє	352.	евангѣліє
313.	дарованїє	353.	єцѣдїє
314.	дананїє	354.	желанїє
315.	двїганїє	355.	желѣнїє
316.	двїгновєніє	356.	жестосръдїє
317.	двїжанїє	357.	жесточанїє
318.	двїженїє	358.	жесточѣнїє
319.	длъгослоужїє	359.	жїтїє
320.	длъготръпѣлїє	360.	жїтомѣрєніє
321.	длъготръпѣнїє	361.	жрътїє
322.	добрѡнїє	362.	жѣданїє
323.	добрѡговѣнїє	363.	жѣзлїє
324.	добрѡдѣанїє	364.	жаданїє
325.	добрѡродїє	365.	свѣздочѣтенїє
326.	добрѡславїє	366.	заблждєніє
327.	добрѡсътворєніє	367.	забѣвєніє
328.	добрѡчѣстїє	368.	забѣдѣнїє
329.	довѣлѣнїє	369.	забѣтїє
330.	докапелїє	370.	завїдѣнїє
331.	досаждєніє	371.	загонєніє
332.	достѡганїє	372.	задлъженїє
333.	дошьстїє	373.	зажѣженїє
334.	дръжанїє	374.	закланїє
335.	дръзновєніє	375.	заклепєніє
336.	дръзнжтїє	376.	заклїпанїє
337.	дръжчєніє	377.	заклатїє
338.	доуновєніє	378.	заколєніє

379.	ЗАКОНІЕ	419.	ЗЪЛОВЪРИЕ
380.	ЗАКОНОДАНИЕ	420.	ЗЪЛОДЪВАНІЕ
381.	ЗАКОНОПОЛОЖЕНИЕ	421.	ЗЪЛОПРАВИЕ
382.	ЗАКОНОПРЪВЪТЪПЛАНЕНИЕ	422.	ЗЪБАНИЕ
383.	ЗАКЪСНЪВНИЕ	423.	ЗЪДАНИЕ
384.	ЗАМЪДЛЕНИЕ	424.	ЗЪРЪВНИЕ
385.	ЗАМЪДЪВНИЕ, ЗАМОУДЪВНИЕ	425.	ИДОЛИЕ
386.	ЗАМЪЖДЕНИЕ, ЗАМОУЖДЕНИЕ	426.	ИДОЛОСЛОУЖЕНИЕ
387.	ЗАПАДАНИЕ	427.	ИЗБАВЛЕНИЕ
388.	ЗАПАДЕНИЕ	428.	ИЗБИРАНИЕ
389.	ЗАПЛЬВАНІЕ	429.	ИЗВЪИТИЕ
390.	ЗАПОВЪДАНИЕ	430.	ИЗВЪРАНИЕ
391.	ЗАПРЪЦЕНИЕ	431.	ИЗВЕДЕНИЕ
392.	ЗАПОУСТЪВНИЕ	432.	ИЗВИТИЕ
393.	ЗАСКОПИЕ	433.	ИЗВОЛЕНИЕ
394.	ЗАСТЪПАНІЕ	434.	ИЗВРАЩЕНИЕ
395.	ЗАСТЪПЛЕНИЕ	435.	ИЗВЪРЪЖЕНИЕ
396.	ЗАТВОРЕНИЕ	436.	ИЗВЪДАНИЕ
397.	ЗАТЪВЪРЪЖДЕНИЕ	437.	ИЗВЪЩАНІЕ
398.	ЗАТОЧЕНИЕ	438.	ИЗВЪЩЕНИЕ
399.	ЗАОУШАНИЕ	439.	ИЗГЛАВИЕ
400.	ЗАОУШЕНИЕ	440.	ИЗГРЪВІЕ
401.	ЗАЦАНИЕ	441.	ИЗГЪНАНИЕ
402.	ЗАЩИЩЕНИЕ	442.	ИЗДАНИЕ
403.	ЗАЧАТИЕ	443.	ИЗДРАВЕНИЕ, ИЗДРАВЪНИЕ
404.	ЗВОНЕНИЕ	444.	ИЗДРЕЧЕНИЕ
405.	ЗВЪЩЕНИЕ	445.	ИЗДРЪВАНІЕ, ИЗДРЪВЕНИЕ
406.	ЗДАНИЕ	446.	ИЗДРЪВЕНИЕ
407.	ЗДВИЖЕНИЕ	447.	ИЗДРЪШЕНИЕ
408.	ЗДРЪЖАНИЕ	448.	ИЗДРЪЧЕНИЕ
409.	ЗЕЛЕНОВАНИЕ	449.	ИЗДЪХАНИЕ
410.	ЗЕЛИЕ	450.	ИЗЛИТИЕ
411.	ЗЕМЛЕЛЪВГАНІЕ	451.	ИЗЛИГАНІЕ
412.	ЗЕМЛЕМЪВРЕНИЕ	452.	ИЗЛОЖЕНИЕ
413.	ЗИЗАНІЕ	453.	ИЗЛЪЗЕНИЕ
414.	ЗНАМЕНАНИЕ	454.	ИЗЛЪКОВАНИЕ
415.	ЗНАМЕНИЕ	455.	ИЗМЕТАНІЕ, ИЗМЪТАНИЕ
416.	ЗНАНИЕ	456.	ИЗМОУЖДЕНИЕ
417.	ЗЪВАНІЕ	457.	ИЗМЪЖДАНИЕ
418.	ЗЪЛОВІЕ	458.	ИЗМЪЖДЕНИЕ

459.	ИЗМѢНІЕ	499.	ИСХОЖДЕНИЕ
460.	ИЗМѢНЕНИЕ	500.	ИСХЪЩЕНИЕ
461.	ИЗМѢРЕНИЕ	501.	ИЩЕНИЕ
462.	ИЗМѢТАНИЕ	502.	ИЩЕНИЕ
463.	ИЗМѢЖДЕНИЕ	503.	ИЩЕНИЕ
464.	ИЗНОШЕНИЕ	504.	ИЩЕНИЕ
465.	ИЗНОУРЕНИЕ	505.	ИЩЕНИЕ
466.	ИЗОВРѢТЕНИЕ	506.	ИЩЕНИЕ
467.	ИЗЪДЕНИЕ	507.	КАЖДЕНИЕ
468.	ИМАНІЕ	508.	КАЗАНИЕ
469.	ИМЕНОВАНИЕ	509.	КАМЕНІЕ
470.	ИМѢНІЕ	510.	КАМЕНОВАНИЕ
471.	ИНИЕ	511.	КАСАНИЕ
472.	ИНОГЛАСІЕ	512.	КАРАНИЕ
473.	ИНОМЪШЛЕНИЕ	513.	КАРАНИЕ
474.	ИНОСЪГЛАСІЕ	514.	КЛИКНОВЕНИЕ
475.	ИНЪНОТЪРЪЗВЕНИЕ	515.	КЛИЦАНИЕ
476.	ИСКАЗАНИЕ	516.	КОВАНИЕ
477.	ИСКАНИЕ	517.	КОЗЪЛОГЛАСОВАНИЕ, КОЗЪЛОГРАНИЕ
478.	ИСКОНЪДАНІЕ	518.	КОКОТОГЛАШЕНИЕ
479.	ИСКОПАНИЕ	519.	КОЛЕНИЕ
480.	ИСКОУШЕНИЕ	520.	КОЛИЕ
481.	ИСПИТИЕ	521.	КОЛЛИРИЕ
482.	ИСПЪНЕНИЕ	522.	КОЛОУРИЕ
483.	ИСПОВѢДАНІЕ	523.	КОЛѢБАНІЕ
484.	ИСПРАВЛЕНИЕ	524.	КОМЪКАНИЕ
485.	ИСПРОВРАЩЕНИЕ	525.	КОНЪДАНІЕ
486.	ИСПРОШЕНИЕ	526.	КОПАНИЕ
487.	ИСПОУЩЕНИЕ	527.	КОПИЕ
488.	ИСПЪТАНИЕ	528.	КОСНОВЕНИЕ
489.	ИСПЪРАНИЕ	529.	КРАДЕНИЕ
490.	ИСПЪРѢНІЕ	530.	КРАЕОВРЪЗАНІЕ
491.	ИСТОЩЕНИЕ	531.	КРОМѢВЪЗІТИЕ
492.	ИСТРЪГАНІЕ	532.	КРОПЛЕНИЕ
493.	ИСТРѢВЛЕНИЕ	533.	КРОТЪКОПРИЯТИЕ
494.	ИСТЪЦАНИЕ	534.	КРОЕНИЕ
495.	ИСТЪЛѢНІЕ	535.	КРЪВОТОЧЕНИЕ
496.	ИСТЪЛЕНИЕ	536.	КРЪВОУДАНИЕ
497.	ИСТАЖАНИЕ	537.	КРЪМЛЕНИЕ
498.	ИСТАНАНИЕ		

538.	кръщение	578.	любодѣяние
539.	кръжиліе	579.	любослъшание
540.	коумирослужение	580.	любостранъние
541.	коупование	581.	лютосръдіе
542.	коупьносѣцїе	582.	лжесвѣствие
543.	коуроглашение	583.	лжѣіе
544.	коурѣіе	584.	малословіе
545.	кънїжїе	585.	малосѣпанїе
546.	кънаженїе	586.	манасїе
547.	кънажїе	587.	манїе
548.	къснѣнїе	588.	мановенїе
549.	къселїчїе	589.	мардоурїе
550.	къ҃енїе	590.	маслїнїе
551.	кжпїнїе	591.	*маганїе
552.	лакомие	592.	междоумѣрїе
553.	ласкание	593.	междоурамїе
554.	лаганїе	594.	метанїе
555.	лизанїе	595.	милованїе
556.	лїствїе	596.	милосръдіе
557.	лїхованїе	597.	мїмохожденїе
558.	лїходѣяніе	598.	млзвлїенїе
559.	лїхоиманїе	599.	млз҃анїе
560.	лїхоимїе	600.	мл҃чїе
561.	лїхоимѣнїе	601.	мр҃҃енїе
562.	лїхопїтїе	602.	мзногобрачїе
563.	лїхогаденїе	603.	мзногоглаголанїе
564.	лїцїкосновенїе	604.	мзногоразлїчїе
565.	лїцемѣрїе	605.	мзсленїе
566.	лїшенїе	606.	мзгоиманїе
567.	лїганїе	607.	мзшлїенїе
568.	лѡвзанїе, лѡвзание	608.	мгновенїе
569.	лѡвлїенїе	609.	мѣдлѣнїе
570.	лѡзїе	610.	мздѡвзданїе
571.	лѣжеоклѡветанїе	611.	мѣнѣнїе
572.	лѣжесзвѣдѣнїе	612.	мѣценїе
573.	лѣцанїе	613.	мѣ҃танїе
574.	лѣценїе	614.	мѣнїе
575.	лѣплїенїе	615.	мѣнїенїе
576.	лѣтанїе	616.	мѣрїенїе
577.	лѡвлїенїе	617.	мѣшенїе

618.	МАКСЪКОЛЪГАНІЕ	658.	НАСИЛИЕ
619.	МАСОАДЕНІЕ	659.	НАСИЛОВАНІЕ
620.	МЪДРОВАНІЕ	660.	НАСЛАЖДАНІЕ
621.	МЪДРОСТИЕ	661.	НАСЛАЖДЕНІЕ
622.	МЪДРЪСТВОВАНІЕ	662.	НАСЛЪДИЕ
623.	МЪЖДЕНІЕ, МОУЖДЕНІЕ	663.	НАСЛЪДОВАНІЕ
624.	МЖУЧЕНІЕ	664.	НАСЛЪЖДЕНІЕ
625.	НАВОДЕНІЕ	665.	НАСТАВЛЕНІЕ
626.	НАВАЖДЕНІЕ	666.	НАСТОЯНІЕ
627.	НАВЕЧЕРІЕ	667.	НАСЪЩАНІЕ
628.	НАВОДИЕ	668.	НАСЪЩЕНІЕ
629.	НАВОДЪНІЕНІЕ	669.	НАОУЩЕНІЕ
630.	НАВЪЗУЧЕНІЕ	670.	НАОУЧЕНІЕ
631.	НАВЪЖДЕНІЕ	671.	НАЧИНАНІЕ
632.	НАДЪВАНІЕ	672.	НАЧРЪТАНІЕ
633.	НАЗНАМЕНАНІЕ	673.	НАЧАТИЕ
634.	НАЗЪДАНІЕ	674.	НЕВРЪЖЕНІЕ
635.	НАКАЗАНІЕ	675.	НЕВЪЗГІЕ
636.	НАЛИЧИЕ	676.	НЕВИДЪНІЕ
637.	НАЛОЖЕНІЕ	677.	НЕВРЪДОВАНІЕ
638.	НАМАНОВЕНІЕ	678.	НЕВЪДАНІЕ
639.	НАМЪРЕНІЕ	679.	НЕВЪДЪНІЕ
640.	НАМЪСТИЕ	680.	НЕВЪРІЕ
641.	НАПАДАНІЕ	681.	НЕВЪРОВАНИЕ
642.	НАПАДЕНІЕ	682.	НЕГЛАГОЛАНІЕ
643.	НАПАГАНІЕ	683.	НЕГОВОДАНІЕ
644.	НАПИСАНІЕ	684.	НЕДОВЪДЪНІЕ
645.	НАПИТЪНІЕ	685.	НЕДОСТОЯНІЕ
646.	НАПЛЪНЕНІЕ	686.	НЕДОУМЪНІЕ
647.	НАПОЮЕНІЕ	687.	НЕДЪВАНІЕ
648.	НАПРАВЛЕНІЕ	688.	НЕЗАВИДИЕ
649.	НАПРАСНІЕ	689.	НЕЗЪЛОБИЕ
650.	НАПЪСАНІЕ, НАПИСАНІЕ	690.	НЕИСКОУЩЕНІЕ
651.	НАРАЩЕНІЕ	691.	НЕИСТВОЛЕНІЕ
652.	НАРЕЧЕНІЕ	692.	НЕИСТЪЛЪНІЕ
653.	НАРИЦАНІЕ	693.	НЕКРАГОБРЪЗАНІЕ
654.	НАРЪКОВАНІЕ	694.	НЕМИЛОВАНІЕ
655.	НАРЪЧІЕ	695.	НЕМЪВЕНІЕ
656.	НАРЪГАНІЕ	696.	НЕНАВИДЪНІЕ
657.	НАСАЖДЕНІЕ	697.	НЕНАВИСТИЕ

698.	ненадѣвание	738.	неоумѣние
699.	ненаучаение	739.	неоуподарение
700.	необрѣзание	740.	неоустроение
701.	необрѣтение	741.	нецадѣние
702.	неокроение	742.	нечѣвание
703.	неоцѣщение	743.	нечловѣколюбие
704.	неплицевание	744.	нечѣстие
705.	неплодие	745.	недадение
706.	непогонение	746.	нивъчужение
707.	непогрѣшение	747.	низъхождение
708.	непокаяние	748.	ницѣлюбие
709.	непокорение	749.	новлѣние
710.	непомыѣние	750.	ношение
711.	непослушание	751.	нждострадание, ноудострадание
712.	непостигновение	752.	нждохъщѣние, ноудохъщѣние
713.	непоцадѣние	753.	нждение, ноуждение
714.	неправдосътворение	754.	обавлѣние
715.	непротивлѣние	755.	обаждение
716.	непрѣложение	756.	обавание
717.	непыцевание	757.	обилие
718.	нераждение	758.	обинование
719.	нераздѣление	759.	обинование
720.	неразоумие	760.	обитание
721.	неразоумѣние	761.	обитие
722.	нерачение	762.	обладание
723.	нерождение	763.	облажение
724.	нестроение	764.	облежение
725.	несъврѣшение	765.	облищание, облистание
726.	несъвѣщание	766.	обличение
727.	несъгрѣшение	767.	обличие
728.	несъмъшлѣние	768.	обнажение
729.	несъпасение	769.	обновлѣние
730.	несъстроение	770.	обонание
731.	несътворение	771.	обрадование
732.	несътргѣние	772.	образование
733.	несжмыѣние	773.	обращание
734.	нетргѣние	774.	обращение
735.	нетѣлѣние	775.	оброщение
736.	неудовие		
737.	неоудръжание		

776.	обръзание	816.	окопание
777.	обрътение	817.	окропление
778.	обръчение	818.	окроение
779.	обоушение	819.	окръвление
780.	объсръдование	820.	окръжение
781.	объхождение, объхождение	821.	окоушание
782.	объчение	822.	окоушение
783.	объщевание	823.	омъвление
784.	общение	824.	омъвание
785.	общие	825.	опасение
786.	объятие	826.	оплъчение
787.	объдание	827.	оплъчение
788.	объдение	828.	оправдание
789.	обътование	829.	опоустъбие
790.	объщание	830.	орание
791.	обязание	831.	оржие
792.	обатие	832.	оржие
793.	обачрение	833.	освъщание
794.	обощие	834.	освъщение
795.	огавие	835.	осващение
796.	огавыение	836.	оскъвление
797.	оглавление	837.	оскъвление
798.	оглаголание	838.	оскъдание
799.	оглашение	839.	ославление
800.	ограждение	840.	ослоушание
801.	оделбие	841.	осльпление
802.	одолбие	842.	ослъпление
803.	одръжание	843.	основание
804.	одбие	844.	осрамление
805.	одбие	845.	оставление
806.	ожесточение	846.	остатие
807.	оживление	847.	остоение
808.	озарение	848.	острие
809.	озимбие	849.	остръгание
810.	озълобение	850.	остъпанение
811.	озълобление	851.	остъпанение, отъстъпанение
812.	озъление	852.	осъпанение
813.	окаменение	853.	остъпанение
814.	окавание	854.	осаждение
815.	оклеветание	855.	осъждение

856.	отишение	896.	оцѣнение
857.	отлѣстѣние	897.	оцѣщение
858.	отравление, отровление	898.	очѣщение
859.	отречение	899.	очютиение
860.	отрочение	900.	падание
861.	отрѣшение	901.	падение
862.	отъваление	902.	пакъзѣзгитие
863.	отъвращение	903.	паление
864.	отъврѣжение	904.	памятиение
865.	отъвѣщание	905.	писание
866.	отъгънание	906.	пискание
867.	отъдание	907.	питие,
868.	отъдавание	908.	питѣние
869.	отъдѣшение	909.	пианение
870.	отъдѣхание	910.	плавание
871.	отъкрѣвление	911.	пладѣние
872.	отълагание	912.	плакание
873.	отъложение	913.	плетение
874.	отълажение	914.	плинновение
875.	отъметание	915.	плодоносие
876.	отъмьстие	916.	плодоношение
877.	отъмыщение	917.	плодоприношение
878.	отъмѣтание	918.	плодътворение
879.	отъпадение	919.	плоутиение
880.	отъплащение	920.	плъзние
881.	отъпоущение	921.	плѣвание
882.	отъречение	922.	плѣвнение
883.	отъриношение	923.	плѣновение
884.	отърищание	924.	плѣсание
885.	отърѣвание	925.	повѣждение
886.	отъстѣпление	926.	повелѣние
887.	отъсѣчение	927.	повиновение
888.	отъудание	928.	повиновение
889.	отъудание	929.	повѣдание
890.	отъшѣстие	930.	повѣстие
891.	отатиение	931.	поглаголение
892.	ооупъвание	932.	поглъщение
893.	охлаждение	933.	погревание
894.	охопленение	934.	погрѣвание
895.	оцоущение	935.	погрѣшение

936.	погрѣженіе	976.	позѣваніе
937.	погочѣненіе	977.	показаніе
938.	погъивеніе	978.	показаніе
939.	подавлѣненіе	979.	покланѣненіе
940.	подалиіе	980.	поклонѣненіе
941.	поданіе	981.	покорѣненіе
942.	подаіаніе	982.	покоужденіе
943.	подвигновеніе	983.	покоушѣненіе
944.	подвижаніе	984.	покъиваніе
945.	подвиженіе	985.	покъиновеніе
946.	подвисаніе	986.	полаганіе
947.	подобіе	987.	полиганіе
948.	подоблѣненіе	988.	положеніе
949.	подоліе	989.	полоудѣніе
950.	подражаніе, подрѣжаніе	990.	полоуноцїиіе
951.	подраженіе	991.	полоучѣненіе
952.	подрожїиіе	992.	полъспѣденіе
953.	подрѣжаніе	993.	польженіе
954.	подъгоріе	994.	полладованіе
955.	подъземіе	995.	помаваніе
956.	подъложеніе	996.	помазаніе
957.	подъножіе	997.	помаіаніе
958.	подъпадданіе	998.	помилованіе
959.	подъписаніе	999.	поминаніе
960.	подъпъсаніе	1000.	помованіе
961.	подъстриженіе	1001.	поможеніе
962.	подъстѣплѣненіе	1002.	поморіе
963.	подъточиліе	1003.	помрачѣненіе
964.	подъѣтїиіе	1004.	помрѣцданіе
965.	подѣліе	1005.	помъшлѣненіе
966.	пожагданіе	1006.	помънѣніе
967.	пожеженіе	1007.	помѣніе
968.	пожеланіе	1008.	помѣненіе
969.	пожирданіе	1009.	помановеніе
970.	пожрѣтвїиіе	1010.	поновлѣненіе
971.	пожрѣтїиіе	1011.	поношеніе
972.	пожьданіе	1012.	пооцрѣненіе
973.	пожьженіе	1013.	попеченіе
974.	позлацѣненіе	1014.	поплазненіе
975.	познаніе	1015.	поплазновеніе

1016.	поплъване	1056.	потъцание
1017.	попоуцение	1057.	потъчение
1018.	попърание	1058.	пооувръзение
1019.	попърбение	1059.	пооуцание
1020.	поражение	1060.	пооуцение
1021.	поречение	1061.	пооучание
1022.	порождение	1062.	пооучение
1023.	порочение	1063.	похваление
1024.	пороучение	1064.	похотбение
1025.	порадие	1065.	похоуление
1026.	поражение	1066.	похъщение
1027.	поржгание	1067.	пощение
1028.	поржчение	1068.	поцадбение
1029.	поржчение	1069.	почоуждение
1030.	поскръбение	1070.	почътение
1031.	послоужение	1071.	початие
1032.	послоухование	1072.	погадение
1033.	послоушание	1073.	погасание
1034.	послѣдование	1074.	правление
1035.	посовие	1075.	правовѣрие
1036.	поспѣшение	1076.	православие
1037.	посрамление	1077.	правословие
1038.	поставление	1078.	правостояние
1039.	постижение	1079.	правъдание
1040.	постояние	1080.	преторие, прѣторие
1041.	пострадание	1081.	привавление
1042.	пострашение	1082.	привлижание
1043.	пострижение	1083.	привлижение
1044.	пострѣковение	1084.	привѣгтие
1045.	посоуление	1085.	привѣгание
1046.	посъдание	1086.	приведение
1047.	посѣчение	1087.	привидѣние
1048.	посѣчение	1088.	привождение
1049.	посжждение	1089.	привъскоупление
1050.	потроуждение	1090.	привазание
1051.	потръпбение	1091.	пригвождение
1052.	потръвление	1092.	придвѣрие
1053.	потръбование	1093.	придружение
1054.	потрасение	1094.	прижитие
1055.	потрасновение	1095.	прижьжение

1096.	призъвание	1136.	причѣтение
1097.	призѣвание	1137.	причастие
1098.	призърѣние	1138.	причѣщание
1099.	примание	1139.	причѣщение
1100.	принскание	1140.	пришьестие
1101.	приключение	1141.	приѣтие
1102.	прикосновение	1142.	продвижение
1103.	прикръвление	1143.	прободение
1104.	прикоупление	1144.	пробъзгитие
1105.	прилежание	1145.	проедѣние
1106.	прилежение	1146.	проедѣчение
1107.	приложение	1147.	проеждение
1108.	прилѣпление	1148.	проевѣщание
1109.	прилюбление	1149.	проевѣщение
1110.	приморие	1150.	проглаголаніе
1111.	примрѣщание	1151.	прогнѣвание
1112.	примрѣшение	1152.	прогонение
1113.	примрѣшение	1153.	прогнание
1114.	примрѣшение	1154.	продание
1115.	принесение	1155.	продание
1116.	приничение	1156.	продлѣжение
1117.	принишение	1157.	прозърѣние
1118.	привражение	1158.	прозавение
1119.	приврѣтение	1159.	прокажение
1120.	привѣщение	1160.	проклатіе
1121.	припадание	1161.	пролитіе
1122.	приплождение	1162.	пролигание
1123.	пририщение	1163.	проложение
1124.	присвоение	1164.	промрѣшение
1125.	прискание	1165.	пропзѣрие
1126.	присностояние	1166.	проевражение
1127.	приставление	1167.	проевразование
1128.	пристание	1168.	прописание
1129.	пристѣпаніе	1169.	проповѣданіе
1130.	пристѣпление	1170.	проплатіе
1131.	пристѣщение	1171.	прорастение
1132.	присажение	1172.	прорасъмотрение
1133.	притѣкание	1173.	проречение
1134.	притѣжание	1174.	прорищание
1135.	прихождение	1175.	просвѣщение

1176.	проскоумисание	1216.	прѣдѣставление
1177.	прославление	1217.	прѣдѣстолие
1178.	прослоутие	1218.	прѣдѣстоіание
1179.	просмраждение	1219.	прѣдѣсѣдание
1180.	пространіе	1220.	прѣдѣтечение
1181.	прострътие	1221.	прѣдѣваніе
1182.	прострѣтіе	1222.	прѣждевидѣніе
1183.	простърение	1223.	прѣждевзлѣганіе
1184.	просѣдение	1224.	прѣждевѣдѣніе
1185.	протѣганіе	1225.	прѣждезѣваніе
1186.	противленіе	1226.	прѣждеосжжение
1187.	протлѣкованіе	1227.	прѣждесѣданіе
1188.	прооучаніе	1228.	прѣзърѣніе
1189.	прооученіе	1229.	прѣсканіе
1190.	прохлаждение	1230.	прѣсклоненіе
1191.	прохождение	1231.	прѣсколоженіе
1192.	прощеніе	1232.	прѣскословеніе
1193.	прочитаніе	1233.	прѣскословіе
1194.	прошение	1234.	прѣскращеніе
1195.	протѣшненіе	1235.	прѣблаганіе
1196.	прѣвовзлежаніе	1236.	прѣбложеніе
1197.	прѣвовзлеженіе	1237.	прѣбломленіе
1198.	прѣвовзлѣганіе	1238.	прѣблѣщеніе
1199.	прѣвзѣваніе	1239.	прѣблюбодѣваніе
1200.	прѣвзѣтіе	1240.	прѣбмаганіе
1201.	прѣвожденіе	1241.	прѣбмѣненіе
1202.	прѣвгражденіе	1242.	прѣбнемаганіе
1203.	прѣвгрѣшеніе	1243.	прѣбнесеніе
1204.	прѣданіе	1244.	прѣбношеніе
1205.	прѣдаганіе	1245.	прѣбображеніе
1206.	прѣдиканіе	1246.	прѣбобрѣтеніе
1207.	прѣдолѣніе	1247.	прѣбпинаніе
1208.	прѣдѣвидѣніе	1248.	прѣбпладѣніе
1209.	прѣдѣвратѣніе	1249.	прѣбподобіе
1210.	прѣдѣдворіе	1250.	прѣбполовленіе
1211.	прѣдѣдвѣріе	1251.	прѣбпоіасаніе
1212.	прѣдѣзѣваніе	1252.	прѣбпростіе
1213.	прѣдѣзложеніе	1253.	прѣбпърѣніе
1214.	прѣдѣзпѣсаніе	1254.	прѣбрѣсканіе
1215.	прѣдѣсловіе	1255.	прѣбселеніе

1256.	прѣслоушание	1296.	раждие, рождие
1257.	прѣспѣние	1297.	раж'деніе
1258.	прѣспѣваніе	1298.	разболѣніе
1259.	прѣставленіе	1299.	развареніе
1260.	прѣстаніе	1300.	развращеніе
1261.	прѣстигновеніе	1301.	разврѣзненіе
1262.	прѣстогадіе	1302.	разграбленіе
1263.	прѣстѣпленіе	1303.	разданіе
1264.	прѣстѣпоклатіе	1304.	раздвиженіе
1265.	прѣстѣданіе	1305.	раздираніе
1266.	прѣтеченіе	1306.	раздраженіе
1267.	прѣторіе	1307.	раздроушеніе
1268.	прѣтрѣпѣніе	1308.	раздрѣшеніе
1269.	прѣтѣкновеніе	1309.	раздѣраніе
1270.	прѣтѣченіе	1310.	раздѣліе
1271.	прѣтѣкданіе	1311.	раздѣленіе
1272.	прѣхожденіе	1312.	различеніе
1273.	прѣщеніе	1313.	различіе
1274.	прѣшествіе	1314.	разліаніе
1275.	прѣтїе	1315.	разлѣченіе
1276.	пценіе	1316.	размоужденіе, размѣженіе
1277.	пѣваніе	1317.	размѣсліе
1278.	пѣтаніе	1318.	размѣшліаніе
1279.	пѣраніе	1319.	размѣшеніе
1280.	пѣрѣніе	1320.	размѣженіе
1281.	пѣсаніе, писаніе	1321.	разореніе
1282.	пѣхновеніе	1322.	разоуміе
1283.	пѣцевданіе	1323.	разоумѣніе
1284.	пѣніе	1324.	расвареніе
1285.	пѣтїе	1325.	раскаганіе
1286.	патикостіе	1326.	раскропленіе
1287.	работаніе	1327.	распаданіе
1288.	равеніе	1328.	распаденіе
1289.	равьнаніе	1329.	распаленіе
1290.	равьніе, равеніе	1330.	распаченіе
1291.	равьненіе	1331.	распеченіе
1292.	радованіе	1332.	расплаченіе
1293.	раждеженіе, раждѣженіе	1333.	распѣрѣніе
1294.	раждисаніе	1334.	расплатіе
1295.	раждитіе		

1335.	распѣтїе	1375.	сверѣпѣнїе
1336.	расрѣдїе	1376.	свирепїнїе
1337.	растворѣнїе	1377.	свїстанїе
1338.	растрѣганїе	1378.	свобожденїе
1339.	растрѣсанїе	1379.	свѣтѣнїе
1340.	растѣлѣнїе	1380.	свѣщенїе
1341.	расоутїе	1381.	сващенїе
1342.	расхожденїе	1382.	сващєньнодѣїствїе
1343.	расхѣщенїе	1383.	селєнїе
1344.	расѣмотрѣнїе	1384.	сїтїе
1345.	расѣченїе	1385.	сїгннїе
1346.	расѣбанїе	1386.	сїкасанїе
1347.	расѣжденїе	1387.	сїкардїе
1348.	раценїе	1388.	сїсврѣзньполюбїе
1349.	рацитанїе	1389.	сїсврѣзньногаденїе
1350.	ревенїе	1390.	сїсврѣзненїе
1351.	режденїе	1391.	сїсотожїтїе
1352.	ременїе	1392.	сїсоченїе
1353.	реченїе	1393.	сїсрѣзѣнїе
1354.	рованїе	1394.	сїсрѣзѣтанїе
1355.	роенїе	1395.	сїсѣдѣнїе
1356.	рожденїе	1396.	славленїе
1357.	рождїе	1397.	славословесїе
1358.	рѣпѣтанїе	1398.	славословєствїе
1359.	рѣданїе	1399.	славословїе
1360.	рѣканїе, рїсанїе	1400.	славословленїе
1361.	рѣвнїе, рѣвенїе	1401.	словесїе
1362.	рѣвнованїе	1402.	словопѣрѣнїе
1363.	рѣвнєнїе	1403.	словословесїе, словословленїе
1364.	рѣвенїе	1404.	слоугованїе
1365.	рѣзанїе	1405.	слоуженїе
1366.	рѣпїе	1406.	слоутїе
1367.	рѣшенїе	1407.	слѣшанїе
1368.	рлждїе	1408.	слѣдованїе
1369.	рлганїе	1409.	смиганїе
1370.	рлженїе	1410.	смокѣзвїнїе
1371.	рлжкопѣсанїе, рлжкопїсанїе	1411.	смиѣзанїе
1372.	рлжкотворѣнїе	1412.	спѣнїе
1373.	сандалїе	1413.	спѣшенїе
1374.	сверѣпїе		

1414.	спѣвание	1454.	сѣвѣгитиѣ
1415.	срамословие	1455.	сѣвѣраніе
1416.	срѣвание	1456.	сѣвѣгитиѣ
1417.	срѣдовѣчїе	1457.	сѣвѣлачїе
1418.	срѣдокрѣстїе, срѣдохрѣстїе	1458.	сѣвѣлѣчїе
1419.	срѣдопостїе	1459.	сѣвѣрацїе
1420.	срѣдохрѣстїе	1460.	сѣвѣрѣстїе
1421.	срѣдоудворїе	1461.	сѣвѣрѣшїе
1422.	ставање	1462.	сѣвѣскоуплѣнїе
1423.	стажанїе	1463.	сѣвѣплѣчїе
1424.	станїе	1464.	сѣвѣпрашанїе
1425.	стеблїе	1465.	сѣвѣдѣнїе
1426.	стенанїе	1466.	сѣвѣствованїе
1427.	стенїе	1467.	сѣвѣствѣствованїе
1428.	стлѣпотворїе	1468.	сѣвѣщанїе
1429.	стоганїе	1469.	сѣвѣщїе
1430.	страданїе	1470.	сѣвѣзанїе
1431.	странолюбїе	1471.	сѣгласїе
1432.	страньнолюбїе, страннолюбїе	1472.	сѣгласїе
1433.	страньнопрїятїе	1473.	сѣгладанїе
1434.	страстотрѣпїе	1474.	сѣгнїтїе
1435.	страхованїе	1475.	сѣграмаждїе, сѣгромаждїе
1436.	строенїе	1476.	сѣгрѣшїе
1437.	стрѣпѣтанїе	1477.	сѣдравїе
1438.	стрѣмленїе	1478.	сѣдрѣужїе
1439.	стрѣканїе	1479.	сѣдрѣжанїе
1440.	стрѣленїе	1480.	сѣдѣханїе
1441.	стоудодѣнїе	1481.	сѣдѣланїе
1442.	стоудодѣванїе	1482.	сѣдѣанїе
1443.	стоудопрїобрѣтїе	1483.	сѣжежїе
1444.	стѣдѣнїе	1484.	сѣжитїе
1445.	стѣблїе	1485.	сѣсѣвѣзденїе
1446.	стѣпанїе	1486.	сѣсѣвѣзденїе
1447.	стѣхїе	1487.	сѣзїданїе
1448.	соуетїе	1488.	сѣзѣданїе
1449.	сѣвїранїе	1489.	сѣзѣданїе
1450.	сѣвѣлженїе	1490.	сѣказанїе
1451.	сѣвѣлженїе	1491.	сѣконѣчанїе
1452.	сѣвѣлженїе	1492.	сѣкроушїе
1453.	сѣвѣлженїе		

1493.	сзкръиваніе	1533.	сзтеченіе
1494.	сзкоупленіе	1534.	сзтръпѣніе
1495.	сзличеніе	1535.	сзтълѣніе
1496.	сзложеніе	1536.	сзтърненіе
1497.	сзломленіе	1537.	сзтажаніе
1498.	сзмирненіе	1538.	сзтасаніе
1499.	сзмотрненіе	1539.	сзтжжаніе
1500.	сзморъзненіе	1540.	сзтжженіе
1501.	сзмъшленіе	1541.	сзхожденіе
1502.	сзмьнѣніе	1542.	сзхраненіе
1503.	сзмѣніе	1543.	сзцѣненіе
1504.	сзмѣреніе	1544.	сзчетаніе
1505.	сзмѣреномъдростіе	1545.	сзчиненіе
1506.	сзмѣшеніе	1546.	сзшьстіе
1507.	сзматеніе	1547.	сзиноположеніе
1508.	сзмжцаніе	1548.	сзисканіе
1509.	сзмжценіе	1549.	сзребролюбіе
1510.	сзнавъдѣніе	1550.	сзребролюбленіе
1511.	сзнажденіе	1551.	сѣданіе
1512.	сзнисканіе	1552.	сѣденіе
1513.	сзнитіе	1553.	сѣдѣніе
1514.	сзніе	1554.	сѣніе
1515.	сзнѣденіе	1555.	сѣтіе
1516.	сзнатіе	1556.	сѣтованіе
1517.	сзпаденіе	1557.	сѣзаніе, сѣніе
1518.	сзпаніе	1558.	сжгласіе
1519.	сзпасеніе	1559.	сжженіе
1520.	сзписаніе	1560.	сжжитіе, сзжитіе
1521.	сзплесканіе	1561.	сжмьнѣніе, сзмьнѣніе
1522.	сзповѣданіе	1562.	сжпротивіе
1523.	сзподобленіе	1563.	сжпротивовѣтріе
1524.	сзпоуценіе	1564.	сжпржжне
1525.	сзразоумѣніе	1565.	сжцие
1526.	сзрѣзаніе	1566.	свкаминіе
1527.	сзрѣтаніе	1567.	таканіе
1528.	сзрѣтеніе	1568.	твореніе
1529.	сзставленіе	1569.	тврѣдостаніе
1530.	сзстарѣніе	1570.	тврѣдостоганіе
1531.	сзстоганіе	1571.	тепеніе
1532.	сзтвореніе	1572.	теченіе

1573.	ТИМЪНИЕ, ТЪМЪНИЕ	1613.	ОУБИИСТВО
1574.	ТИСИЕ	1614.	ОУБИТИЕ
1575.	ТЛЪКОВАНИЕ	1615.	ОУБИЕНИЕ
1576.	ТЛЪЦАНИЕ	1616.	ОУБОЖИЕ
1577.	ТЛЪНИЕ	1617.	ОУВЪЖАНИЕ
1578.	ТОЖДЕИМЕННИЕ	1618.	ОУВЪЖДЕНИЕ
1579.	ТОМЛЕНИЕ	1619.	ОУВЪДЪНИЕ
1580.	ТОПАНЬСИНЕ	1620.	ОУВЪЦАНИЕ
1581.	ТОЧЕНИЕ	1621.	ОУГАЖДАННИЕ
1582.	ТРЕВРЛЧИЕ	1622.	ОУГАШЕНИЕ
1583.	ТРЕПЕТАНИЕ	1623.	ОУГОДИЕ
1584.	ТРИВЛИЕ	1624.	ОУГОЖДЕНИЕ
1585.	ТРОУЖДАННИЕ	1625.	ОУГОТОВАНИЕ
1586.	ТРОУПНИЕ	1626.	ОУГРЪЗЕНИЕ, ОУГРЪЗНОВЕНИЕ
1587.	ТРЪСАНИЕ	1627.	ОУДАВЛЕНИЕ
1588.	ТРЪНИЕ	1628.	ОУДАРАНИЕ
1589.	ТРЪПЪНИЕ	1629.	ОУДАРАНИЕ
1590.	ТРЪСТИЕ	1630.	ОУДАРЕНИЕ
1591.	ТРЪТРАНИЕ	1631.	ОУДИВЛЕНИЕ
1592.	ТРЪВРАЧИЕ	1632.	ОУДЪЛЖЕНИЕ
1593.	ТРЪСТИЕ	1633.	ОУДОЛЪНИЕ
1594.	ТРЪВОВАНИЕ	1634.	ОУДОХЪЩЕНИЕ
1595.	ТРЪЗВЕНИЕ	1635.	ОУДРЪЖАНИЕ
1596.	ТРЪЗВЪНИЕ	1636.	ОУДРЪЖЕНИЕ
1597.	ТРЪВЛЕНИЕ	1637.	ОУДОУШЕНИЕ
1598.	ТОУЖДЕРОЖДЕНИЕ	1638.	ОУДЪЛЕНИЕ
1599.	ТОУМПАНИЕ	1639.	ОУЖАСЕНИЕ
1600.	ТЪКАНИЕ	1640.	ОУЖЕСТОЧЕНИЕ
1601.	ТЪЦАНИЕ	1641.	ОУИСТАВЛЕНИЕ
1602.	ТЪЦЕГЛАШЕНИЕ	1642.	ОУИЩЕНИЕ
1603.	ТЪЦЕСЛАВИЕ	1643.	ОУКАЗАНИЕ
1604.	ТЪЛЪНИЕ	1644.	ОУКОРЕНИЕ
1605.	ТЪМЪНИЕ	1645.	ОУКРАШЕНИЕ
1606.	ТЪЛОПЪСАНИЕ, ТЪЛОПИСАНИЕ	1646.	ОУКРЪПЛЕНИЕ
1607.	ТЪШЕНИЕ	1647.	ОУКОУЩЕНИЕ
1608.	ТАЖАНИЕ	1648.	ОУЛОВЛЕНИЕ
1609.	ТАЖЕНИЕ	1649.	ОУЛОУЧЕНИЕ
1610.	ТАЖЕНИЕ	1650.	ОУЛАЧЕНИЕ
1611.	ТВПАНЬСИНЕ	1651.	ОУМАЛЕНИЕ
1612.	ОУБИВАНИЕ	1652.	ОУМИЛЕНИЕ

1653.	оумлзчание	1692.	оусъзовение
1654.	оумоление	1693.	оусъпение
1655.	оумрзтвие	1694.	оусърѣтение
1656.	оумрзтие	1695.	оусъшение
1657.	оумрзцвляение, оумрзцвение	1696.	оусъинение
1658.	оумзвение	1697.	оусѣсновение
1659.	оумзожение	1698.	оусѣчение
1660.	оумзвание	1699.	оусжжение
1661.	оумзшление	1700.	оутврждение
1662.	оумѣние	1701.	оутрие, ютрие
1663.	оумжчение	1702.	оутѣшение
1664.	оунзие	1703.	оутагнование
1665.	оунзиение	1704.	оутажание
1666.	оупвание	1705.	оуоужение
1667.	оупитие	1706.	оуфание
1668.	оупование	1707.	оущение
1669.	оуподобие	1708.	оучение
1670.	оуправление	1709.	оучинание
1671.	оупражнение	1710.	оучинение
1672.	оупзвание	1711.	оучрѣжение
1673.	оуражжение	1712.	оучастие
1674.	оусилание	1713.	оугадание
1675.	оусилование	1714.	фамьфилие
1676.	оускорение	1715.	фоулактирие
1677.	оускръсение	1716.	фвлактирие
1678.	оускрѣшение	1717.	хвалословение
1679.	оуслзшание	1718.	хвалословие
1680.	оуспение	1719.	хвалословление
1681.	оуспѣние	1720.	хваление
1682.	оуспѣшение	1721.	хождение
1683.	оусрздие	1722.	хотѣние
1684.	оуставление	1723.	хранение
1685.	оустие	1724.	хоуление
1686.	оустрашение	1725.	хъщение
1687.	оустроение	1726.	цедрѣние
1688.	оустрзвление	1727.	цвѣтие
1689.	оустрмление	1728.	цвѣтѣние
1690.	оусоушение	1729.	цѣлование
1691.	оусъмоцрение	1730.	цѣломждрие
		1731.	цѣломждрование

1732.	ЦЪЛЪЗВАНІЕ	1752.	ШИПЪЧИЕ
1733.	ЦЪЛЕНІЕ	1753.	ШОУМЪВНІЕ
1734.	ЪАРОДЪВАНІЕ	1754.	ШЪПЪТАНІЕ
1735.	ЪАІАНІЕ	1755.	ШЪСТИЕ
1736.	ЪЕТВЕРОНОЖІЕ, ЫЕТВОРОНОЖІЕ	1756.	ШАТАНІЕ
1737.	ЫИНИЕ	1757.	ЪАВЪЗНІЕ
1738.	ЫИЦЕНІЕ	1758.	ЪАДЕНІЕ
1739.	ЪЛОВЪКОЛЮБИЕ	1759.	ЪАЖДЕНІЕ
1740.	ЪРЪВЛЕНІЕ	1760.	ЪЕДИНОГЛАСІЕ, ЫЕДЪНОГЛАСІЕ
1741.	ЪРЪПАНІЕ	1761.	ЪЕДИНОДОУШИЕ
1742.	ЪРЪТАНІЕ	1762.	ЪЕДИНОЛЮБИЕ
1743.	ЪРЪВІЕ	1763.	ЪЕДИНОМЪІСЛИЕ
1744.	ЪРЪЖДЕНІЕ	1764.	ЪЕДИНОМЪІШЛЕНІЕ
1745.	ЪОУДОДЪВНІЕ	1765.	ЪЕДИНОСРЪДИЕ
1746.	ЪОУДОДЪВАНІЕ	1766.	ЪЕДИНОСЪЦІЕ
1747.	ЪОУДОТВОРИЕ	1767.	ЪЕДИНЕНІЕ
1748.	ЪОУДОТВОРЕНІЕ	1768.	ЪДОЛИЕ
1749.	ЪЪТЕНІЕ	1769.	ЪЪХАНІЕ
1750.	ЪАДОПРИЖИТИЕ	1770.	ЪАТИЕ
1751.	ШЕСТВИЕ		

3.2. -ъstvo

- vyhledávaná forma: *ъство

- počet vyhledaných slov: 245

- počet vyřazených slov: 2

- počet relevantních hesel: 243

1. АНАГНОСТЬСТВО	8. БЕЗОУМЪСТВО
2. АПОСТОЛЬСТВО	9. БЕЗЪЛЮБЪСТВО
3. АРХИЕПИСКОУПЪСТВО, АРХИЕПИСКОПЪСТВО	10. ВЕСМРЪТЪСТВО
4. БАЛЪСТВО	11. ВЕСПЕЧАЛЪСТВО
5. БЕЗБОЖЪСТВО	12. ВЕСЪМРЪТЪСТВО
6. БЕЗМЛЪВЪСТВО	13. БЛАГОГОВЪВНЪСТВО
7. БЕЗОУЪСТВО	14. БЛАГОДАРЪСТВО

15. БЛАГОКОУЩЕНЫСТВО	55. ДОСТОИНСТВО
16. БЛАГООБРАЗЪНЫСТВО	56. ДРОУЖИНЫСТВО
17. БЛАЖЕНЫСТВО	57. ДРАХЛСТВО
18. БЛИЖИЧЕСТВО	58. ДЪВЪСТВО
19. БЛАЖДЪНИЧЕСТВО	59. ДЪТЪСТВО
20. БЛАЖДЪНИЧЕСТВО	60. ЕВАНГЕЛСТВО
21. БОГАТСТВО	61. ЕПИСКОУПСТВО, ЕПИСКОПСТВО
22. БОЖСТВО	62. ЕРЕТИЧЕСТВО
23. БРАТОЛЮБСТВО	63. ЖЕНЫСТВО
24. БРАТРССТВО	64. ЖЕСТОСРЪДСТВО
25. БРАТСТВО	65. ЖЕСТОЧЕСТВО
26. БРАЧЕСТВО	66. ЖИДОВСТВО
27. БЪЖСТВО	67. ЖЪРЪЧЕСТВО
28. ВЕЛИЧЕСТВО	68. ЗАВИДСТВО
29. ВЕЦЬСТВО	69. ЗАВИСТЬСТВО
30. ВЛАДЪИЧЕСТВО	70. ЗАКОННИЧЕСТВО
31. ВЛЪШСТВО	71. ЗАОБРАЗСТВО
32. ВОИНЫСТВО	72. ЗАУТРСТВО
33. ВОЕВОДСТВО	73. ЗЕЛЕНСТВО
34. ВРАЧЕВСТВО	74. ЗЕМЛСТВО, ЗЕМСТВО
35. ВРАЧЕСТВО	75. ЗЪЛОБСТВО
36. ВЪЗМАЗСТВО	76. ЗЪЛОВЪРСТВО
37. ВЪПЛСТВО	77. ИЗБАВСТВО
38. ВЪСМАЖСТВО	78. ИЗВЪИТЪЧЕСТВО
39. ВЪДОВСТВО	79. ИЗВОДСТВО
40. ВЪСЪДРЪЖИТЕЛСТВО	80. ИЗГНИЛСТВО
41. ВЪСАЧЕСТВО	81. ИНОКОСТЬСТВО
42. ВЪЧЪНЫСТВО	82. ИНОПЛЕМЕНСТВО
43. ГОВЪИНЫСТВО	83. ИНОЧЕСТВО
44. ГОСПОДСТВО	84. ИСКРЪВНОСТВО
45. ГОУБИТЕЛСТВО	85. КАЗНЫСТВО
46. ГЪИВЪЛСТВО	86. КАЛОУГЕРСТВО
47. ДАРСТВО	87. КОВАРСТВО
48. ДЕВЕЛСТВО	88. КОЛИЧЕСТВО
49. ДИВСТВО	89. КРЪМЪЧЕСТВО
50. ДИДАКАЛСТВО	90. КРЪСТИАНСТВО
51. ДИНАКОНСТВО	91. КЪЗНЫСТВО
52. ДОБЛСТВО	92. ЛАКОМСТВО
53. ДОБРОРОДСТВО	93. ЛИХОИМСТВО
54. ДОВЪЛСТВО	94. ЛИЦЕМЪРСТВО

95.	ЛЖКАВЪСТВО	135.	ОТРОУЪСТВО
96.	МАТЕРЪСТВО	136.	ОТЬУЪСТВО
97.	МАТОРЪСТВО	137.	ПАТРИАРШЪСТВО
98.	МЛАДЪНЪСТВО, МЛАДЕНЪСТВО	138.	ПЕЧАЛЪСТВО
99.	МОТОРЪСТВО	139.	ПИНАНЪСТВО
100.	МРЪТЪСТВО	140.	ПОГАНЪСТВО
101.	МЪНИШЪСТВО	141.	ПОГЪВЪЛЪСТВО
102.	МЪНОГОВОЖЪСТВО	142.	ПОДОБЪСТВО
103.	МЪНОЖЪСТВО	143.	ПОПОВЪСТВО
104.	МЪИГАРЪСТВО	144.	ПОПЪСТВО
105.	МЖДРОСТЪСТВО	145.	ПОРОДЪСТВО
106.	МЖДРЪСТВО	146.	ПОРОЖДЪСТВО
107.	МЖЖЕЛОЖЪСТВО	147.	ПОСЛОУШЪСТВО
108.	МЖЖЪСТВО	148.	ПОСЛЪДЪСТВО
109.	МЖЧИТЕЛЪСТВО	149.	ПОСПЪШЪСТВО
110.	НАГЛЪСТВО	150.	ПОСЪЛАНЪСТВО
111.	НАПРАСНЪСТВО	151.	ПРАВОВЪРЪСТВО
112.	НЕВИНЪСТВО	152.	ПРАЗДЪНЪСТВО
113.	НЕВЪДЪСТВО	153.	ПРЕЗВЪТЕРЪСТВО,
114.	НЕВЪЖДЪСТВО		ПРОЗВЪТЕРЪСТВО
115.	НЕВЪРЪСТВО	154.	ПРИСТАВЪСТВО
116.	НЕВЪСТЪСТВО	155.	ПРИШЪЛЪСТВО
117.	НЕДОСТОИНЪСТВО	156.	ПРОКАЗЪСТВО
118.	НЕЗАВИДЪСТВО	157.	ПРОКЛАТЪСТВО
119.	НЕИСТОВЪСТВО	158.	ПРОНЪРЪСТВО
120.	НЕЛЮБЪСТВО	159.	ПРОРОУЪСТВО
121.	НЕПЛОДЪСТВО	160.	ПРОСКОУПЪСТВО
122.	НЕПОРОУЪСТВО	161.	ПРОСПЪШЪСТВО
123.	НЕПРИАЗНЪСТВО	162.	ПРОСТРАНЪСТВО
124.	НЕПРЪЗОРЪСТВО	163.	ПРОТИВЪНЪСТВО
125.	НЕРАВЪНЪСТВО	164.	ПРОТИВЪСТВО
126.	НЕСЪВЪТЪСТВО	165.	ПРЪВЪНЪСТВО
127.	НЕСЪМРЪТЪСТВО	166.	ПРЪВЪНЪУЪСТВО
128.	НЕСЪИТЪСТВО	167.	ПРЪВЛАДЪИУЪСТВО
129.	НЕЧОУЪСТВО	168.	ПРЪДЪПРАЗДЪНЪСТВО
130.	НОВЪСТВО	169.	ПРЪЗОРЪСТВО
131.	ОБИДЪЛИВЪСТВО	170.	ПРЪМЪНОЖЪСТВО
132.	ОБИЛЪСТВО	171.	ПРЪПОДОБЪСТВО
133.	ОБЪЦЪСТВО	172.	ПРЪСЪВЪТЪЛЪСТВО
134.	ОИМЪСТВО	173.	РАВЪНЪСТВО

174.	РАЗЛИЧЕСТВО	209.	СЪНИЧЕСТВО
175.	РАЗМЪСЛЕНИЕ	210.	СЪНЬМЕСТВО
176.	РАЗЪНСТВО	211.	СЪРОДСТВО
177.	РЕМЕСТВО	212.	СЪИНОВЕСТВО
178.	РИТОРИКА	213.	СЪРЕВРОЛЮБИЕСТВО
179.	РОДИТЕЛСТВО	214.	СЪВОТСТВО
180.	РОДСТВО	215.	СЪПРОТИВЕСТВО
181.	РОЖДЕНИЕ	216.	СЪЦЕСТВО
182.	РОЖДЕНИЕ	217.	ТАИНСТВО
183.	РОЗСТВО	218.	ТРИВОЖЕСТВО
184.	СВЕРЪПЕСТВО	219.	ТРИЖЕСТВО
185.	СВЪТЪЛСТВО	220.	ТРИПЪЛСТВО
186.	СВАТИТЕЛСТВО	221.	ОУВОЖЕСТВО
187.	СВАЩЕНИЕ	222.	ОУРОДСТВО
188.	СИРОТСТВО	223.	ОУЧИТЕЛСТВО
189.	СКВЪРЪНСТВО	224.	ХРАБРИЕСТВО
190.	СКОТОЛОЖЕСТВО	225.	ХОУДОЖЕСТВО
191.	СКРЪПЕСТВО	226.	ХОУЛСТВО
192.	СКЪПЕСТВО	227.	ХЪДОЖЕСТВО
193.	СЛОУЖИТЕЛСТВО	228.	ЦЕДРИЕСТВО
194.	СОБЕСТВО	229.	ЦЕСАРСТВО, ЦЕСАРСТВО,
195.	СРЪДОВОЛЕСТВО		ЦАРИЕСТВО
196.	СРЪДОВЪЧЕСТВО	230.	ЦАТОИМЕСТВО
197.	СРЪДОВЪЧЕСТВО	231.	ЧИСТИТЕЛСТВО
198.	СТАРЪШИНИЕСТВО	232.	ЧЛОВЪКОЛЮБИЕСТВО
199.	СТРАННОЛЮБИЕСТВО	233.	ЧЛОВЪЧЕСТВО
200.	СТРАНСТВО	234.	ЧРЪНОРИЗИЕСТВО
201.	СТРОИТЕЛСТВО	235.	ЧРЪНЪЧЕСТВО
202.	СТРЪПИЧЕСТВО	236.	ЧОУВЕСТВО
203.	СТОУДОЛОЖЕСТВО	237.	ЮНОТСТВО
204.	СОУГОУБОРОДСТВО, соугоуворождение	238.	ЮНОШЕСТВО
205.	СЪВЪДИТЕЛСТВО	239.	ЮДИНСТВО
206.	СЪВЪДТЕЛСТВО	240.	КЕСТЕСТВО
207.	СЪЛСТВО	241.	ЖДОЛСТВО
208.	СЪМЪРЪНОМЪДРОСТЕСТВО	242.	ЖЖИЧЕСТВО
		243.	ЖРОДСТВО

3.2.1. -ьstvije

- vyhledávaná forma: *ьствие

- počet vyhledaných slov: 126

- počet vyřazených slov: 0

- počet relevantních hesel: 126

1. акровьствие	32. дошьствие
2. безгодьствие	33. жесточьствие
3. безмязвьствие	34. жидовьствие
4. бесквасьствие	35. законопрѣстѣпъствие
5. беспечальствие	36. зеленьствие
6. вецьствие	37. зъловьствие
7. благовѣрьствие	38. изъитъчьствие
8. благодарьствие	39. ишьствие
9. благодательствие	40. коварьствие
10. блаженьствие	41. количьствие
11. богатьствие	42. крзьмьчьствие
12. богословьствие	43. кзнажьствие
13. богословьствие	44. лакомьствие
14. божьствие	45. лихонимьствие
15. болярьствие	46. лицемѣрьствие
16. братолюбьствие	47. лжкавьствие, лжкавествие
17. величьствие	48. милосрѣдьствие
18. владъчьствие	49. мзножьствие
19. влзшьствие	50. мждрьствие
20. воиньствие	51. мжжевлажьствие
21. възмьдьствие	52. наслѣдьствие
22. възмьздьствие	53. наоушьствие
23. възплъствие	54. нашьствие
24. възшьствиеотвъшьствие	55. невиньствие
25. всьсѣдръжительствие	56. невѣждьствие
26. всьсеможьствие	57. невѣрьствие
27. вѣчьньствие	58. незъловьствие
28. горьчьствие	59. непришьствие
29. господьствие	60. нечочвьствие
30. динаконьствие	61. нечьствие
31. добродарьствие	62. нечьстьствие

63. отрочьство
64. отьчьство
65. ошьство, ошьство
66. пакъпришьство
67. печальство
68. пиганьство
69. плодьство
70. поганьство
71. подобьство
72. послоушьство
73. послѣдьство
74. праздыньство
75. пришьльство
76. пришьство
77. пророчьство
78. пространьство
79. противньство
80. противьство
81. прѣвладьчьство
82. прѣдзьшьство
83. прѣкословесьство
84. прѣкословьство
85. прѣподовьство
86. пжтьшьство
87. различьство
88. разьньство
89. расръдьство
90. родьство
91. рождьство
92. скотоложьство
93. срамословьство
94. срѣдовъчьство
95. страньнолюбьство
96. стодоложьство
97. соучетьство
98. свѣдѣтельство
99. смръзтьвьство
100. смръзтьство
101. смѣреномждрьство
102. съшьство
103. сьновожьство
104. сьребролюбьство
105. сжцьство
106. таиньство
107. тръпѣливьство
108. тръпѣльство
109. тѣльство
110. оушьство
111. хвалословьство
112. хждожьство
113. щедротьство
114. щедрьство
115. цѣломждрьство
116. цѣсарьство, цѣсарьство
117. чловѣколюбьство
118. чловѣчьство
119. чоувьство
120. ширачьство
121. широчьство
122. шьство
123. юношьство
124. єдиньство
125. кестьство
126. жжьство

3.3. -lo

- vyhledávaná forma: *lo

- počet vyhledaných slov: 74

- počet vyřazených slov: 13

- počet relevantních hesel: 61

1. ВРЪКАЛО	32. ПОКРЪВАЛО
2. ВЕСЛО	33. ПОУРЪПАЛО
3. ВЪЗЪВАЛО	34. ПРАВИЛО
4. ВЪЗЪВАЛО	35. ПЬСАЛО
5. ВЪЧАЛО	36. РАЛО
6. ДЪЛО	37. РЪЛО
7. ЖАЛО	38. СВЪТИЛО
8. ЗАБРАЛО	39. СВЪЦИЛО
9. ЗАЧАЛО	40. СВАТИЛО
10. ЗРЪЦАЛО	41. СЕЛО
11. ЗЪЛО	42. СИЛО
12. ИСКРАЧИЛО	43. СОНИЛО
13. КАДИЛО	44. СТАВИЛО
14. КАНЪДИЛО	45. СТРЪКАЛО
15. КОЛО	46. СТЬБЛО
16. КРИЛО	47. СТЬКЛО
17. КРЪМИЛО	48. СОУШИЛО
18. КРЪСТИЛО	49. СЪДАЛО
19. МАСЛО	50. ТОЧИЛО
20. МЪЛО	51. ТРЪЛО
21. МЪРИЛО	52. ТЪЛО
22. НАКОВАЛО	53. ТЪЛО
23. НАЧАЛО	54. ОУВИВАЛО
24. НОСИЛО	55. ХРАНИЛО
25. ОДЪЛО	56. ХРИЦАЛО
26. ОДЪВАЛО	57. ЦВЪТИЛО
27. ОКРИШЛО	58. ЧЕЛО
28. ОРАЛО	59. ЧИСЛО
29. ОСИЛО	60. ЧРЪНИЛО
30. ОТЪПЪЛО	61. ЧРЪСЛО
31. ПОКРЪВАЛО	

3.4. -ę

- vyhledávaná forma: genitiv *аге

- počet vyhledaných slov: 11

- počet vyřazených slov: 0

- počet relevantních hesel: 11

1. агна, агна	7. овьча
2. вьноуѣа	8. осьла
3. жрѣва	9. отроѣа
4. звѣра	10. скота
5. клюса	11. тела
6. козьла	

3.5. -иѣ

- vyhledávaná forma: *иѣ

- počet vyhledaných slov: 67

- počet vyřazených slov: 0

- počet relevantních hesel: 67

1. агодахраниѣ, агодахраниѣ	12. жилиѣ
2. блждиѣ	13. жиѣ
3. врѣтиѣ	14. жоупиѣ
4. вьлагалиѣ	15. игриѣ
5. вьмѣстиѣ	16. исходиѣ
6. вѣтиѣ	17. капиѣ
7. гноиѣ	18. кривиѣ
8. годиѣ	19. крѣстиѣ
9. гревѣ	20. ловиѣ
10. гробиѣ	21. ложиѣ
11. дѣтиѣ	22. молитвиѣ

23. нърице
24. обитѣлице
25. позорице
26. позраѣице
27. покоице
28. покровице
29. попьрице
30. послоушалице
31. привѣжице
32. приисходице
33. пристанице
34. приѣтилице
35. проходице
36. пръпьрице
37. прѣходице
38. пъпьрице
39. пьприце
40. святилице
41. селице
42. сметице
43. станице
44. стражице
45. съворице

46. съкровице
47. съметице
48. съмице
49. съньмице
50. сърице
51. съдалице
52. съдицице
53. съдилице
54. съдице
55. таилице
56. тилице
57. топорице
58. тръжице
59. трѣвице
60. оубѣжице
61. оурочице
62. оучилице
63. хранилице
64. цркъзъвице
65. ѣстилице
66. ѣтилице
67. жилице

Anotace

Jméno a příjmení: Bc. Marie Minksová

Katedra a fakulta: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Název práce: Produktivita slovtvorných sufixů ve staroslověnině

Název v angličtině: Productivity of word-forming suffixes in Old Church Slavonic

Počet titulů použité literatury: 34

Počet znaků: 220 241

Počet příloh: 55

Jazyk práce: čeština

Anotace práce:

Tato diplomová práce se zabývá výskytem a produktivitou staroslověnských slovtvorných sufixů. Tematicky navazuje na monografii R. M. Cejtin – Leksika staroslavjanskogo jazyka, která analyzuje staroslověnské lexikum z hlediska slovtvorných sufixů a vychází přitom ze Slovníku nejstarších staroslověnských památek. Cílem práce je podat komparativní a zároveň rozšiřující pohled na tuto problematiku, jelikož vyexcerpovaný jazykový materiál se bude zakládat na Elektronickém slovníku jazyka staroslověnského, který obsahuje úplnou slovní zásobu.

Klíčová slova:

staroslověna, slovtvorné sufixy, produktivita sufixů, staroslověnské slovtvorné sufixy, Slovník jazyka staroslověnského, excerpce, staroslověnské lexikum

Anotace v angličtině:

This thesis is about the occurrence and productivity of Old Slavonic word-forming suffixes. Thematically, it follows the monograph of R. M. Cejtin – Leksika staroslavjanskogo jazyka, which analyzes the Old Slavonic lexicon in terms of word-forming suffixes and is based on the Dictionary of the oldest Old Slavonic texts. The thesis aims to provide a comparative and, at the same time, expanding view of this issue. The extracted language material will be based on the Electronic Dictionary of the Old Slavonic language, which contains the complete vocabulary.

Klíčová slova v angličtině:

Old Slavonic, Old Church Slavonic, word-forming suffixes, suffixes productivity, Old Slavonic word-forming suffixes, Dictionary of the Old Slavonic language, Old Slavonic lexicon